

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت کشور

طرح توسعه زنجیره های ارزش راهبردی کشور

نقشه راه توسعه زنجیره ارزش

گیاهان دارویی

شهریور ماه ۱۴۰۳

سورة الاخلاص

عنوان طرح:	طرح توسعه زنجیره‌های ارزش راهبردی کشور
عنوان گزارش:	نقشه راه توسعه زنجیره ارزش گیاهان دارویی
تاریخ تهیه گزارش:	شهریور ۱۴۰۳
ویرایش:	اول
تدوین کنندگان:	حسین زینلی، پریسا پورعلی، محسن نورزاد مقدم، علی اصغر مداح علی، احمد رضا کمالیون، مقصود شاهی
ناظر علمی:	آقای/خانم
دستگاه تخصصی:	دفتر مجری طرح ملی گیاهان دارویی وزارت جهاد کشاورزی
ناظر عالی:	دبیرخانه ملی طرح توسعه زنجیره‌های ارزش راهبردی کشور
تصویب کننده ملی:	شورای ملی طرح توسعه زنجیره‌های ارزش راهبردی

فهرست

۵.....	چکیده
۷.....	مقدمه
۹.....	بازیگران ملی و جهانی
۱۵.....	واردات جهانی
۲۰.....	صادرات ایران:
۲۰.....	وضعیت صادرات گیاهان دارویی اولویت دار
۲۳.....	وضعیت سطح و تولید گیاهان دارویی
۲۳.....	وضعیت موجود سطح زیر کشت و تولید زراعی گیاهان دارویی در کشور:
۲۵.....	وضعیت موجود احیا و اصلاح، توسعه و میزان صادرات گیاهان مرتعی در کشور:
۲۶.....	وضعیت موجود صنایع تبدیلی و تکمیلی
۲۷.....	چشمانداز و اهداف راهبردی
۲۸.....	بهبود روشهای مستندسازی و بروزرسانی طبقه‌بندی گیاهان دارویی ایران
۲۹.....	فهرست ردیف های تعرفه ای و کدهای نظام هماهنگ
۳۴.....	روندهای جهانی عرضه و تقاضا
۳۴.....	دشواری تعریف بخش داروهای گیاهی در سطح جهان به رغم ارزش غیرقابل‌انکار آن
۳۶.....	تقاضای رو به رشد برای طب سنتی و گیاهان طبیعی
۳۸.....	محدود شدن گونه های تجاری بر اثر جهانی شدن
۳۹.....	افزایش الزامات ورود به بازار
۴۲.....	روندهای عرضه محصولات طبیعی (ارگانیک) در بازار کشورهای غربی
۴۴.....	شالوده تولیدی منحصر به فرد و رقابتی
۴۴.....	صادرات قابل‌ملاحظه محصولات گیاهان دارویی منتخب
۴۸.....	مزیت‌های طبیعی و نهادهای پشتیبان
۵۵.....	ارزیابی رقابت‌پذیری زنجیره ارزش
۵۷.....	زنجیره ارزش
۵۸.....	محدودیتها در سطح مزرعه
۶۰.....	محدودیت‌های فضای کسبوکار
۶۱.....	محدودیت‌های محیط ملی
۶۳.....	۲- ابعاد و جنبه های تحلیلی فعالیت رسته گیاهان دارویی در کشور
۶۳.....	ضرورت اجرای پروژه:
۶۳.....	اهداف کلی پروژه:

۶۴	افق دستاوردهای گیاهان دارویی در سال ۱۴۰۷
۶۴	عرصه های منابع طبیعی
۶۵	گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی
۶۶	ایجاد و توسعه بازار و برند سازی در قالب سازمانهای تعاونی و خصوصی
۶۶	- ایجاد بازار، توسعه بازار و برند سازی
۶۶	ذینفعان پروژه:
۶۷	پیش نیازها، الزامات و مفروضات پروژه ها در یک نگاه:
۶۸	- الزامات گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی
۶۹	الزامات ایجاد و توسعه بازار و برند سازی در قالب سازمانهای تعاونی و خصوصی
۷۱	الزامات توسعه آموزش و پژوهش
۷۳	روش اجرای پروژه:
۷۳	قطب بندی گیاهان دارویی بر اساس دو رویکرد ظرفیتهای موجود و محصولات اصلی اولویتدار در استانها
۷۸	جدول ۴۴: برنامه عمل

چکیده

بیش از ۶۰,۰۰۰ گونه گیاهی در سراسر جهان دارای خواص دارویی هستند و با درجه قابل ملاحظه‌ای در کشورهای خاصی تمرکز یافته‌اند. گیاهان مورد استفاده در طب سنتی، نه تنها در نظام بهداشت و درمان محلی به کار گرفته می‌شوند، بلکه مورد مبادله تجاری هم قرار می‌گیرند. برآورد تقریبی نشان می‌دهد که در حدود ۴۰۰۰ تا ۶۰۰۰ گونه گیاهی بر اساس کاربرد تجاری و ارزش (طبی) آنها در سرتاسر جهان مورد تجارت قرار می‌گیرند. با توجه به مطالعات انجام‌شده، بیشترین گونه‌های گیاهی از مناطق بکر طبیعی جمع‌آوری می‌شوند که این فرایند خود چالش‌های زیست‌محیطی مهمی را به وجود می‌آورد. با این حال، گیاهان دارویی درآمد قابل ملاحظه‌ای را برای جامعه روستایی فراهم می‌آورند و در بیشتر موارد، از ارزش فرهنگی مهمی در چارچوب نظام‌های طبی محلی برخوردارند.

با اینکه تعیین دقیق سطح کمی تقاضا (برای گیاهان دارویی) در سطح بین‌المللی دشوار است، با استفاده از آمارهای کمکی می‌توان اذعان داشت که سطح تقاضا برای داروهای گیاهی در حال رشد است. پیشران‌های چنین تقاضایی شامل عواملی همچون سالمند شدن جمعیت در کشورهای توسعه‌یافته، افزایش بیماری‌های مزمن و روش‌های ناسالم زندگی، افزایش هزینه درمان با کیفیت، و تنش و اضطراب ناشی از شیوه زندگی نوین (مدرن) است. در صورت وجود یک چارچوب حقوقی مناسب، ایجاد و ترویج بین‌المللی یک نظام دارویی جایگزین ملی می‌تواند فرصت‌های گوناگونی را برای توسعه فراهم آورد.

با توجه به این روندهای بین‌المللی و همچنین رشد مصرف محلی، گیاهان دارویی در ایران دارای موفقیت‌های بوده‌است. همانند سایر کشورهای با پیشینه‌ای غنی در طب سنتی مبتنی بر گیاهان دارویی، در ایران نیز چنین تجربه موفقیت‌آمیزی به ورود بنگاه‌های جدید به یک بخش سنتی و دیرپای اقتصادی منجر شده است. درعین حال، این امر، به‌ویژه با توجه به روش غالب در برداشت گیاهان دارویی در مراتع، فشار مضاعفی را بر منابع اولیه تحمیل کرده و به کاهش کیفیت محصول منجر شده است.

تحولات اخیر ارائه پاسخی راهبردی با رویکردی سه‌وجهی را ایجاب می‌کند: تقویت اقدامات حفاظتی و چارچوب‌های عملیاتی برای حفظ بالاترین سطح کیفیت محصول، کاهش حساب‌شده تعداد گونه‌های صادراتی گیاهان دارویی برای احتراز از فشار مضاعف بر منابع بومی، و نهایتاً توسعه دانش مربوط به طب سنتی ایران و اصول آن در سطوح ملی و بین‌المللی به منظور آموزش جامعه مصرف‌کنندگان و افزایش حساسیت آنان در خصوص محصول و چگونگی انتخاب آن

صادرات گیاهان دارویی، افزایش درآمد و انعطاف‌پذیری را برای تولیدکنندگان ایرانی در برخواهد داشت.

البته نباید از نظر دور داشت که تولید کنندگان ایرانی باید در چارچوب یک برنامه نظام مند و دقیق قرار گیرند و توانمندی های تولید کنندگان گیاهان دارویی باید با توجه به الزامات کیفیت متحول بازارهای عمده جهان تقویت شود.

بدین ترتیب، اجرای این راهبردها منجر به افزایش تولید و افزایش صادرات از طریق کاهش سطح عدم اطمینان بازار و بهبود ارتباطات با بازارهای با ظرفیت بالا، گسترش فعالیت های پایین دستی برای افزایش ارزش افزوده داخلی و ایجاد تنوع صادراتی، افزایش کارایی و پایداری در بهره برداری از منابع طبیعی، درآمد پایدار برای جمعیت روستایی و به ویژه ایجاد تصویر ملی بهتری از طریق ایجاد یک نشان طب ملی منجر خواهد شد.

مقدمه

ایران رویشگاه اصلی بسیاری از گونه‌های گیاهان دارویی با ارزش است. این گونه‌ها در شرایط طبیعی و با بارندگی مختصر، مواد موثره نسبتاً بالایی تولید می‌کنند که با کشت اصولی آنها، این میزان قابل افزایش است و از این رهگذر، تولید، تبدیل و مصرف داخلی و صادرات گیاهان دارویی را در پی دارد. در حال حاضر، گیاهان دارویی در دنیا هم از لحاظ کشت و تولید و هم از لحاظ فرآوری و محصولات نهایی، رشد بسیار سریعی به خود گرفته است. مهمترین عامل در ترغیب به سرمایه‌گذاری و توجه ویژه به صنعت گیاهان دارویی، گرایش عمومی مردم جهان به استفاده از گیاهان دارویی است. تاکید بر زندگی سالم، افزایش سن جمعیت در جهان، رشد مصرف مکمل‌های سلامت، افزایش گرایشها به سوی پیشگیری قبل از درمان، افزایش تقاضا برای مکمل‌های غذایی به خصوص در مورد زنان، افزایش نگرانیها در خصوص اثرات جانبی داروهای شیمیایی و افزایش ترجیح برای مصرف داروهای گیاهی و در نهایت رشد محبوبیت چند منظوره گیاهان از جمله علت‌های افزایش گرایش به خرید و مصرف گیاهان دارویی است.

سرعت رشد استفاده از ترکیبات گیاهان دارویی در صنایع مختلف به خصوص در صنایع غذایی به شکل غذا داروها، مکمل‌های غذایی و دمنوشها از سرعت بسیار بالایی برخوردار بوده است. با توجه به سرعت رشد بسیار بالای این محصولات، نیاز به مواد خام استاندارد این محصولات در حال افزایش است و با وجود رشد کشت این محصولات هنوز هم مقادیر زیادی مواد خام از طبیعت تامین می‌شود که علاوه بر تخریب منابع طبیعی نیازهای کیفی و کمی کارخانه‌های تولیدکننده را جوابگو نیست، لذا کشت و فرآوری گیاهان دارویی تنها راه تامین پایدار این نیاز خواهد بود. شناسایی صنایع بالادستی و پایین‌دستی در صنعت گیاهان دارویی و ساماندهی و هماهنگی بین آنها نیز جهت جلوگیری از خروج ارزش افزوده، بسیار ضروری بنظر می‌رسد.

برای فعالیت در بازارهای خارجی، نیاز به تدوین راهبردهایی وجود دارد که متناسب با منابع و اهداف فعالان علاقه‌مند به فعالیت در مرزهای خارج از کشور است. بزرگترین بازار گیاهان دارویی هم اکنون به قاره اروپا اختصاص دارد، اما سریعترین نرخ رشد متعلق به آسیای دور با نرخ رشد ۹/۱ درصد است. رشد مصرف گیاهان دارویی در امارات متحده عربی بنا به اعلام یورو مونیتور در سال ۲۰۱۶ به میزان ۱۲ درصد گزارش شده است و این عدد در مورد ایران با وجود تنوع بالای گونه‌های گیاهان دارویی در ایران، رشدی نداشته است. براساس آمار منتشر شده سازمان تجارت جهانی، حجم تجارت گیاهان دارویی و صنعتی در بازارهای جهانی تا سال ۲۰۲۰ به سطح ۱۴۸ میلیارد دلار رسیده است. بنا به پیش‌بینی بانک جهانی تا سال ۲۰۵۰،

تجارت جهانی صنعت گیاهان دارویی به ۵۰۰۰ میلیارد دلار خواهد رسید. توجه ویژه به بازارهای بین‌المللی و جهانی با رویکردی علمی و دقیق، از نیازهای توسعه‌ای این صنعت است.

با عنایت به اینکه گیاهان دارویی کشور جز در موارد بسیار محدود، تقریباً بصورت سنتی تولید می‌شود و از استانداردهای جهانی در روشهای جمع‌آوری، خشک کردن، نگهداری، حمل و نقل و بسته‌بندی فاصله بسیار دارد، لازم است یک حرکت ملی جهت انتقال دانش فنی در کلیه مراحل کاشت، داشت و برداشت، همچنین ورود و بومی‌سازی فناوریهای لازم از مرحله کاشت تا مرحله فرآوری و بسته‌بندی اولیه انجام گیرد تا بتوان طبق استانداردهای جهانی سهمی را در بازارهای بین‌المللی کسب نمود.

نقشه راه حاضر در راستای دستیابی به همین ضرورت و طی جلسات برگزار شده متعدد با بسیاری از دست‌اندرکاران تحقیق و اجرا و سازمانها و ارگانهای ذیربط از جمله معاونت باغبانی، موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، سازمان دامپزشکی کشور، سازمان مرکزی تعاونی روستایی ایران، سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور، سازمان حفظ نباتات، دفتر توسعه صادرات، همچنین فعالین و صاحب‌نظران بخش خصوصی، سازمان غذا و دارو (دفتر نظارت بر فرآورده‌های طبیعی و مکمل‌های غذایی) و دفتر طب سنتی وزارت بهداشت، در راستای انعکاس نظرات و دیدگاههای کارشناسی، همچنین همسویی این نقشه راه با اسناد مصوب بالا دستی در خصوص گیاهان دارویی تهیه گردیده است.

دستیابی به افق‌های تعیین شده در این پروژه تا سال ۱۴۰۷ با آشکارشدن مزایای اثرات آن در همه ابعاد مرتبط با گیاهان دارویی از جمله توسعه علم و فناوریهای مرتبط، بالا بردن سهم ایران در تجارت جهانی گیاهان دارویی، صادرات و ارزش افزوده، توسعه اشتغال و کارآفرینی و بهره‌برداری از مزایای گیاهان دارویی در سلامت و تندرستی و حفظ محیط زیست زمانی میسر خواهد بود که نقشه راه و برنامه‌های عملیاتی همه نهادها و دستگاههای مسئول در حوزه وزارت جهاد کشاورزی، در این پروژه مشخص گردیده باشد.

امید است جهت تامین الزامات موردنیاز برای اقدام هرچه سریعتر و عملیاتی نمودن پروژه مذکور از قبیل اعتبارات و نیروی انسانی پیش‌بینی شده، در سایه لطف ایزد منان، مورد عنایت و مساعدت مسئولین ذیربط واقع گردد. در سند این پروژه ابتدا بندهای مرتبط با اهداف کلی و کمی تعریف شده با افق ۵ ساله (۱۴۰۳-۱۴۰۷) و سپس الزامات و مفروضاتی که زیرساخت‌های ضروری جهت تامین اهداف مشخص شده را شامل میشوند به آن اضافه شده است و در نهایت بودجه مورد نیاز پروژه عنوان گردیده است.

کمیته تدوین

نقشه راه توسعه زنجیره ارزش گیاهان دارویی

بازیگران ملی و جهانی

وضعیت صادرات و واردات گیاهان دارویی در جهان و ایران

صادرات جهانی

بررسی گردش مالی و همچنین رصد کلی گیاهان دارویی و فراورده های آن به علت تنوع کد تعرفه های تعریف شده بسیار مشکل بوده لذا کد تعرفه های کلی با شش رقم در نظر گرفته شده است که در ذیل این کد تعرفه ها محصولات بسیار وجود دارد که باعث سردرگمی می گردد. به طور اختصار برخی از اطلاعات بدست آمده از سایت Trademap در ذیل جهت آگاهی از وضعیت موجود آورده شده است.

جدول ۱: روند ارزشی صادرات اسانس های روغنی، کانکریت و ابلوت از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۲ کد تعرفه ۳۳۰۱۲۹					
کشور	سال (ارزش ارقام به هزار دلار)				
	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۱۸
جهان	۲۱۷۸۵۷۷	۲۵۰۸۲۹۱	۲۳۲۳۶۷۸	۲۱۷۸۷۵۸	۲۵۲۲۶۰۵
فرانسه	۳۲۴۲۰۸	۳۹۲۴۹۳	۳۸۰۴۰۷	۳۸۳۳۵۳	۴۳۲۳۰۴
چین	۲۷۳۱۲۳	۲۹۲۹۸۲	۲۶۳۲۷۰	۳۰۳۸۶۱	۴۱۵۵۵۱
ایالات متحده آمریکا	۲۵۴۸۶۴	۳۷۱۹۶۱	۳۴۷۱۷۹	۳۰۷۷۴۲	۳۰۱۹۲۷
اندونزی	۱۳۲۹۱۷	۱۳۰۷۳۳	۱۲۶۶۷۷	۱۰۵۰۵۲	۱۴۱۵۲۴
هند	۱۲۴۲۳۱	۱۲۲۰۹۹	۱۰۶۸۷۳	۹۹۰۰۶	۹۳۷۹۶
هلند	۸۶۹۸۰	۱۳۹۳۱۸	۱۰۲۰۱۳	۴۴۷۵۸	۳۰۲۰۷
اسپانیا	۸۴۷۳۶	۱۰۳۴۱۷	۱۰۶۹۵۲	۹۳۶۸۳	۹۹۲۲۸
بلغارستان	۷۸۴۱۱	۸۹۲۲۸	۸۵۲۹۷	۷۵۳۸۹	۱۰۶۷۵۲
ماداگاسکار	۷۴۳۷۷	۷۰۷۵۷	۶۹۳۵۶	۵۹۰۷۶	۶۹۶۳۳
انگلستان	۶۰۴۰۶	۷۱۴۹۸	۷۷۲۱۶	۷۸۰۸۳	۹۱۵۹۴
آلمان	۵۷۳۹۸	۶۷۱۶۳	۶۸۲۷۱	۶۵۹۶۲	۷۰۷۷۰
استرالیا	۴۸۴۱۷	۶۰۸۶۹	۵۷۸۹۹	۴۶۱۴۸	۵۳۱۴۷
هائیتی	۳۴۰۹۸	۳۳۲۴۷	۳۰۲۲۸	۳۹۵۲۳	۶۶۲۷۶
اتریش	۳۳۴۴۳	۳۶۸۳۱	۳۱۳۰۵	۲۹۰۴۷	۳۸۵۳۶
فدراسیون روسیه	۳۲۱۷۴	۲۳۷۴۱	۱۶۸۴۴	۱۱۰۹۲	۱۳۹۳۲
مصر	۲۹۷۰۸	۳۶۴۲۲	۳۱۴۵۵	۲۸۶۹۱	۲۹۹۵۸
ترکیه	۲۹۵۱۵	۲۵۷۸۸	۲۶۵۸۳	۳۰۵۷۱	۳۷۴۷۲
ایران	۸۰۲	۴۱۴	۵۷۳	۸۴۶	۱۰۳۹
منبع: سازمان تجارت جهانی - مرکز بین المللی تجارت www.trademap.Org					

در رده بندی فوق در سال ۲۰۲۲، کشورهای بلغارستان و ترکیه به ترتیب در رده های ۸ و ۱۷ صادرکننده های اسانس، کانکریت و ابلوت و کشور ما در سال ۲۰۲۲ در این رده بندی، رتبه ۷۷ جهانی را دارد.

از مسائل مهم در رده بندی فوق، نامشخص بودن نوع اسانس می باشد.
از آنجا که ایران در عضویت سازمان جهانی تجارت (WTO) نیست، اطلاعاتی که در مورد ایران در این مرکز وجود دارد، بر مبنای میزان واردات اعلامی کشورهای وارد کننده بوده است.

جدول ۲: روند وزنی صادرات اسانس های روغنی، کانکریت و ابلوت از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۲ کد تعرفه ۳۳۰۱۲۹					
کشور	سال (ارزش وزنی به تن)				
	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۱۸
چین	۱۴۸۶۵	۱۵۹۰۸	۱۵۴۸۷	۱۴۹۹۸	۱۵۷۲۲
ایالات متحده آمریکا	۸۳۲۸	۱۰۷۱۶	۱۰۹۹۱	۹۷۵۴	۱۰۵۳۰
ماداگاسکار	۴۶۵۴	۴۶۴۳	۴۱۶۲	۲۷۲۵	۳۳۵۱
اندونزی	۴۱۸۰	۴۰۳۳	۴۴۰۰	۳۸۶۵	۴۶۶۴
فرانسه	۳۵۷۲	۴۱۲۱	۴۲۶۴	۳۶۸۶	۴۲۰۵
هندوستان	۲۶۰۴	۲۹۹۸	۲۹۷۰	۲۳۶۸	۲۰۱۰
اسپانیا	۲۲۲۴	۲۷۳۲	۲۶۹۶	۲۱۵۷	۲۲۲۳
انگلستان	۱۳۴۸	۲۰۹۴	۱۸۰۹	۰	۱۵۹۱
امارات متحده عربی	۱۳۱۲	۱۰۴۲	۵۹۳	۵۰۳	۲۴۹
هلند	۱۱۱۸	۲۰۵۴	۱۰۴۱	۴۷۸	۳۳۷
آلمان	۹۸۶	۹۹۷	۱۰۶۹	۱۱۳۰	۱۲۳۸
استرالیا	۹۰۹	۱۲۳۳	۱۴۵۰	۹۸۷	۱۳۲۲
برزیل	۶۲۵	۶۱۹	۶۳۲	۵۳۲	۵۶۷
رواندا	۵۸۸	۳۶۸	۷۳	۷	۱
آفریقای جنوبی	۵۸۱	۶۴۸	۶۸۹	۵۴۲	۴۰۹
بلغارستان	۵۲۸	۷۰۸	۶۵۳	۴۰۸	۴۳۰
لهستان	۵۲۸	۱۶۶	۵۵	۱۶	۱۹
اتریش	۵۱۶	۵۵۴	۴۸۰	۴۲۶	۵۱۸
فدراسیون روسیه	۵۱۱	۵۰۵	۴۷۳	۳۳۲	۴۱۲
ایران	۲۰	۱۲	۱۶	۱۱	۱۰
منبع: سازمان تجارت جهانی - مرکز بین المللی تجارت www. trademap.Org					

- بر اساس میزان صادرات وزنی اسانس، کشورهای بلغارستان و ترکیه و ایران در سال ۲۰۲۲ به ترتیب در رده های ۱۶، ۳۳ و ۶۷ قرار دارند.
- مساله ای که در رده بندی فوق باید بدان توجه کرد، این که گل محمدی اعلام شده در رده بندی فوق، تنها شامل DAMASK ROSE نیست و رزهای کالیفرنایی و را نیز در بر گرفته است.

جدول ۳: روند ارزی صادرات قسمتهای تر و خشک گیاهان مورد استفاده در صنایع داروسازی، عطر سازی و ضد آفات و بیماری از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۲ کد تعرفه ۱۲۱۱۹۰					
کشور	سال (ارزش ارقام به هزار دلار)				
	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۱۸
جهان	۳۶۳۹۶۵۳	۳۵۴۳۰۸۰	۳۲۱۱۲۰۳	۲۷۶۰۰۴۶	۲۷۵۲۶۳۴
چین	۸۸۷۳۱۴	۸۶۴۴۳۸	۸۲۶۰۵۸	۷۵۴۵۵۳	۶۸۹۰۰۵
هندوستان	۴۳۸۵۸۶	۴۱۴۴۲۵	۳۴۷۳۱۳	۲۸۵۷۷۹	۳۰۷۸۴۵
آلمان	۲۲۱۶۷۱	۲۳۶۶۵۸	۲۱۶۲۲۰	۱۸۶۲۴۷	۱۸۹۸۸۲
مصر	۱۶۸۷۳۱	۱۶۹۵۹۹	۱۳۸۱۵۸	۱۱۸۰۹۵	۱۱۱۳۳۲
ایالات متحده آمریکا	۱۲۶۲۴۰	۱۲۷۱۳۶	۱۳۷۱۰۵	۱۲۸۲۱۱	۱۳۳۵۱۰
کانادا	۱۱۴۵۸۶	۸۴۴۱۵	۴۱۹۳۶	۲۱۸۱۱	۱۲۷۶۷
لهستان	۱۱۳۷۲۹	۱۰۳۶۷۳	۹۶۸۸۸	۸۷۶۷۱	۸۴۰۴۵
اسپانیا	۹۸۶۳۱	۱۰۸۱۰۲	۱۰۳۱۵۳	۱۰۰۴۴۵	۸۷۳۰۶
ویتنام	۷۹۶۳۴	۷۱۴۹۱	۴۶۸۶۲	۲۰۰۲۹	۲۳۵۴۸
مراکش	۶۵۱۶۲	۶۸۰۲۷	۵۴۶۴۹	۶۳۹۲۷	۶۲۴۰۷
فرانسه	۶۴۳۱۴	۶۷۵۷۴	۶۰۶۶۶	۵۱۰۷۹	۵۵۴۹۹
مکزیک	۵۵۹۱۹	۴۶۲۵۳	۷۷۷۴۱	۶۷۱۵۵	۸۰۱۷۴
هلند	۵۱۹۹۷	۴۲۰۶۵	۳۳۴۱۶	۲۳۹۳۳	۳۳۷۸۳
سنگاپور	۴۷۸۱۵	۳۹۱۵۵	۵۰۵۴۹	۵۶۰۴۳	۴۹۰۰۰
اندونزی	۴۷۲۷۴	۴۳۳۳۶	۴۱۵۶۹	۳۷۴۷۰	۴۰۴۳۴
شیلی	۴۵۷۹۹	۳۷۹۲۳	۳۰۱۷۴	۳۰۸۷۳	۳۳۳۴۳
اتریش	۴۳۹۱۵	۵۱۵۰۷	۵۵۴۰۱	۲۷۸۸۳	۲۳۵۹۱
هنگ کنگ، چین	۴۱۳۱۸	۴۰۲۵۴	۳۷۰۳۵	۳۸۷۸۲	۸۴۴۰۹
کلمبیا	۴۱۱۸۲	۳۴۸۱۹	۳۰۴۶۳	۳۵۹۵۲	۳۳۴۷۳
امارات متحده عربی	۳۸۱۲۱	۳۲۹۴۱	۳۴۱۲۱	۲۴۲۹۱	۲۱۰۴۱
کنیا	۳۷۳۶۹	۱۹۰۱۱	۳۲۰۹	۲۸۸۹	۱۸۳۶
ترکیه	۳۲۰۰۵	۳۰۷۰۸	۲۶۰۵۱	۲۴۳۹۶	۲۰۳۳۶
ایران	۴۸۲۴	۴۶۷۲	۴۴۱۲	۴۲۰۳	۴۵۱۳
منبع: سازمان تجارت جهانی - مرکز بین المللی تجارت www. trademap.Org					

- در رده بندی فوق، بلغارستان در رده ۲۵ قرار دارد و ترکیه رده ۲۲ جهانی را به خود اختصاص داده است. کشور ما در این رده بندی، رتبه ۶۸ جهانی را به خود اختصاص داده است. از کل صادرات جهانی، سهم ایران در این قسمت در سال ۲۰۲۲، مبلغ ۴۸۲۴ هزار دلار بوده است.

جدول ۴: روند وزنی صادرات قسمتهای تر و خشک گیاهان مورد استفاده در صنایع داروسازی، عطر سازی و ضد آفات و بیماری از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۲ کد تعرفه ۱۲۱۱۹۰

کشور	سال (ارزش وزنی به تن)				
	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۱۸
جهان	۷۱۱۸۹۳	—	—	۶۶۸۶۸۴	۶۲۹۵۶۰
چین	۱۳۴۵۶۷	۱۲۷۸۶۱	۱۳۲۷۸۹	۱۲۳۰۸۷	۱۱۹۵۶۴
هند	۱۰۵۴۵۷	۱۱۶۳۹۰	۱۱۰۴۸۷	۸۶۱۲۴	۸۹۲۳۹
میانمار	۳۲۳۴۰	۱۶۸۳۴	۳۰۱۷۵	۲۳۲۰۰	۸۴۰۰
مراکش	۲۶۴۳۱	۲۶۷۹۸	۲۲۹۲۲	۲۷۶۶۱	۲۷۳۹۰
آلمان	۲۵۰۰۹	۲۷۹۴۰	۲۷۲۴۴	۲۴۹۳۱	۲۴۶۴۸
مصر	۲۴۰۲۰	۲۴۸۰۴	۲۱۰۹۰	۲۲۱۹۳	۱۶۱۱۰
لهستان	۱۸۷۱۲	۱۷۷۸۰	۱۸۵۵۰	۱۸۵۷۱	۱۹۵۸۵
اسپانیا	۱۸۶۸۱	—	—	۱۹۸۱۸	۱۷۱۳۳
اندونزی	۱۷۶۴۸	۱۳۰۶۸	۱۱۰۰۰	۱۲۰۳۵	۱۲۳۵۶
ایالات متحده آمریکا	۱۵۱۸۴	۱۵۴۹۰	۱۶۸۱۵	۱۶۰۹۱	۱۷۴۱۳
افغانستان	۱۵۱۲۸	۲۱۳۰۷	۱۷۸۳۵	۴۷۴۳	۲۲۴
نیجریه	۱۴۶۲۴	۲۵۲۶۳	۲۷۳۳۷	۴۲۳۳۴	۴۵۶۹
ویتنام	۱۲۱۲۴	۱۱۰۶۶	۷۱۵۴	۳۲۹۰	۳۴۰۷
پاکستان	۱۱۵۵۳	۱۴۶۲۷	۹۹۴۵	۸۵۶۶	۸۹۲۲
کنیا	۱۱۲۳۹	۴۳۰۸	۵۹۶	۵۹۲	۴۶۶
تایلند	۱۰۹۹۹	۹۸۴۹	۱۱۱۰۲	۱۰۲۸۳	۱۱۵۴۷
کلمبیا	۱۰۷۳۲	۹۲۴۱	۸۰۷۱	۹۹۴۹	۸۶۰۲
ترکیه	۹۸۵۳	۸۷۹۰	۷۳۶۳	۷۶۶۳	۶۲۷۵
ازبکستان	۹۸۵۱	۸۵۶۴	۷۷۶۳	۶۸۶۹	۱۰۳۵۱
ایران	۲۶۵۳	۱۸۴۸	۲۴۱۵	۱۶۳۸	۱۵۶۴

www. trademap.Org

منبع: سازمان تجارت جهانی - مرکز بین المللی تجارت

در رده بندی فوق، بلغارستان در رده ۳۱ قرار دارد و ترکیه رده ۱۸ جهانی را به خود اختصاص داده است. کشور ما در این رده بندی، رتبه ۴۳ جهانی را به خود اختصاص داده است. از کل صادرات جهانی، سهم ایران در این قسمت در سال ۲۰۲۲، به وزن ۲۶۵۳ تن بوده است.

جدول ۵: روند ارزی صادرات النورزین های استخراج شده از چربیها، اسانس ها و مومها از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۲
کد تعرفه ۳۳۰۱۹۰

کشور	سال (ارزش ارقام به هزار دلار)				
	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۱۸
جهان	۱۲۹۴۰۵۵	۱۵۲۳۵۰۷	۱۰۴۷۹۸۸	۹۹۷۳۲۳	۱۰۷۱۶۵۵
هند	۶۳۳۲۰۲	۵۹۲۳۸۳	۴۲۲۰۴۸	۳۴۷۱۶۱	۳۶۶۸۴۵
برزیل	۹۶۷۳۸	۷۱۱۷۸	۷۴۴۹۱	۹۹۴۳۸	۱۴۴۹۲۶
ایالات متحده آمریکا	۹۵۷۲۸	۱۰۸۰۴۱	۹۸۷۹۰	۹۶۴۸۰	۸۹۶۵۴
فرانسه	۳۹۵۶۴	۳۴۰۴۵	۲۷۹۲۶	۲۷۵۰۹	۳۳۹۰۲
آلمان	۳۳۱۴۹	۳۶۷۰۰	۳۱۰۰۷	۳۲۶۵۰	۳۷۷۸۱
انگلستان	۳۱۹۱۶	۴۰۱۵۸	۴۱۵۹۹	۴۳۷۹۸	۵۳۸۰۵
سری لانکا	۳۰۴۳۳	۵۲۰۸۵	۴۲۰۹۵	۳۳۷۶۳	—
اندونزی	۲۸۳۹۰	۶۷۰۴۲	۴۸۳۲۴	۴۹۴۵۵	۵۰۲۶۶
چین	۲۶۳۱۷	۲۱۷۹۴	۱۶۱۰۱	۱۹۳۹۹	۲۱۷۴۷
اسپانیا	۲۶۰۲۰	۳۱۹۲۸	۳۳۳۶۹	۳۰۴۰۵	۳۱۹۱۳
هلند	۲۵۸۱۵	۳۳۱۸۰	۲۵۰۸۶	۲۸۸۵۳	۳۴۱۶۸
اتریش	۱۸۸۴۹	۱۴۹۷۹	۸۲۸۰	۸۸۶۲	۸۵۷۰
امارات متحده عربی	۱۵۴۷۷	۱۹۶۱۱۰	۱۰۲۱۴	۱۲۴۸۶	۱۰۶۹۱
ترکیه	۱۴۱۷۶	۱۱۷۵۰	۱۰۸۷۰	۸۹۰۹	۹۴۶۶
استرالیا	۱۳۲۶۸	۱۹۸۵۲	۱۷۵۳۳	۱۲۹۲۷	۱۷۵۷۰
سوئیس	۱۳۲۲۳	۱۲۱۳۸	۱۲۶۱۳	۸۲۱۰	۵۴۲۱
بلغارستان	۱۲۰۹۲	۱۰۱۱۴	۹۱۴۶	۹۶۰۱	۱۰۷۲۶
تایلند	۹۵۴۸	۲۱۷۴۵	۴۶۳۵	۵۳۴۵	۷۴۵۵
لبنان	۹۴۸۶	۹۱۸۳	۸۱۳۳	۷۹۲۹	۶۸۱۵
مصر	۸۸۰۲	۴۹۲۳	۴۰۱۸	۲۵۷۱	۳۰۴۸
ایران	۲۹۹۲	۳۸۲۱	۵۶۳۰	۸۰۶۰	۱۰۳۳۴
منبع: سازمان تجارت جهانی - مرکز بین المللی تجارت www. trademap.Org					

در رده بندی فوق، بلغارستان در رده ۱۷ قرار دارد و ترکیه رده ۱۴ جهانی را به خود اختصاص داده است.
کشور ما در این رده بندی، رتبه ۳۳ جهانی را دارد.

جدول ۶: روند وزنی صادرات النورزین های استخراج شده از چریبها، اسانس ها و مومها از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۲
کد تعرفه ۳۳۰۱۹۰

سال (ارزش وزنی به تن)					کشور
۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۱۸	
۲۲۲۶۱	۱۹۰۸۵	۲۹۹۴۵	۲۹۳۸۷	۲۴۳۲۵	برزیل
۲۰۱۳۵	۲۰۶۱۶	۱۶۱۷۵	۱۴۴۲۷	۱۴۷۱۰	هندوستان
۶۸۹۷	۸۲۱۰	۸۱۲۰	۵۵۸۴	۵۷۱۸	ایالات متحده آمریکا
۴۶۲۴	۳۵۵۸	۳۰۸۸	۲۷۴۲	۲۴۲۵	امارات متحده عربی
۳۷۱۶	۳۷۷۷	۳۹۵۱	۳۸۲۳	۲۹۸۲	لبنان
۳۳۲۲	۱۷۵۳	۱۷۶۳	۱۷۲۲	۲۳۱۷	فرانسه
۳۳۱۹	۲۸۵۸	۲۱۸۶	۳۱۵۶	۲۷۲۸	اتریش
۳۳۰۶	۴۰۷۱	۵۱۸۵	۵۰۳۶	۴۸۷۸	ایران
۲۲۰۳	۲۲۰۶	۱۷۱۷	۱۹۷۳	۱۵۶۲	بلغارستان
۲۱۳۰	۲۱۹۷	۲۱۰۸	۱۹۶۲	۱۹۴۹	آلمان
۲۰۷۹	۳۳۷۵	۳۳۹۶	۳۰۱۸	۳۴۳۱	انگلستان
۱۵۸۱	۱۷۲۰	۲۶۳۸	۲۵۲۰	۱۹۳۶	اسپانیا
۱۳۶۷	۱۸۲۲	۱۱۷۵	۱۰۴۸	۹۸۰	هلند
۱۳۱۷	۱۳۹۴	۱۵۸۵	۱۳۸۹	۱۲۳۷	ایرلند
۱۲۰۲	۲۶۶۶	۱۸۳۲	۱۷۳۶	۱۷۶۸	اندونزی
۹۹۶	۱۱۰۶	۱۰۷۳	۱۲۴۲	۱۰۱۰	چین
۷۰۸	۸۰۶	۹۸۰	۷۴۳	۵۰۰	کانادا
۶۹۶	۱۱۹۸	۱۰۰۰	۹۲۸		سری لانکا
۶۵۵	۷۴۲	۸۶۸	۷۴۱	۷۱۰	ترکیه
www. trademap.Org					منبع: سازمان تجارت جهانی - مرکز بین المللی تجارت

در این رده بندی، بلغارستان در ردیف ۹، ترکیه ۱۹ و کشور ما قبل از این دو کشور، رتبه ۸ جهانی را در سال ۲۰۲۲ به خود اختصاص داده است. از کل صادرات جهانی، سهم ایران در این محصولات در سال ۲۰۲۲، مقدار ۳۳۰۶ تن بوده است.

واردات جهانی

جدول ۷: روند ارزشی واردات اسانس های روغنی، کانکریت و ابلوت از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۲ کد تعرفه ۳۳۰۱۲۹					
کشور	سال (ارزش ارقام به هزار دلار)				
	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۱۸
جهان	۲۳۹۶۶۲۲	۲۶۸۴۷۸۲	۲۵۸۹۴۹۵	۲۴۹۸۷۰۶	۲۸۱۴۸۸۷
ایالات متحده آمریکا	۴۹۹۸۸۶	۵۸۷۸۲۱	۵۷۳۱۲۴	۵۰۸۲۵۶	۶۴۸۷۶۹
فرانسه	۳۰۴۶۴۸	۳۰۰۵۶۶	۲۷۹۳۱۰	۳۰۶۵۶۰	۳۶۴۹۹۱
آلمان	۱۴۵۳۳۷	۱۶۰۰۹۳	۱۶۴۶۸۱	۱۵۶۲۲۲	۱۶۴۵۵۶
هند	۱۱۶۶۷۹	۱۲۲۳۰۹	۱۰۰۶۰۹	۱۰۲۷۴۷	۱۰۹۳۴۳
چین	۱۱۳۴۸۱	۱۴۸۷۵۵	۱۱۵۱۹۱	۱۱۵۱۲۸	۹۲۴۱۹
انگلستان	۱۱۳۲۱۴	۱۲۰۲۹۲	۱۲۵۱۵۶	۱۳۳۸۰۲	۱۵۰۷۲۶
اندونزی	۱۱۲۰۵۴	۹۵۰۷۳	۸۰۶۳۹	۱۰۷۳۲۳	۱۴۴۷۶۹
سوئیس	۱۰۲۴۰۹	۹۷۶۴۳	۹۱۰۶۴	۹۴۸۸۹	۱۰۳۹۸۳
اسپانیا	۱۰۰۲۴۱	۱۰۴۱۷۹	۹۷۴۲۱	۸۸۰۹۶	۱۰۱۰۷۱
هلند	۸۳۹۰۶	۱۱۶۲۵۵	۱۱۵۳۹۸	۹۳۸۱۷	۸۸۳۳۳
ژاپن	۵۲۵۰۳	۵۰۳۳۱	۵۰۳۸۸	۵۱۴۱۵	۵۳۴۳۳
سنگاپور	۵۲۰۲۵	۶۳۳۳۹	۶۵۳۵۳	۵۹۰۵۰	۶۱۴۹۱
ایتالیا	۴۴۴۰۴	۴۰۸۰۷	۳۵۶۴۴	۳۴۲۰۷	۳۳۷۸۵
برزیل	۴۲۸۹۵	۵۰۶۹۰	۴۸۶۲۸	۴۱۱۶۸	۴۴۴۱۰
کانادا	۴۱۹۴۴	۵۲۷۷۶	۶۰۱۷۴	۷۶۳۸۲	۹۰۶۳۷
مکزیک	۳۵۲۱۰	۴۹۵۹۴	۷۱۱۴۱	۵۹۴۷۶	۶۰۰۶۸
استرالیا	۳۲۸۷۲	۴۱۶۳۳	۴۸۳۳۴	۷۱۱۲۵	۸۶۹۸۰
عربستان سعودی	۳۱۱۱۹	۲۸۳۳۲	۳۳۳۱۶	۴۷۱۴۲	۳۳۲۷۹
اتریش	۲۸۸۳۱	۳۳۴۳۷	۳۶۴۲۲	۲۹۳۲۳	۳۲۹۳۸
مالزی	۲۱۶۰۷	۲۹۶۲۸	۱۷۸۸۶	۱۵۲۸۷	۲۰۱۰۱
هنگ کنگ، چین	۱۹۱۸۳	۲۱۳۶۲	۱۹۸۸۹	۱۵۵۰۶	۱۷۵۹۰
جمهوری کره	۱۸۹۹۴	۲۰۵۶۸	۱۸۴۱۷	۱۴۸۷۹	۱۴۸۴۳
ترکیه	۱۷۳۹۳	۱۷۸۶۱	۱۵۲۷۳	۱۶۵۵۹	۱۴۲۴۳
ایران	۲۵۹۵	۵۸۴۳	۳۶۴۸	۲۸۶۳	۱۰۳۰
منبع: سازمان تجارت جهانی - مرکز بین المللی تجارت www. trademap.Org					

بر اساس رده بندی فوق، کشور ما رتبه ۵۳ جهانی را در سال ۲۰۲۲ به خود اختصاص داده است. از کل واردات جهانی، سهم ایران در این قسمت در سال ۲۰۲۲، مبلغ ۲۵۹۵ هزار دلار بوده است.

جدول ۸: روند وزنی واردات اسانس های روغنی، کانکریت و ابلوت از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۲ کد تعرفه ۳۳۰۱۲۹					
کشور	سال (ارزش وزنی به تن)				
	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۱۸
ایالات متحده آمریکا	۱۱۱۸۸	۱۳۳۳۵	۱۳۸۰۷	۱۰۳۱۲	۱۲۰۸۶
اندونزی	۸۰۰۸	۶۸۴۶	۵۵۰۶	۵۶۱۴	۶۰۷۳
هند	۴۱۷۵	۴۱۳۵	۳۶۱۸	۳۵۴۰	۳۲۵۸
فرانسه	۴۱۳۵	۴۴۵۰	۴۷۸۸	۴۵۸۷	۵۱۳۴
آلمان	۳۳۱۲	۳۴۴۰	۳۴۵۷	۳۲۰۷	۳۶۲۲
انگلستان	۲۸۳۹	۲۸۰۶	۳۱۳۳	۲۶۹۱	۲۶۱۰
اسپانیا	۲۵۹۳	۲۸۰۱	۲۷۷۹	۲۳۲۸	۳۰۴۴
چین	۲۱۰۸	۲۳۰۷	۱۹۵۰	۲۰۷۶	۱۹۷۰
کانادا	۱۸۴۸	۲۱۳۴	۲۲۳۵	۲۸۹۳	۴۰۹۶
سوئیس	۱۳۹۵	۱۶۳۰	۱۳۹۷	۱۲۵۸	۱۴۰۱
استرالیا	۱۲۹۷	۱۵۸۲	۱۶۸۶	۱۵۱۲	۱۷۰۸
هلند	۱۲۶۰	۱۹۳۸	۱۷۲۸	۱۳۵۱	۱۱۹۷
ایتالیا	۱۲۲۴	۱۱۸۵	۱۱۵۵	۱۱۵۵	۹۵۱
عربستان سعودی	۱۲۱۲	۱۳۵۲	۳۹۷۷	۸۴۶۹	۳۲۱۵
امارات متحده عربی	۱۲۰۶	۱۵۱۶	۱۳۲۷	۱۷۳۶	۱۷۲۲
مکزیک	۱۰۵۲	۱۳۶۳	۱۲۰۴	—	۱۵۹۱
برزیل	۹۱۶	۸۶۴	۸۲۷	۷۱۴	۷۹۹
مالزی	۸۷۲	۳۹۱۰	۲۶۹۴	۲۷۹۶	۱۲۷۰
تایلند	۸۱۸	۴۲۸	۴۱۸	۴۶۷	۴۱۴
هنگ کنگ، چین	۷۹۶	۷۶۳	۱۰۲۵	۵۰۸	۹۷۸
ایران	۸۹	۳۳۲	۱۴۵	۱۰۳	۳۴
منبع: سازمان تجارت جهانی - مرکز بین المللی تجارت www. trademap.Org					

بر اساس رده بندی فوق، کشور ما رتبه ۴۹ جهانی را در سال ۲۰۲۲ به خود اختصاص داده است. از کل واردات جهانی، سهم ایران در این قسمت در سال ۲۰۲۲، مقدار ۸۹ تن بوده است.

جدول ۹: روند ارزی واردات قسمتهای تر و خشک گیاهان مورد استفاده در صنایع داروسازی، عطر سازی و ضد آفات و بیماری از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۲ کد تعرفه ۱۲۱۱۹۰					
کشور	سال (ارزش ارقام به هزار دلار)				
	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۱۸
جهان	۳۸۴۳۵۷۵	۳۴۵۶۶۸۶	۳۱۶۲۷۱۹	۲۸۳۸۷۴۹	۲۹۱۸۷۳۱
ایالات متحده آمریکا	۵۳۱۵۰۳	۴۸۲۴۳۷	۴۱۹۳۹۵	۳۸۴۱۰۲	۴۱۳۳۳۴
آلمان	۴۳۱۸۸۰	۴۰۶۵۸۷	۳۷۰۳۹۷	۳۲۹۳۱۶	۳۳۳۱۴۶
ژاپن	۲۴۲۰۲۹	۲۲۵۲۷۵	۲۱۶۰۵۴	۲۰۳۵۰۶	۲۱۲۹۶۰
چین	۱۹۸۰۴۸	۱۱۱۱۵۶	۹۶۴۶۱	۷۲۴۸۹	۷۲۷۴۴
جمهوری کره	۱۳۲۳۵۰	۱۱۶۹۳۵	۹۹۶۵۲	۱۱۱۰۴۵	۱۰۰۵۷۱
فرانسه	۱۲۸۴۵۴	۱۳۰۹۱۴	۱۱۰۳۰۸	۱۰۱۳۱۷	۹۸۸۱۰
تایپه، چینی	۱۲۳۸۸۹	۱۰۴۳۵۴	۱۰۴۹۵۱	۹۳۷۹۳	۱۲۳۱۸۵
اسپانیا	۱۱۶۶۶۳	۱۰۱۹۷۸	۹۸۳۴۲	۹۵۴۴۷	۹۳۳۱۴
هندوستان	۱۱۴۹۰۸	۱۰۶۵۶۳	۱۰۲۱۶۲	۸۱۲۸۳	۷۹۱۶۸
انگلستان	۱۰۳۵۵۹	۸۱۷۱۴	۷۶۶۵۹	۷۹۶۰۱	۱۰۱۶۸۵
عربستان سعودی	۹۷۴۷۸	۶۹۹۰۳	۶۹۴۵۴	۵۲۵۱۲	۳۶۰۹۹
سنگاپور	۹۶۸۹۷	۸۳۴۱۴	۷۷۷۲۶	۹۴۶۵۶	۹۷۷۶۵
استرالیا	۹۵۴۳۳	۴۸۸۲۱	۳۰۴۷۲	۲۵۴۲۷	۳۵۳۲۳
ویتنام	۹۲۳۷۷	۶۳۹۸۸	۵۶۷۷۳	۴۵۱۰۹	۳۱۹۸۳
ایتالیا	۹۰۱۷۰	۷۸۲۷۹	۸۹۲۶۵	۷۸۸۲۲	۸۱۰۰۰
کانادا	۹۰۰۲۶	۹۳۲۰۰	۸۳۵۶۱	۸۹۹۳۴	۸۱۲۴۲
هنگ کنگ، چین	۸۸۵۶۹	۹۶۴۵۶	۱۰۳۸۷۲	۷۶۵۸۵	۱۱۱۲۵۴
لهستان	۷۰۹۰۸	۶۲۳۴۰	۴۵۴۰۴	۴۰۸۹۹	۳۶۲۰۸
اسرائیل	۶۴۱۰۷	۵۱۲۸۷	۳۶۴۸۵	۷۷۲۳	۶۳۳۵
سوئیس	۵۷۷۸۱	۶۵۳۱۳	۶۶۰۶۴	۴۴۱۳۴	۴۶۹۷۴
ایران	۱۲۲۱۲	۱۶۸۱۷	۱۱۵۴۴	۱۵۳۸۹	۱۳۴۶۶
منبع: سازمان جهانی تجارت - مرکز بین المللی تجارت trademap.Org.www					

بر اساس رده بندی فوق، کشور ما رتبه ۴۳ جهانی را در سال ۲۰۲۲ به خود اختصاص داده است. از کل واردات جهانی، سهم ایران در این قسمت در سال ۲۰۲۲، مبلغ ۱۲۲۱۲ هزار دلار بوده است.

جدول ۱۰: روند وزنی واردات قسمتهای تر و خشک گیاهان مورد استفاده در صنایع داروسازی، عطر سازی و ضد آفات و بیماری از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۲ کد تعرفه ۱۲۱۱۹۰					
کشور	سال (ارزش وزنی به تن)				
	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۱۸
چین	۱۴۷۰۷۶	۷۶۷۹۱	۷۲۹۱۷	۶۱۳۲۲	۳۹۶۹۵
ایالات متحده آمریکا	۸۶۹۸۴	۹۴۲۴۴	۹۱۱۳۵	۸۴۵۲۴	۸۴۷۰۸
هندوستان	۸۲۳۹۵	۷۵۱۸۵	۹۲۱۴۴	۴۷۰۵۸	۳۶۶۲۲
آلمان	۷۵۷۱۷	۷۵۷۷۲	۷۱۴۶۳	۷۳۰۴۳	۷۲۲۱۷
ژاپن	۳۰۱۲۷	۲۸۰۶۹	۲۸۸۹۵	۲۸۴۹۵	۲۸۵۹۱
تایپه، چینی	۲۹۰۳۴	۲۶۶۱۴	۳۰۴۴۱	۲۹۰۸۷	۳۰۹۲۳
جمهوری کره	۲۶۰۳۶	۲۵۶۷۰	۲۵۶۷۸	۲۷۴۲۴	۲۴۵۵۲
فرانسه	۲۱۰۳۴	۲۰۹۶۷	۱۹۵۷۵	۱۹۱۹۷	۱۹۷۹۱
انگلستان	۱۷۹۸۵	۱۳۸۸۲	۱۴۶۰۷	۱۶۴۹۸	۲۳۷۵۷
لهستان	۱۶۶۲۲	۱۴۴۰۴	۱۱۶۰۷	۱۰۹۹۴	۱۰۴۲۱
ویتنام	۱۵۰۸۰	۱۱۴۰۷	۹۸۶۹	۸۹۰۱	۵۷۷۹
ایتالیا	۱۳۳۲۸	۱۴۹۰۷	۱۲۷۵۴	—	۱۱۵۷۲
کانادا	۱۲۸۴۵	۱۳۲۱۱	۱۳۱۰۸	۱۴۴۸۱	۱۳۴۲۳
هنگ کنگ، چین	۱۲۷۶۳	۱۵۶۵۶	—	۲۳۰۵۶	۳۵۸۰۲
پاکستان	۱۱۸۴۱	۱۴۳۷۹	۱۴۹۱۶	۱۱۴۶۵	۱۲۹۲۷
اسرائیل	۱۰۶۲۶	۹۱۴۳	۶۳۴۲	۱۵۲۴	۱۱۴۵
برزیل	۹۹۸۵	۱۱۰۴۴	۱۳۴۳۹	۹۰۱۸	۸۶۱۲
استرالیا	۹۷۹۱	۶۱۹۰	۴۱۹۲	۳۶۹۲	۴۰۸۹
امارات متحده عربی	۹۶۳۱	۱۰۰۱۹	۶۸۸۴	۸۳۸۶	۸۱۱۵
تایلند	۹۰۱۰	۱۰۲۴۳	۹۱۶۶	۹۳۰۸	۱۱۱۰۰
مالزی	۸۸۸۴	۹۳۰۳	۹۲۷۵	۹۸۴۳	۱۰۴۹۶
هلند	۸۸۱۸	۱۴۳۴۱	۱۳۳۰۹	۱۰۵۲۹	۱۲۳۱۷
ایران	۷۵۴۰	۱۰۳۴۰	۵۷۷۱	۱۱۱۵۴	۹۷۹۳
ترکیه	۷۰۳۹	۶۳۲۳	۵۶۱۷	۵۳۰۱	۴۳۵۳

بر اساس رده بندی فوق، کشور ما رتبه ۲۳ جهانی را در سال ۲۰۲۲ به خود اختصاص داده است. از کل واردات جهانی، سهم ایران در این قسمت در سال ۲۰۲۲، مقدار ۷۵۴۰ تن بوده است.

جدول ۱۱: روند ارزشی واردات الثورزین های استخراج شده از چربیها، اسانس ها و مومها از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۲ کد تعرفه ۳۳۰۱۹۰

کشور	سال (ارزش ارقام به هزار دلار)				
	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۱۸
جهان	۱۱۴۳۵۲۲	۱۰۰۶۱۷۴	۸۳۲۹۵۵	۷۹۱۲۶۱	۸۵۲۹۸۶
هندوستان	۱۹۶۳۲۹	۱۲۷۲۸۶	۹۰۶۳۵	۵۳۵۴۳	۵۷۳۵۹
ایالات متحده آمریکا	۱۶۳۹۳۳	۱۴۶۷۶۱	۱۱۹۳۹۴	۱۲۰۹۹۹	۱۴۴۸۰۵
اسپانیا	۵۴۱۳۳	۴۳۰۴۳	۲۵۶۵۵	۲۳۵۴۹	۲۳۱۱۰
فرانسه	۴۹۹۱۱	۴۵۱۶۳	۳۸۵۹۳	۴۰۵۵۹	۴۳۱۹۵
انگلستان	۴۴۴۷۰	۴۵۳۰۰	۴۲۱۳۳	۴۳۸۲۹	۴۷۳۰۹
آلمان	۴۳۳۸۳	۴۶۱۳۰	۳۷۵۷۲	۳۸۲۷۷	۴۵۱۲۹
اندونزی	۴۱۸۴۶	۳۳۵۸۵	۲۶۴۷۹	۲۳۱۷۱	۲۲۸۵۷
چین	۳۷۸۳۵	۳۸۹۶۹	۲۱۷۹۸	۲۱۶۶۵	۲۲۵۲۵
عربستان سعودی	۳۷۲۹۰	۲۵۷۵۵	۳۵۵۱۰	۳۳۱۹۲	۳۱۵۷۹
جمهوری کره	۳۰۳۶۹	۲۸۵۲۲	۲۶۹۵۸	۲۱۴۸۶	۲۵۴۲۸
مکزیک	۲۸۸۴۸	۲۴۷۳۸	۱۳۸۳۰	۱۶۰۰۸	۱۵۹۴۲
هلند	۲۳۶۹۲	۲۶۳۱۶	۳۲۲۷۰	۳۶۱۹۴	۴۴۸۱۸
سنگاپور	۲۳۲۸۵	۱۹۲۱۸	۱۷۶۷۸	۲۱۷۳۴	۲۴۰۹۰
امارات متحده عربی	۲۰۳۹۰	۱۷۳۵۳	۲۱۰۰۶	۲۳۶۵۷	۲۲۲۵۴
کانادا	۱۸۹۰۲	۱۸۰۵۲	۱۸۵۴۸	۱۹۰۸۱	۲۴۴۹۸
استرالیا	۱۸۱۴۲	۱۸۵۵۳	۱۵۸۷۴	۱۳۷۰۳	۱۲۱۸۴
تایلند	۱۶۹۴۵	۳۱۴۸۴	۱۲۷۲۵	۱۲۵۷۶	۱۳۲۹۵
ایتالیا	۱۶۴۸۳	۱۶۶۲۷	۱۳۶۰۲	۱۰۸۷۰	۱۲۵۹۵
اتریش	۱۶۳۸۹	۱۳۰۱۰	۱۱۳۶۰	۱۰۴۴۶	۱۱۸۲۵
فدراسیون روسیه	۱۴۶۹۷	۹۱۵۳	۸۳۸۷	۶۶۱۰	۷۳۰۵
ایران	۴۸۴	۸۲۹	۱۲۸۲	۶۴۴	۷۳۲

بر اساس رده بندی فوق، کشور ما رتبه ۸۷ جهانی را در سال ۲۰۲۲ به خود اختصاص داده است. از کل واردات جهانی، سهم ایران در این قسمت در سال ۲۰۲۲، مقدار ۴۸۴ هزار دلار بوده است.

صادرات ایران:

صادرات گیاهان دارویی از سال ۹۶ که سال اول اجرای برنامه ششم بوده است تا سال ۱۴۰۲ در جداول زیر آمده است.

جدول ۱۲: صادرات گیاهان دارویی								
سال	سال	سال	سال	سال	سال	سال	انتهای سال ۱۳۹۵ (آغاز برنامه ششم و ایجاد طرح ملی گیاهان دارویی)	
سال ۱۴۰۲	سال ۱۴۰۱	سال ۱۴۰۰	سال ۱۳۹۹	سال ۱۳۹۸	سال ۱۳۹۷	سال ۱۳۹۶		
۲۹۷	۳۶۶	۲۹۰	۴۳۹	۵۲۲	۵۶۴	۴۵۰	۳۶۳	ارزش صادرات (میلیون دلار)
۱۶۶	۴۸۴	۵۱۰	۶۴۵	۴۹۸	۴۲۰	۱۶۹	۳۴۸	ارزش وزنی صادرات (هزار تن)

وضعیت صادرات گیاهان دارویی اولویت دار

جدول ۱۳: میزان صادرات آمار صادرات زعفران ۱۳۹۹-۱۴۰۲

سال	میزان صادرات تن	ارزش ریالی	ارزش دلاری	کشورهای صادر شده
۱۳۹۹	۳۵۵	۴۶,۸۷۵,۸۳۷,۶۵۵,۲۶۳	۲۱۹,۴۹۲,۴۳۹	افغانستان، هنگ کنگ، اسپانیا، امارات متحده عربی
۱۴۰۰	۲۶۲	۳۶,۰۱۱,۶۹۸,۴۰۲,۶۹۲	۱۵۴,۴۱۴,۹۲۲	چین، امارات متحده عربی، اسپانیا، عمان
۱۴۰۱	۲۴۰	۷۲,۴۲۷,۹۱۹,۲۵۸,۱۹۳	۲۴۶,۸۱۸,۴۷۸	افغانستان امارات متحده عربی، چین، اسپانیا
۱۴۰۲	۲۲۸	۸۱,۸۹۱,۴۰۰,۷۰۱,۸۷۹	۲۱۳,۸۸۳,۸۱۰	امارات متحده عربی، چین، اسپانیا، افغانستان

جدول ۱۴: میزان صادرات باریجه طی سالهای ۱۳۹۹-۱۴۰۲

سال	میزان صادرات کیلوگرم	ارزش ریالی	ارزش دلاری	کشورهای صادر شده
۱۳۹۹	۱۹۷۰	۱۱۵۳۹۰۵۹۶۵۲	۴۷۶۶۵	مجارستان، فرانسه، ترکیه، آلمان
۱۴۰۰	۴۴,۶۹۵	۲۳۰,۳۳۲,۸۴۵,۶۹۰	۸۳۱,۰۲۲	فرانسه، ترکیه، اتریش، آلمان
۱۴۰۱	۳۲,۱۶۵	۱۸۶,۸۳۷,۸۴۷,۸۲۰	۶۰۹,۷۵۴	آلمان، فرانسه، ترکیه، اتریش
۱۴۰۲	۱۲۲۸۵	۸۸,۴۳۵,۸۱۱,۵۶۹	۲۳۳,۶۴۳	فرانسه، مجارستان، آلمان، ترکیه

جدول ۱۵: میزان صادرات زیره سبزی طی سالهای ۱۳۹۹-۱۴۰۲

سال	میزان صادرات کیلوگرم	ارزش ریالی	ارزش دلاری	کشورهای صادر شده
۱۳۹۹	۸,۷۴۹,۴۳۳	۴,۱۷۹,۲۰۳,۹۹۶,۶۹۱	۲۲,۰۲۴,۳۸۸	پاکستان، امارات متحده عربی، ترکیه، بنگلادش
۱۴۰۰	۷۱۲,۲۴۲	۳۳۹,۹۲۹,۳۳۳,۸۷۰	۱,۴۵۵,۵۸۴	امارات متحده عربی، پاکستان، عراق، ترکیه
۱۴۰۱	۳,۱۲۶,۸۵۳	۱,۸۶۳,۹۰۳,۳۲۶,۹۷۷	۶,۱۴۲,۱۱۰	امارات متحده عربی، پاکستان، ترکیه، ژاپن
۱۴۰۲	۲,۳۶۸,۰۰۹	۱,۷۹۹,۱۵۲,۱۱۵,۹۵۰	۴,۷۲۲,۳۹۲	پاکستان، امارات متحده عربی، ترکیه، ژاپن

جدول ۱۶: میزان صادرات شیرین بیان طی سالهای ۱۳۹۹-۱۴۰۲

سال	میزان صادرات کیلوگرم	ارزش ریالی	ارزش دلاری	کشورهای صادر شده
۱۳۹۹	۵,۷۳۱,۰۵۹	۲,۴۰۴,۲۸۶,۲۰۵,۱۶۷	۱۱,۷۰۱,۷۹۸	استرالیا، آلمان، امارات متحده عربی، هلند
۱۴۰۰	۵,۶۱۳,۱۹۸	۲,۳۷۳,۵۸۵,۵۸۰,۹۱۰	۱۰,۲۲۲,۷۸۴	آلمان، امارات متحده عربی، هلند، استرالیا
۱۴۰۱	۵,۱۲۶,۳۸۳	۳,۴۰۹,۸۶۲,۶۰۱,۴۶۸	۱۱,۳۶۲,۳۷۰	آلمان، امارات متحده عربی، صربستان و مونته نگرو، هلند
۱۴۰۲	۵,۷۱۱,۲۳۳	۴,۹۱۳,۳۷۰,۲۲۰,۶۰۲	۱۲,۷۰۱,۸۸۴	امارات، آلمان، صربستان و مونته نگرو، عمان

جدول ۱۷: میزان صادرات حنا طی سالهای ۱۳۹۹-۱۴۰۲

سال	میزان صادرات کیلوگرم	ارزش ریالی	ارزش دلاری	کشورهای صادر شده
۱۳۹۹	۳,۰۱۹,۰۸۳	۵۱۱,۶۲۷,۵۷۴,۵۳۸	۲,۵۹۵,۷۶۴	عراق، ترکیه، روسیه، امارات متحده عربی
۱۴۰۰	۲,۴۶۷,۰۰۴	۴۶۱,۱۴۸,۹۲۳,۳۰۷	۲۰۰,۶۸۸۵	عراق، ترکیه، روسیه، آلمان
۱۴۰۱	۲,۸۴۴,۴۸۷	۶۱۰,۶۹۳,۰۹۶,۶۴۱	۲,۱۹۸,۷۷۶	عراق، ترکیه، روسیه، افغانستان
۱۴۰۲	۲۷۳,۵۱۶۳	۶۴۵,۹۴۴,۴۱۵,۰۵۶	۱۶۹۹۲۱۸	عراق، افغانستان، ترکیه، روسیه

جدول ۱۸: میزان صادرات موسیر طی سالهای ۱۳۹۹-۱۴۰۲

سال	میزان صادرات کیلوگرم	ارزش ریالی	ارزش دلاری	کشورهای صادر شده
۱۳۹۹	۱۶,۳۷۴	۱۹,۱۹۸,۶۲۷,۲۶۳	۸۰,۶۶۷	کویت، بحرین، عراق
۱۴۰۰	۱۱۵۳۸	۱,۸۸۸,۲۷۶,۱۹۰	۸۰۱۴	عراق، کویت، سوئد
۱۴۰۱	۵۰۹۴	۱۰,۶۴۶,۷۴۶,۵۸۱	۲۹۸۱۲	عراق، سوئد، کانادا، امارات متحده عربی
۱۴۰۲	۴۳۲۱۴	۶۲۵۶۳۵۱۱۶۶۰	۱۶۴۷۸۷	عراق، بحرین، امارات متحده عربی

کویت				
------	--	--	--	--

جدول ۱۹: میزان صادرات گشنیز طی سالهای ۱۳۹۹-۱۴۰۲

سال	میزان صادرات کیلوگرم	ارزش ریالی	ارزش دلاری	کشورهای صادر شده
۱۳۹۹	۲۴,۰۴۸,۹۵۴	۴,۱۳۷,۲۸۲,۳۳۵,۵۶۴	۲۰,۸۳۱,۰۲۹	پاکستان، امارات متحده عربی، عراق، بحرین
۱۴۰۰	۲۹,۷۱۳,۶۴۲	۵,۵۳۰,۲۷۱,۳۸۲,۰۸۳	۲۳,۸۷۸,۱۶۸	پاکستان، عراق، امارات متحده عربی، ترکیه
۱۴۰۱	۱۷,۶۸۱,۴۵۳	۴,۳۶۹,۷۹۶,۵۱۰,۰۳	۱۴,۰۷۹,۰۲۷	پاکستان، امارات متحده عربی، ترکیه، عراق
۱۴۰۲	۱۷,۷۴۲,۱۷۷	۵,۴۳۳,۴۶۷,۷۶۴,۱۵۴	۱۴,۱۲۱,۶۵۴	پاکستان، عراق، بحرین، قطر

جدول ۲۰: میزان صادرات زیره سیاه طی سالهای ۱۳۹۹-۱۴۰۲

سال	میزان صادرات کیلوگرم	ارزش ریالی	ارزش دلاری	کشورهای صادر شده
۱۳۹۹	۱,۰۹۱,۲۶۰	۴۰۹,۸۷۸,۸۱۳,۰۲۲	۱,۷۶۸,۰۴۲	عراق، ایتالیا، روسیه، ترکیه
۱۴۰۰	۱,۰۹۱,۲۶۰	۴۰۹,۸۷۸,۸۱۳,۰۲۲	۱,۷۶۸,۰۴۲	پاکستان، ترکیه، امارات متحده عربی، چین
۱۴۰۱	۱,۰۴۵,۹۴۲	۴۹۶,۵۴۷,۹۲۱,۵۵۳	۱۷۳,۹۱۴۳	امارات متحده عربی، اتریش، ارمنستان، استرالیا
۱۴۰۲	۱۲۲,۵۵۸۶	۷۴۹,۰۹۴,۸۲۳,۲۱۳	۱,۹۵۳,۷۸۸	جمهوری چک، پاکستان، چین، هند

جدول ۲۱: میزان صادرات گل خشک و گلبرگ تازه محمدی طی سالهای ۱۳۹۹-۱۴۰۲

سال	میزان صادرات کیلوگرم	ارزش ریالی	ارزش دلاری	کشورهای صادر شده
۱۳۹۹	۲۴۶,۰۷۷	۳۰۳,۷۱۲,۴۰۹,۹۱۸	۱,۳۵۲,۴۷۲	ترکیه، آلمان، پاکستان، امارات متحده عربی
۱۴۰۰	۲۸۳,۹۷۶	۳۷۲,۵۲۱,۳۳۲,۴۶۸	۱۶۴,۵۹۳۰	امارات متحده عربی، آلمان، ترکیه، کویت
۱۴۰۱	۳۴۰,۹۱۲	۵۶۳,۳۲۵,۳۰۷,۹۱۱	۲,۰۷۷,۸۲۳	ترکیه، آلمان، امارات متحده عربی جمهوری آذربایجان
۱۴۰۲	۶۱۳,۳۴۶	۱,۱۷۴,۰۳۴,۸۴۷,۶۷۹	۳,۰۸۲,۸۵۹	امارات متحده عربی، چین، ترکیه، پاکستان

جدول ۲۲: میزان صادرات آمار صادرات اسانس روغنی از گل محمدی طی سالهای ۱۳۹۹-۱۴۰۲

سال	میزان صادرات کیلوگرم	ارزش ریالی	ارزش دلاری	کشورهای صادر شده
۱۳۹۹	۵۴۱۴	۸۹,۵۸۴,۸۱۷,۱۱۴	۴۷۳,۱۲۹	هنگ کنگ، چین، آلمان، کانادا
۱۴۰۰	۴۱۳۱	۴۶,۴۴۲,۱۶۹,۳۶۵	۲۰۳,۴۱۱	چین، آلمان، هنگ کنگ، اتریش
۱۴۰۱	۶۹۶۸	۱۷۳۰,۸۷۹۹۰,۲۵۴	۶۳۲,۰۰۳	چین، آلمان، بلغارستان، ژاپن
۱۴۰۲	۴۱۳۱	۴۶,۴۴۲,۱۶۹,۳۶۵	۲۰۳,۴۱۱	چین، آلمان، هنگ کنگ، اتریش

جدول ۲۳: میزان صادرات آمار صادرات گلاب ۱۳۹۹-۱۴۰۲

سال	میزان صادرات تن	ارزش ریالی	ارزش دلاری	کشورهای صادر شده
۱۳۹۹	۳۲۵	۷۳۰,۳۲۲,۱۱۸,۸۹۵	۳۴۴,۵۳۵۸	کویت، عمان، امارات متحده عربی، قطر
۱۴۰۰	۲۶۳	۵۱۷,۴۷۲,۷۰۹,۱۶۵	۲,۲۱۴,۸۸۳	بحرین، کویت، قطر، چین
۱۴۰۱	۲۴۰	۴۹۷۰,۶۷۳۴۸,۵۱۷	۱,۶۸۳,۹۷۷	قطر، چین، عراق، بحرین
۱۴۰۲	۲۲۱	۵۳۴,۶۴۸,۱۱۳,۴۸۸	۲,۲۸۰,۲۱۰	بحرین، کویت، قطر، عمان

جدول ۲۴: میزان صادرات آنغوزه طی سالهای ۱۳۹۹-۱۴۰۲

سال	میزان صادرات کیلوگرم	ارزش ریالی	ارزش دلاری	کشورهای صادر شده
۱۳۹۹	۲۶۳۵۰۶	۸۸۰,۳۳۴,۵۳۹,۳۵۳	۴,۲۶۱,۵۲۶	هند، افغانستان، هنگ کنگ، آلمان
۱۴۰۰	۲۱۷,۸۷۵	۷۷۹,۹۹۷,۷۲۴,۳۴۳	۲,۷۲۷,۶۵۰	هند، افغانستان، چین، هنگ کنگ
۱۴۰۱	۱۹۷,۴۵۹	۸۶۰,۶۰۱,۰۳۰,۸۵۷	۳,۰۶۷,۷۵۷	هند، افغانستان، چین، اتریش
۱۴۰۲	۲۴۱,۰۹۲	۱,۲۴۱,۸۸۸,۲۳۴,۸۴۸	۳,۲۸۷,۱۹۲	هند، افغانستان، چین، آلمان

وضعیت سطح و تولید گیاهان دارویی

وضعیت موجود سطح زیر کشت و تولید زراعی گیاهان دارویی در کشور:

سطح زیرکشت کل گیاهان دارویی کشور در پایان سال ۱۴۰۲ به ۲۹۰۲۵۵ هکتار و تولید آن به ۴۹۶۰۰۳ تن رسید.

جدول ۲۵: وضعیت سطح زیر کشت گیاهان دارویی در پایان سال ۱۴۰۲ و مقایسه آن با سنوات قبل

گیاهان دارویی	پایان سال ۱۳۹۶ (هکتار)	درصد افزایش نسبت به سال قبل	پایان سال ۱۳۹۷ (هکتار)	درصد افزایش نسبت به سال قبل	پایان سال ۱۳۹۸ (هکتار)	درصد افزایش نسبت به سال قبل	پایان سال ۱۳۹۹ (هکتار)	درصد افزایش نسبت به سال قبل	پایان سال ۱۴۰۰	درصد افزایش نسبت به سال قبل	پایان سال ۱۴۰۱	درصد افزایش نسبت به سال قبل	پایان سال ۱۴۰۲	درصد افزایش نسبت به سال قبل
زعفران	۱۰۸۰۹۹	۲,۶	۱۱۳۹۲۷	۵,۳	۱۲۰۲۲۳	۵,۵	۱۲۱۲۵۰	۰,۸	۱۲۱۹۳۰	۰,۶	۱۲۳۴۵۷	۱,۲	۱۲۷۳۷۰	۳,۱
گل محمدی	۲۰۶۸۵	۱۲,۵	۲۴۱۳۹	۱۶,۷	۲۶۲۲۹	۸,۶	۲۹۴۷۷	۱۲,۳	۳۰۱۸۰	۲,۳	۲۹۹۴۵	-۰,۸	۲۹۲۳۸	-۲,۴
سایر گیاهان دارویی	۶۰۵۶۰	۱۶,۹	۶۸۶۶۹	۱۱,۴	۸۹۵۲۳	۳۰,۳	۱۰۴۲۲۰	۱۶,۴	۱۰۸۶۶۹	۴,۲	۹۷۵۱۵	-۱۰,۳	۱۳۳۶۱۷	۲۷
جمع کل	۱۸۹۳۴۴	۷,۹	۲۰۶۷۳۵	۸,۴	۲۳۵۹۷۵	۱۴,۱	۲۵۴۹۴۷	۸	۲۶۰۷۷۹	۲,۲	۲۵۰۹۱۷	-۳,۸	۲۹۰۲۲۵	۱۴

جدول ۲۶: وضعیت موجود سطح زیر کشت و تولید زراعی گیاه دارویی زعفران در کشور:

وضعیت تولید و سطح زیرکشت و عملکرد زعفران ایران (منبع: آمارنامه وزارت جهاد کشاورزی)					
سال	سطح زیر کشت (هکتار)	درصد رشد سطح نسبت به سال قبل	میزان تولید (تن)	درصد رشد تولید نسبت به سال قبل	میزان عملکرد (کیلوگرم / هکتار)
۱۳۹۶	۱۰۸۰۸۳	۲,۷	۳۷۶	۱۱,۹	۳,۵
۱۳۹۷	۱۱۳۹۴۷	۵,۴	۴۰۴	۷,۴	۳,۵
۱۳۹۸	۱۲۰۲۲۳	۵,۵	۴۳۹	۸,۶	۳,۷
۱۳۹۹	۱۲۱۲۵۰	۰,۸۵	۴۳۰	-۲,۰۹	۳,۶
۱۴۰۰	۱۲۱۹۳۱	۰,۵۶	۲۳۶	-۸۲,۲	۱,۹
۱۴۰۱	۱۲۳۴۵۷	۱,۲۴	۳۹۲,۸	۳۹,۹۲	۳,۲
۱۴۰۲	۱۲۷۴۰۰	۳,۰۹	۲۳۸	-۶۵,۰۴	۱,۹

جدول ۲۷: مناطق عمده تولید زعفران ایران در سال ۱۴۰۲

ردیف	نام استان	سطح زیرکشت (هکتار)	درصد سهم	تولید (کیلوگرم)	درصد سهم	عملکرد (کیلوگرم در هکتار)
۱	خراسان رضوی	۹۶۵۳۳/۱	۷۵/۸	۱۵۱۷۹۴/۵	۶۳/۷	۱/۶
۲	خراسان جنوبی	۱۶۳۴۸/۷	۱۲/۸	۳۴۰۵۲/۸	۱۴/۳	۲/۱
۳	یزد	۱۲۰۵/۰	۰/۹	۶۲۳۹/۴	۲/۶	۵/۲
۴	فارس	۱۱۳۹/۸	۰/۹	۳۶۱۵/۷	۱/۵	۳/۲
۵	اصفهان	۱۸۹۳/۰	۱/۵	۱۱۲۲۳/۰	۴/۷	۵/۹
۶	خراسان شمالی	۴۸۵۸/۰	۳/۸	۷۵۹۷/۴	۳/۲	۱/۶
۷	کرمان	۱۰۱/۸	۰/۱	۳۱۱/۴	۰/۱	۳/۱
۸	سایر استانها	۵۲۹۰/۹	۴/۲	۲۳۳۷۱/۸	۹/۸	۴/۴
جمع کل		۱۲۷۳۷۰/۲	۱۰۰	۲۳۸۲۰۵/۹	۱۰۰	۱/۹

جدول ۳۲: پیش بینی میزان و ارزش صادرات زعفران طی سالهای برنامه هفتم توسعه

واحد	وضعیت در سال ۱۴۰۲	سالهای برنامه هفتم توسعه					جمع کل
		۱۴۰۳	۱۴۰۴	۱۴۰۵	۱۴۰۶	۱۴۰۷	
تن	۲۲۱	۳۲۰	۳۵۲	۳۸۷	۴۲۵	۴۶۸	۱۹۵۲
میلیون دلار	۲۰۸	۳۲۰	۳۵۲	۳۸۷	۴۲۵	۴۶۸	۱۹۵۲

وضعیت موجود احیا و اصلاح، توسعه و میزان صادرات گیاهان مرتعی در کشور:

در طی سالهای ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۱ میزان بهر برداری، سطوح احیا و اصلاح، توسعه و میزان صادرات گیاهان دارویی مرتعی به تفکیک سال در زیر آورده شده است.

جدول ۳۳: میزان بهره برداری، سطوح احیا و اصلاح، توسعه و میزان صادرات گیاهان دارویی مرتعی به تفکیک سال			
سال	میزان بهره برداری (تن)	میزان صادرات (تن)	میزان اصلاح و احیا (هکتار)
۱۳۹۶	۲۰۰۰	۱۳۳۷	۴۵۴۹۹
۱۳۹۷	۲۸۰۲	۱۴۳۴	۶۱۳۶۰
۱۳۹۸	۲۱۸۷	۱۸۱۹	۷۴۵۲۹
۱۳۹۹	۸۱۶	۶۰۴	۱۱۶۷۷۶
۱۴۰۰	۳۶۵	۵۲۳	۶۴۹۵۰
۱۴۰۱	۶۳۰	۵۴۷	۵۱۳۰۴

وضعیت موجود صنایع تبدیلی و تکمیلی

وضعیت موجود صنایع تبدیلی و تکمیلی در جدول ۳۴ آمده است.

جدول ۳۴: واحدهای فعال دارای مجوز در صنعت فراوری گیاهان دارویی

ردیف	محصول تولیدی	تعداد	ظرفیت اسمی (تن)
۱	عرقیات و عصاره های گیاهی	۱۳۷	۱۱۹۶۱۲
۲	عصاره شیرین بیان، رازک	۱۹	۱۲۳۰۸
۳	روغن های اسانسی از نعنا، گل محمدی، پرتقال و سایر	۳۲	۳۱۱۲
۴	گلاب استحصالی از گل محمدی و سایر عرقیات سنتی	۹۷	۷۷۱۱۴
۵	کرم های آرایشی بهداشتی گیاهی، صابون و شامپو با عصاره گیاهی	۱۲	۷۰۳۷۸
۶	انواع دارو با منشاء طبیعی برای مصرف انسان	۲۸	۲۵۰۰
	جمع	۳۲۵	۲۲۲۰۲۴

منبع: ردیف ۱: دفتر صنایع تبدیلی و تکمیلی وزارت جهاد کشاورزی، ردیف ۶-۲: وزارت صنعت و معدن و تجارت

تعداد واحدهای فعال دارای مجوز از جهاد کشاورزی ۴۱۳ واحد فراوری گیاهان دارویی با جذب ماده خام ۶۷۰ هزار تن می باشد. که از این تعداد ۲۵ واحد با ظرفیت جذب ۳۹ هزار تن راکد و ۳۴ واحد با ظرفیت جذب خام ۴۴ هزار تن نیمه فعال می باشند.

چشم انداز و اهداف راهبردی

این چشم انداز با کلیه ذی نفعان در بخش گیاهان دارویی به بحث گذاشته و مورد توافق قرار گرفته است.

دانش گیاهان سنتی ایران را ماندگار و آن را با جهانیان به اشتراک می گذاریم

برنامه عمل تبیین شده در این راهبرد، با توجه به محدودیت ها و استفاده از فرصت ها به نحوی جامع و راهبردی، شرایط تحقق این چشم انداز را فراهم می آورد. در این راستا، اقدامات ویژه ای اتخاذ خواهد شد تا اهداف سه گانه راهبردی و عملیاتی زیر محقق شوند.

۱. بروزرسانی دانش مربوط به گیاهان دارویی و پایداری کشت و استفاده از آنها	۲. کنترل کیفیت و ایمنی محصولات دارویی گیاهان ایران برای صادرات	۳. بستر سازی جهانی برای معرفی گیاهان دارویی و طب سنتی ایران و استاندارد سازی روش های بین المللی برای بهره مندی از آن
۱-۱- تقویت خدمات ترویجی مربوط به گیاهان دارویی ۲-۱- بهبود روش های مستند سازی و بروزرسانی طبقه بندی گیاهان دارویی ایران ۳-۱- تهیه مطالب قابل دسترسی و انجام فعالیت های تبلیغاتی برای اشاعه طب ایرانی در چارچوب روش های علمی و با کیفیت بالا به موازات طب رایج یا متعارف	۱-۲- ترویج فنون مناسب برداشت و تولید ۲-۲- حمایت از مکانیزه یا ماشینی شدن تولید و برداشت محصول ۳-۲- همتراز کردن فناوری های فراوری با الزامات بازار صادراتی ۴-۲- افزایش نظارت بر برداشت گیاهان دارویی از مراتع به منظور حفاظت از منابع طبیعی ۵-۲- ترویج اخذ گواهی نامه بین المللی در بین تولیدکنندگان گیاهان دارویی ایران	۱-۳- ایجاد یک نشان تجاری بین المللی برای طب ایرانی ۲-۳- توسعه گردشگری سلامت در ایران ۳-۳- ثبت علائم یا نشان های جغرافیایی برای گیاهان دارویی اصلی ایران ۴-۳- تقویت شبکه های ترویج طب ایرانی و گیاهان دارویی ایران ۵-۳- بهبود دسترسی به اطلاعات مربوط به بازار عرضه و صادرات محصول

۱- **بروزرسانی** دانش مربوط به گیاهان دارویی و **پایداری** کشت و استفاده از آنها

اولین هدف راهبردی، بر تقویت دانش مربوط به گیاهان دارویی و طب سنتی ایرانی تمرکز دارد. همان گونه که در مرحله بررسی مشکلات بخش مشخص شد، بخش گیاهان دارویی با مشکل عدم انتشار دانش موجود به کلیه حلقه های زنجیره ارزش، از تولید تا مصرف در هر دو سطح ملی و بین المللی روبه رو بوده است. بر این اساس، این هدف راهبردی بر سه هدف عملیاتی اصلی متمرکز است. اولین هدف افزایش توانمندی های جوامع تولیدکننده از طریق خدمات ترویجی هدفمند است. هدف دوم عبارت است از ایجاد یک طبقه بندی

عمومی از گیاهان دارویی ایرانی برای انطباق با الزامات بازارهای بین‌المللی. آخرین هدف ایجاد ابزارهای ترویجی قابل‌دسترسی است که با هدف قرار دادن بازارهای بومی به آموزش جامعه درباره گونه‌های گیاهی و مصارف و کیفیت آنها پرداخته و بدین‌طریق انتخاب یک بازار برتر و عرضه محصولات با کیفیت بالاتر را تضمین نماید.

اهداف اجرایی :

۱-۱ تقویت خدمات ترویجی مربوط به گیاهان دارویی

فعالیت‌ها:

۱-۱-۱- تدوین و اجرای برنامه آموزش ملی برای تولید کنندگان و بهره برداران گیاهان دارویی در زمینه های:

۱- تولید بذر

۲- استفاده بهینه از کود های ارگانیک

۳- کنترل علف های هرز

۴- ارتقاء سطح مکانیزاسیون

۵- بهره وری فعالیت های پس از برداشت

دوره زمانی: ۱۴۰۷-۱۴۰۳

اهداف کمی: برگزاری کلاس های آموزشی برای گیاهان اولویت دار ۳۰ ساعت برای هر گیاه

نهادهای اجرایی راهبر: سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج (موسسه جنگل ها و مراتع و سایر مراکز مرتبط) بخش خصوصی و مرکز طرح ملی گیاهان دارویی، دانشگاهها و مراکز فنی حرفه ای

بهبود روش‌های مستندسازی و بروزرسانی طبقه‌بندی گیاهان دارویی ایران

فعالیت‌ها:

۱-۱-۲- ایجاد یک سامانه قابل دسترسی گسترده برای ثبت گیاهان دارویی

اهداف کمی: تهیه راهنمای زنجیره ارزش در باره گیاهان دارویی به زبان فارسی و انگلیسی

نهادهای اجرایی راهبر: جهاد دانشگاهی و بخش خصوصی، دانشگاهها

سال اجراء: ۱۴۰۷-۱۴۰۳

فهرست ردیف های تعرفه ای و کدهای نظام هماهنگ

اهداف کمی: ایجاد فهرست کامل از کدهای تعرفه ای و کدهای نظام هماهنگ

نهاد راهبر اجرایی: دفتر گیاهان دارویی و دفتر واحد بازرگانی، وزارت صمت

فعالیت:

۳-۱-۱: مزارع نمونه یا نمایی در محل های تولید

اهداف کمی: ایجاد چهل مزرعه نمونه از هر گیاه اولویت دار در مناطق قطب و پشתיان محصول است

نهاد راهبر اجرایی: موسسه تحقیقات جنگل و مرتع، موسسه باغبانی، مرکز آموزش و ترویج سازمان تحقیقات
بخش خصوصی، دانشگاهها

الزامات: کمک ۵۰ درصدی آموزشی و ۵۰ درصدی تامین مالی برای احداث مزارع پایلوت

۲-۱ بانک اطلاعاتی برای تولید و مصرف گیاهان دارویی

اهداف کمی: ایجاد یک سامانه بر خط برای رصد و نظارت بر تولید گیاهان دارویی

نهاد راهبر اجرایی: وزارت جهاد کشاورزی و بخش خصوصی، ستاد گیاهان دارویی در معاونت ریاست
جمهوری

سال اجراء: ۱۴۰۳-۱۴۰۷

۲-هدف راهبردی: کنترل کیفیت و ایمنی محصولات دارویی گیاهان ایران برای صادرات

دومین هدف راهبردی این برنامه بر ارتقای کیفیت و ایمنی محصولات صادراتی منتخب تمرکز دارد. این هدف به مشکلات جاری مربوط به نپذیرفتن محصولات صادراتی توسط خریداران بین المللی پاسخ خواهد داد. برای اطمینان از سطح کیفیت محصول باید پنج مسئله مورد توجه قرار گیرد. اولین مسئله به ترویج فنون مناسب برداشت و تولید محصول به ویژه از طریق گسترش طرح های آزمایشی (پایلوت) کشاورزی قراردادی مربوط است. اقدام یادشده خریداران و بنگاه های فراوری محصول را قادر می سازد تا بر فرایند تولید نظارت داشته باشند و نسبت به سرمایه گذاری در زمینه مهارت ها و تجهیزات احساس مسئولیت کنند. سطح دوم اقدام مربوط به توزیع سرمایه گذاری در تولید و برداشت مکانیزه یا ماشینی است. زمینه سومی که باید به آن اهتمام

داشت، حمایت از نوسازی فنون و فناوری‌های فراوری محصولات گیاهی از طریق تحقیق و توسعه است. سطح چهارم عبارت است از حفاظت از مراتع در مقابل بهره‌برداری غیرمتعارف، از طریق توانمندسازی جوامع بهره‌بردار و کمک به آنان برای رو آوردن به سمت روش کاشت. آخرین هدف افزایش میزان انطباق تولیدکنندگان ایرانی با الزامات بازارهای عمده جهانی به‌ویژه انطباق با مقررات جدید در بازارهای اروپایی است.

اهداف راهبردی:

۲- کنترل کیفیت و ایمنی محصولات دارویی گیاهان ایران برای صادرات

اهداف عملیاتی

۱-۲- ترویج فنون مناسب برداشت، تولید و پس از برداشت

فعالیت ۱:

۱-۱-۲- کشاورزی قراردادی

اهداف کمی: کشت قراردادی سالیانه ۲۰ هزار هکتار

نهاد اجرایی: دفتر گیاهان دارویی و بخش خصوصی، انجمن ها و اتحادیه های گیاهان دارویی

سال اجراء: ۱۴۰۷-۱۴۰۳

فعالیت ۲:

۲-۱-۲- استفاده از ساز و کار کشاورزی قراردادی برای ایجاد طرح های پایلوت مکانیزه و ارگانیک

اهداف کمی: اجرای حداقل ۱۰ طرح آزمایشی کاشت ارگانیک

نهاد اجرایی: مرکز گیاهان دارویی، بخش خصوصی و جهاد دانشگاهی، سازمانهای جهاد کشاورزی

۳-۱-۲- تولید بذر و دانه گواهی شده

اهداف کمی: تولید حداقل ۲۰ نوع گیاه گواهی شده

نهاد اجرایی راهبرد: موسسه تحقیقات جنگل ها و مراتع، دانشگاه ها، موسسات باغبانی، ثبت و گواهی بذر و بخش خصوصی

سال اجراء: ۱۴۰۷-۱۴۰۳

حمایت مالی برای ارتقاء سطح تولید و مشاوره کارشناسان خارجی مورد نیاز است

اهداف عملیاتی:

۲-۲- حمایت از مکانیزه شدن تولید و برداشت محصول

۲-۲-۱- فعالیت های پژوهشی به سمت مکانیزه کردن برداشت و گندزدایی

اهداف کمی: ایجاد بنگاه های مکانیزاسیون در قطب گیاهان دارویی اولویت دار

نهاد اجرایی: بخش خصوصی با همکاری وزارت جهاد کشاورزی

سال اجراء: ۱۴۰۷-۱۴۰۳

هدف راهبردی ۳: ایجاد تصویری بین المللی از طب سنتی ایران و برقراری مسیرهای مطمئن توزیع

هدف سوم راهبردی در پی پاسخگویی به روندهای بخش گیاهان دارویی در سطح جهانی است. به منظور افزایش اعتماد مصرف کنندگان نهایی و گسترش میزان دسترسی به محصولات گیاهان دارویی، راهبرد حاضر توصیه می کند که یک نشان ملی برای طب سنتی ایران ایجاد شود و از طریق مجاری گوناگون سنتی و مدرن برای ترویج آن تلاش شود. بر این اساس، اولین هدف ایجاد یک نشان تجاری مرتبط با یک گواهی کیفیت و حمایت آن از طریق حقوق مالکیت فکری است. هدف دوم ایجاد ارتباط بین بخش گیاهان دارویی و بخش صادرات غیرسنتی - همچون بخش گردشگری و به ویژه گردشگری سلامت - است. گردشگری سلامت و تسهیلات موجود مربوط به دوره بهبود و نقاهت بیماران می تواند فرصتی عمده در بازار برای داروها و درمان های ایرانی با پایه گیاهی باشد. هدف سوم معطوف به تضمین حمایت و شناخته شدن گیاهان دارویی ایران از طریق علائم جغرافیایی (GI) است. این امر باعث می شود که محصولات مشمول صادرات مجدد نیز محصولات ایرانی شناخته شوند. هدف چهارم به استفاده از ارتباطات بازار غیرسنتی همچون جامعه مهاجران ایرانی، در جهت حمایت از تولید در بازارهای عمده مربوط می شود. سرانجام، این راهبرد، تقویت جریان

انتقال اطلاعات بازار به صادرکنندگان و توانمندسازی آنان را در چگونگی استفاده از این اطلاعات به نفع خود پیشنهاد می‌کند.

روندهای جهانی عرضه و تقاضا

دشواری تعریف بخش داروهای گیاهی در سطح جهان به رغم ارزش غیرقابل انکار آن

بیش از ۶۰,۰۰۰ گونه گیاهی در سراسر جهان دارای خواص دارویی هستند و با درجه قابل ملاحظه‌ای در کشورهای خاصی تمرکز یافته‌اند. فهرست کاملی از مجموعه گیاهان مورد استفاده در طب سنتی در سراسر جهان وجود ندارد، اما حدود ۳۰,۰۰۰ گونه گیاهی با کاربرد دارویی در نظام‌های طب سنتی و فرماکوپه‌ها یا راهنماهای دارویی ملی کشورها ثبت شده و در زمره «فهرست جهانی گیاهان دارویی» قرار گرفته‌اند. فهرست‌های گیاهان دارویی مورد استفاده در کشورها و نظام‌های طب سنتی مختلف به شدت اختصاصی هستند و در نتیجه امکان ایجاد فهرست جامعی از این نوع گیاهان در جهان غیرممکن است (برای مثال، ترکیبات داروهای سنتی چین به میزان قابل توجهی با گیاهان مورد استفاده در طب آیورودا متفاوت است).

گیاهان مورد استفاده در طب سنتی نه تنها در نظام بهداشت و درمان محلی به کار گرفته می‌شوند، بلکه مورد مبادله تجاری هم قرار می‌گیرند. برآورد تقریبی نشان می‌دهد که در حدود ۴۰۰۰ تا ۶۰۰۰ گونه گیاهی^۱ براساس کاربرد تجاری و ارزش (طبی) آنها در سرتاسر جهان مورد تجارت قرار می‌گیرند. زنجیره‌های تأمین در چرخه تجارت گیاهان دارویی معمولاً طولانی، پیچیده و غیرشفاف هستند و این امر دشواری‌هایی را برای رهگیری این نوع محصولات در عرصه تجارت ایجاد می‌کند. مصرف‌کنندگان نهایی این محصولات در این باره آگاهی ندارند که ترکیبات خام این نوع محصولات از کدام طبیعت بکر یا از کدام کشور اصلی جمع‌آوری شده‌اند. بخش اعظمی از تجارت این نوع محصولات رسماً گزارش نمی‌شود یا مشمول نظارت قانونی قرار نمی‌گیرد. در گیاهان دارویی سطوح متفاوتی از ارزش افزوده وجود دارد (خام/ خشک‌شده، عطرها، روغن‌ها یا فراورده‌های دارویی) و آنها اغلب بدون روش استاندارد در کدهای مختلف نظام هماهنگ (HS) تجمع شده‌اند. این پیچیدگی‌ها تحلیل روند تجارت جهانی این نوع محصولات را به تفکیک محصول یا منشأ اصلی تولید آنها (از حیث ارتباط با یک منطقه بکر طبیعی یا انبار مزارع دست‌کاشت) تقریباً غیرممکن می‌سازد.^۲ برآورد ارزش تجاری این نوع محصولات به خطوط ردیف تعرفه‌ای بستگی دارد که برای به حساب آمدن در ارزش تجارت بخش و با در نظر گرفتن تنوع گونه‌های گیاهی در هر کشور و تفاوت‌های موجود در چگونگی اعمال رویه‌های ارزیابی گمرکی نسبت به این نوع محصولات در هر کشور، خود با مشکل روبه‌رو است.

با توجه به مطالعات انجام‌شده، بیشترگونه‌های گیاهی از مناطق بکر طبیعی جمع‌آوری می‌شوند که این فرایند خود چالش‌های زیست‌محیطی مهمی را به وجود می‌آورد.^۳ گیاهان دارویی هم در طب سنتی ملی و هم

^۱ Iqbal, ۱۹۹۳.

^۲ Shanley et al., ۲۰۱۵.

در طب نوین یا قراردادی مورد استفاده قرار می‌گیرند. گاه شکل بهره‌برداری از گیاهانی که از قلب طبیعت برداشت می‌شوند، «برداشت پنهان» خوانده می‌شود. این گیاهان طبیعی به عنوان مواد خام مصارف محلی و همچنین در ساخت طیف گسترده‌ای از محصولات دارویی، گیاهی، غذایی، آرایشی و معطر مورد استفاده قرار می‌گیرند. فشار بر منابع بکر طبیعی می‌تواند به بروز چالش‌های زیست‌محیطی و مشکلات اجتماعی-اقتصادی منجر شود. در حال حاضر، شرایط حفاظت از گیاهان دارویی به شدت ناشناخته است.^۴ گیاهان دارویی قبل از دوران صنعتی شدن توسط نسل بشر همواره مورد استفاده بوده و معمولاً با فشار جمع‌آوری بیش از حد مواجه نبوده است. ولی افزایش جمعیت، شهرنشینی، تمایل رو به رشد جهان به استفاده از غذاهایی با منشأ طبیعی و محصولات سالم به ایجاد تقاضای بین‌المللی رو به رشدی منجر شده که فشار مضاعفی را بر برداشت محصولات وارد آورده است. چنین روندی هم در خصوص گونه‌های گیاهی که از دیرباز در چرخه تجارت قرار داشته‌اند و هم در مورد محصولاتی که قبلاً در سطح بین‌المللی تجارت نمی‌شدند (مانند مواد غذایی غنی‌شده^۵ و محصولات آرایشی)، صادق است.

گیاهان دارویی درآمد قابل‌ملاحظه‌ای را برای جامعه روستایی فراهم می‌آورند و در بیشتر موارد، از ارزش فرهنگی مهمی در چارچوب نظام‌های طبی محلی برخوردارند. معمولاً، بهره‌برداران محصولات مرتعی را فقیرترین و آسیب‌پذیرترین افراد جامعه تشکیل می‌دهند. گیاهان طبیعی اغلب منبع درآمد مکمل و در بعضی اوقات منبع درآمد اصلی خانوارها محسوب می‌شود و در نتیجه می‌تواند اشتغال فصلی برای روستائیان به-وجود آورد. با وجود این، ترکیب زنجیره ارزش گیاهان دارویی معمولاً مشتمل بر لایه‌های چندگانه‌ای از ذی-نفعان و تجار و دلالان است و درآمد اقتصادی اندکی به لایه ابتدایی این زنجیره یعنی تولیدکنندگان می‌رسد.^۶ راهکارهایی وجود دارد که می‌تواند نقش این نوع از منابع طبیعی را در تأمین معاش خانوارها افزایش دهد، به طوری که همزمان میزان و امنیت درآمد حاصل از تجارت افزایش یابد و به ایجاد ارزش افزوده در مقیاس محلی کمک شود. علاوه بر این، در بسیاری از مناطق جهان مانند آفریقا، بخشی از آسیا، آمریکای مرکزی و آمریکای جنوبی، مردم برای مراقبت‌های پزشکی اصلی خود بر طب سنتی مبتنی بر گیاهان دارویی متکی بوده‌اند، چون مردم از مدت‌های مدیدی به دانش چگونگی استفاده از این گیاهان دسترسی داشته و به لحاظ اقتصادی استفاده از این گیاهان برای آنان مقرون‌به‌صرفه بوده است. در برخی از کشورها، بعضی از داروهای

^۴ Schippmann et al., ۲۰۰۶.

^۵ Secretariat of the CBD, ۲۰۱۰.

^۶ superfoods

منظور از سوپرفود، مواد غذایی طبیعی است که حاوی مقادیر فراوانی ریزمغذی و سایر مواد آلی و کانی اصلی هستند و در مقایسه با مواد غذایی متداول و معمولی و مصرفی روزانه از این نظر ارزش غذایی بیشتری دارند. این مواد غذایی ارزشمند به گونه‌ای بررسی و طبقه‌بندی می‌شوند که پاسخگوی کمبودهای غذایی نیازهای بدن باشند

^۶ UNCTAD, *Applicability of traceability systems for CITES-listed medicinal plants (Appendices II and III)- Greater Mekong: Preliminary assessment*, ۲۰۱۷.

سستی مبتنی بر منشأ گیاهی از طریق مجموعه‌ای از مقررات در نظام سلامت و بهداشت اصلی ادغام شده‌اند. برای مثال، در دسامبر ۲۰۱۶، دولت چین اعلام کرد که قصد دارد «طب سنتی چین» را تا سال ۲۰۲۰ در نظام مراقبت‌های بهداشتی ادغام کند.

تقاضای رو به رشد برای طب سنتی و گیاهان طبیعی

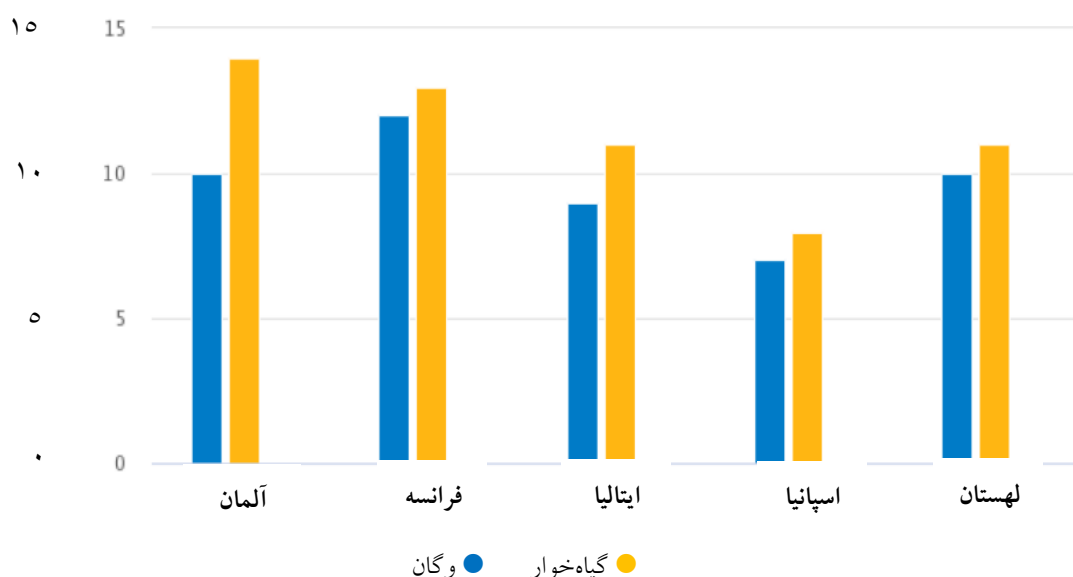
با اینکه تعیین دقیق سطح کمی تقاضا (برای گیاهان دارویی) در سطح بین‌المللی دشوار است، با استفاده از آمارهای کمکی می‌توان اذعان داشت که سطح تقاضا برای داروهای گیاهی در حال رشد است. آمارهای تجاری سازمان ملل متحد^۷ جهش آشکاری را برای تقاضای محصولات استحصال‌شده از گیاهان را نشان می‌دهند. در سال ۲۰۱۰، ارزش تجارت جهانی محصولات غیرچوبی جنگلی با منشأ گیاهی و جانوری از سوی سازمان خواربار جهانی ملل متحد (فائو) بالغ بر ۲۰/۶ میلیارد دلار آمریکا برآورد شده بود. پیش‌بینی می‌شود که تا سال ۲۰۲۴ بازار جهانی محصولات دارویی مکمل و جایگزین با نرخ رشد مرکب سالانه ۱۸/۲ درصد توسعه یابد. در مقابل، پیش‌بینی می‌شود که بازار دارویی اروپا در حدود ۳ درصد در هر سال رشد کند. پیشران‌های چنین تقاضایی شامل عواملی همچون سالمند شدن جمعیت در کشورهای توسعه‌یافته، افزایش بیماری‌های مزمن و روش‌های ناسالم زندگی، افزایش هزینه درمان با کیفیت، و تنش و اضطراب ناشی از شیوه زندگی نوین (مدرن) است. چنین روندی در کشورهای در حال توسعه نیز در حال گسترش است، زیرا این کشورها نیز شاهد افزایش ثروت، شهرنشینی، عدم تحرک و گرایش به محصولات و شیوه‌های زندگی غربی هستند. بسیاری از مصرف‌کنندگان از خود واکنش نشان داده و در جستجوی گزینه‌های مناسب‌تری برای مراقبت از خود می‌باشند و در این راستا به شکل مؤثری به تغییر شیوه‌های زندگی خود می‌پردازند و مسئولیت بیشتری را برای حفظ سلامت خود برعهده می‌گیرند. چنین تغییراتی به شدت بر انتخاب روش‌های درمان و مراقبت‌های بهداشتی تأثیر می‌گذارد. عوامل یادشده به همراه روندهای ویژه‌ای که در ذیل به آنها اشاره شده است، فضای بسیار مناسبی را برای عرضه محصولات طب سنتی فراهم می‌آورد:

نگرانی فزاینده مصرف‌کنندگان درباره عوارض جانبی و بالقوه مصرف داروهای ساخته‌شده توسط صنایع داروسازی یا درمان‌های متعارف. با این حال، داروهای طبیعی هنوز به عنوان درمان دارویی مکمل برای داروهای متعارف به کار می‌روند. این اتفاق فرصتی را برای عرضه‌اندام عرضه‌کنندگان ترکیبات داروهای طبیعی به‌ویژه برای محصولاتی که در بازارهای هدف رشد نمی‌کنند (مثل علاقه بازار اروپا به محصولات آسیایی همچون زردچوبه و سایر محصولاتی که کشت آنها در منطقه اروپا میسر نیست)، فراهم خواهد آورد.

^۷ International Trade Statistics Database (Comtrade)

- اگر درمان‌های گیاهی به عنوان بخشی از نظام طب جایگزین یا طب سنتی قلمداد شوند، آنگاه ظرفیت بیشتری برای رشد در این بخش وجود خواهد داشت. وجود یک سنت بلندمدت که نشان‌دهنده سطح بالای اعتماد به داروهای دارای منشأ گیاهی و آزمایش‌شده در خلال قرن‌ها است، به‌راستی عامل مهمی از نگاه مصرف‌کنندگان قلمداد می‌شود. این موضوع به‌ویژه در بازار کشورهای غربی صادق است. به عنوان نمونه، دولت سوئیس رسماً طب آیورودا و روش‌های آن را در سال ۲۰۱۵ به رسمیت شناخت. نخستین درمانگران طب آیورودا که قبلاً به صورت رسمی مورد تأیید قرار گرفتند، فعالیت خود را در سال ۲۰۱۹ آغاز کردند. دولت سوئیس همچنین سیاهه‌ای از داروهای مرتبط با طب آیورودا را مورد تأیید قرار داده است. در کشور آلمان نیز تخمین زده می‌شود که ۹۰ درصد جمعیت کشور از داروهای گیاهی استفاده می‌کنند.
- افزایش تعداد مصرف‌کنندگان گیاه‌خوار و وگان‌ها^۱ که در جستجوی محصولاتی با منشأ گیاهی هستند (شکل شماره ۲). بنابراین، به‌ویژه با توجه به افزایش تقاضای مصرف‌کنندگان برای محصولات گیاهی، باید سرمایه‌گذاری بیشتری را در تولید پروتئین‌های گیاهی در آینده انتظار داشت. صادرکنندگان ترکیبات طبیعی مورد استفاده در محصولات مربوط به سلامت از مبدأ کشورهای در حال توسعه از این پس قادر خواهند بود که به‌خوبی از مزیت ناشی از این روند بهره‌مند شوند، به‌ویژه به این علت که سرمایه‌گذاری و نوآوری در بخش تحقیق و توسعه طیف گسترده‌ای از ترکیبات طبیعی را شامل می‌شود.

سهم جمعیت جوان گیاه‌خوار یا وگان در کشورهای اروپایی منتخب (۲۰۱۷)

Source: CBI.

^۱ vegan

کسانی که محصولات حیوانی را نه مصرف و نه خرید می‌کنند.

در پاسخ به این تقاضای فزاینده، صنایعی پا به عرصه وجود نهاده‌اند که با دغدغه حفظ بهداشت و تندرستی جامعه و تکیه بر طب مکمل و جایگزین، کاهش وزن، آب‌درمانی در چشمه‌های آب گرم، تندرستی و فعالیت‌های جسمی-ذهنی، زیباسازی و مقابله با سالخوردگی و پیشگیری و پایش سلامت فردی بنا شده‌اند. در صورت وجود یک چارچوب حقوقی مناسب، ایجاد و ترویج بین‌المللی یک نظام دارویی جایگزین ملی می‌تواند فرصت‌های گوناگونی را برای توسعه فراهم آورد. این امر از یک سو افزایش درآمدهای صادراتی و از سوی دیگر ایجاد اشتغال در اقتصاد کشور را میسر می‌سازد. اما فراتر از فرصت‌های صرف اقتصادی، سنت‌های بومی کشور هم تحکیم و تقویت می‌شود و تصویری روشن از تجربه و دانش هزارساله مربوط به درمان سنتی بیماری‌های عمومی و مزمن ارائه می‌شود. در عین حال، ظرفیت بسیار بالایی برای ایجاد ارتباط بین نظام طب گیاهی سنتی با بخش گردشگری و به ویژه با گردشگری سلامت و توانبخشی وجود دارد.

محدود شدن گونه‌های تجاری بر اثر جهانی شدن

تقاضای فزاینده جهانی برای داروهای گیاهی (به‌ویژه گونه‌های گیاهی شناخته‌شده موجود در فهرست راهنماهای دارویی یا فارماکوپه‌ها) باعث شده است که فشار مضاعفی بر عرصه منابع طبیعی وارد شود و شاهد جایگزینی گونه‌های گیاهی باشیم. این ارزش تجاری بالای محصولات خاص گیاهان دارویی منجر به کاهش پوشش گیاهی این گونه‌ها شده است. علاوه بر این، فشار یادشده مشکلات مربوط به جایگزینی گیاهان دارویی را پدید آورده است. این رویه‌ها می‌توانند بالقوه تهدیداتی علیه سلامت بیماران به‌شمار آیند. نمونه‌ای از این پدیده در جایگزینی گیاهی دارویی از تیره گیاهان سنتی چین موسوم به *Eleutherococcus Nodiflorus* ("WU Jia Pi") که در تسکین دردهای عضلانی و مفاصل مورد استفاده قرار می‌گرفت با گیاه مشابهی از تیره نامربوط *Periploca Sepium* که در اندازه نامناسب می‌تواند سمی و خطرناک باشد، مشاهده می‌شود.

تعداد گونه‌های گیاهی فهرست‌بندی‌شده در راهنماهای دارویی جهان بر اثر جهانی شدن بیشتر مصرف گیاهان دارویی رو به کاهش است. چند مثال عمده به‌ویژه در مورد کشورهای برزیل، بریتانیا و چین به‌خوبی چنین روندی را نشان می‌دهد. تعداد گونه‌های گیاهی بومی کشور برزیل در کتاب راهنمای دارویی این کشور از تعداد ۱۹۶ گونه در سال ۱۹۲۶ به ۳۲ گونه در سال ۱۹۵۹ و چهار گونه در سال ۱۹۷۷ تقلیل یافته است. هرچند در راهنمای دارویی برزیل در سال ۲۰۱۰ تعداد ۶۵ گونه ذکر شده است، بیشتر این گونه‌ها شامل گیاهان اروپایی یا آسیایی می‌شوند و فقط ۱۴ گونه به خود برزیل تعلق دارند. روند مشابهی در راهنمای دارویی کشور بریتانیا مشاهده می‌شود. استفاده فزاینده عمومی از طب سنتی چین و طب آیورودا در کشورهای غربی باعث شده است که برخی از گونه‌های گیاهی مورد استفاده در چنین روش‌هایی جای خود را در

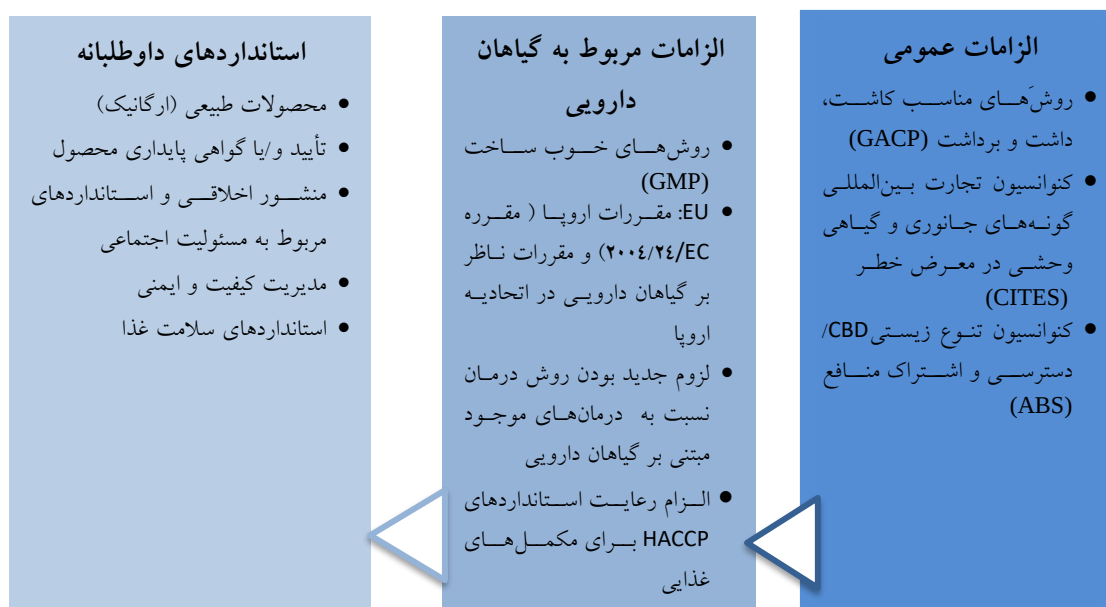
راهنماهای دارویی کشورها باز کنند، گو اینکه تکنگراری‌های رسمی درباره مختصات این گونه‌های گیاهی هنوز در سطح پایینی قرار دارد. برای مثال، در کشور چین ۱۰,۰۰۰ تا ۱۱,۲۵۰ گونه گیاهی یا به عبارت دیگر ۳۴ درصد گونه‌های شناخته‌شده بومی این کشور به عنوان داروهای گیاهی قابل استفاده مستندسازی شده‌اند، اما تنها ۵۶۳ گونه در راهنمای دارویی چین فهرست‌بندی شده‌اند.^۹

استفاده دقیق‌تر از اسامی علمی گونه‌های گیاهی و آگاهی بیشتر درباره استفاده از بسیاری اسامی مترادف، امکان دستیابی به مجموعه‌ای از مقررات مؤثرتر را فراهم خواهد ساخت. با این حال، روشن شدن این که کدام گونه‌های گیاهی در برنامه‌های اکتشاف دارویی مورد مطالعه قرار گرفته یا نگرفته‌اند نیز لازم است. این فرایند هم‌اکنون از طریق همسنگی داده‌های جهانی درباره گیاهان دارویی و تحلیل «داده‌های بزرگ» در شرف تحقق است. چنین رویکردهایی به افزایش توانایی ما برای استفاده از منافع دارویی کنونی و آینده گیاهان بسیار کمک خواهد کرد.^{۱۰}

افزایش الزامات ورود به بازار

با توجه به روند رو به گسترش سطح تقاضا برای داروهای سنتی و محصولات مکمل، بسیاری از بازارها به منظور اطمینان از سطح بالای سلامت و پایداری زیست‌محیطی، الزامات قانونی خود را افزایش داده‌اند.

شکل ۱: انواع الزامات مربوط به گیاهان دارویی

^۹ Royal Botanic Gardens Kew, State of the World's Plants ۲۰۱۷.

^{۱۰} Ibid., ۲۰۱۷.

واردات گیاهان دارویی به بازار کشورهای غربی به شدت تحت نظارت مقررات و ارزیابی های بسیار دقیق انجام می پذیرد. مجموعه ای سه گانه از الزامات عمومی ناظر بر همه محصولات کشاورزی از جمله گیاهان دارویی است. رعایت این الزامات برای هر بنگاه تجاری که قصد صادرات به بازار کشورهای غربی را داشته باشد، ضروری است:

- روش های مناسب کاشت، داشت و برداشت محصول^{۱۱}: این مقررات به محصولات گیاهان دارویی جمع آوری شده از منابع طبیعی یا مزارع دست کاشت مربوط می شود. ارائه شواهد مربوط به چگونگی جمع آوری محصول به شکل پایدار از طریق اجرای روش های مذکور به ویژه در مورد جمع آوری گونه های گیاهی از مناطق بکر طبیعی فوق العاده حایز اهمیت است.
 - کنوانسیون تجارت بین المللی گونه های جانوری و گیاهی وحشی در معرض خطر^{۱۲}: این کنوانسیون شامل فهرستی از گونه های گیاهی می شود که صادرات و / یا واردات آنها ممنوع یا دچار محدودیت است. چنانچه محصول مورد نظر در ضمایم A و B مقرر (Regulation (EC) No ۳۳۸/۹۷ قرار داشته باشد، شرکت صادرکننده ملزم به ارائه مجوز صادرات از مرجع مسئول کنوانسیون CITES از کشور مبدأ می باشد.
 - کنوانسیون تنوع زیستی^{۱۳}/ دسترسی و اشتراک منافع^{۱۴}: این الزامات از پروتکل ناگویا راجع به کنوانسیون تنوع زیستی برگرفته شده است. بسیاری از کشورهای جهان مفاد این پروتکل را پذیرفته و آن را در حقوق داخلی خود وارد کرده اند. موضوع دسترسی و اشتراک منافع به ویژه در مورد عناصر دارویی برگرفته از گونه های گیاهی بومی و همچنین در صورت وجود یک سنت بومی ناظر بر کاربرد این گیاهان، حایز اهمیت است. رعایت این الزامات برای شرکت ها در بهره برداری از منابع ژنتیکی ضروری است. قوانین ملی کشور مبدأ مفهوم خاص «بهره برداری» از منابع ژنتیکی را مشخص می کند. در صورت قرارگرفتن محصولات گیاهی شرکت ها در چارچوب موضوع دسترسی و اشتراک منافع، هرگونه استفاده از محصولات مربوطه مشمول حمایت و اشتراک منافع حاصل از تجارت این نوع محصولات خواهد بود.
- چند الزام دیگر به گیاهان دارویی و مکمل های غذایی اختصاص دارند و از صادرکنندگان این نوع محصولات مطالبه می شوند:

^{۱۱} Good Agricultural and Collection Practices (GACP)

^{۱۲} Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Funa and Flora (CITES)

^{۱۳} Convention on Biological Diversity (CBD)

^{۱۴} Access and Benefit Sharig (ABS)

- روش‌های خوب ساخت^{۱۵}: در اینجا، هدف عبارت است از تضمین تطابق محصولات دارویی با کلیه الزامات مربوط به هویت، کیفیت، اثربخشی و ایمنی.
- اتحادیه اروپا:
- قوانین و مقررات اتحادیه اروپا (مقرره ۲۰۰۴/۲۴/EC Directive): در صورتی که محصولات گیاهان دارویی سنتی قادر باشند که شرایط معینی را احراز کنند، مقرره مذکور نظام خاص و ساده‌ای را برای این محصولات فراهم می‌سازد.
- اتحادیه اروپا:
- مقررات ناظر بر محصولات دارویی در اتحادیه اروپا: استانداردهای مربوط به کیفیت، مستندسازی علمی، برچسب‌گذاری، بسته‌بندی، صدور گواهی و نحوه رهگیری محصول در این مجموعه مقررات آورده شده است. این مجموعه مقررات همچنین مجوز بازاریابی محصولات دارویی و ترکیبات آنها را که در اروپا فروخته می‌شوند، مشخص می‌کند.
- لزوم جدید بودن روش درمان نسبت به درمان‌های موجود مبتنی بر گیاهان دارویی: دو گروه از محصولات دارویی با منشأ گیاهی در بازار اروپا به فروش می‌رسند: گروه نخست شامل محصولاتی است که با استفاده مستمر در طول زمان (با پشتوانه‌ای بالغ بر ۱۰ سال استفاده) به خوبی در بازار جا افتاده‌اند و گروه دیگر شامل محصولات گیاهان دارویی سنتی می‌شود (با الزام داشتن ۳۰ سال سابقه استفاده بدون عوارض از محصول مورد نظر، به‌طوری‌که حداقل ۱۵ سال از زمان یادشده صرفاً در اتحادیه اروپا سپری شده باشد). غیر از دو گروه یادشده، محصول دارویی باید به عنوان یک «محصول دارویی جدید» شناخته شود که این امر مستلزم طی کردن فرایندی بسیار طولانی با سرمایه‌گذاری هنگفتی بالغ بر ۵ تا ۱۵ میلیون دلار آمریکا خواهد بود.
- الزام رعایت استانداردهای تحلیل خطر و نقاط کنترل بحرانی^{۱۶} برای مکمل‌های غذایی.
- سخن آخر اینکه، رعایت برخی استانداردهای داوطلبانه می‌تواند به ارتقای جایگاه محصول در بازار کمک کند. با توجه به هزینه بسیار بالای اخذ گواهی این استانداردهای داوطلبانه در برخی موارد، لازم است قبلاً برای هر یک از بنگاه‌ها تحلیل هزینه-فایده دقیقی صورت پذیرد:
- محصولات ارگانیک: فرایند تأیید و گواهی محصولات ارگانیک در مورد مکمل‌های غذایی نسبت به داروهای گیاهی فراوری‌شده عمومیت بیشتری دارد، زیرا برچسب ارگانیک برای داروهای مذکور نمی‌تواند به کار رود. با این حال، بعضی از شرکت‌های تولیدکننده داروهای گیاهی انحصاراً

^{۱۵} Good Manufacturing Practices (GMP)

^{۱۶} hazard analysis and critical control points (HACCP)

از عناصر ارگانیک برای پایبندی به فلسفه وجودی شرکت خود استفاده می‌کنند. ولی برای گیاهان دارویی خام می‌توان از برچسب ارگانیک استفاده کرد.

- تأیید و/ یا گواهی پایداری محصول: این فرایند دربردارنده اقدامات «کنفرانس تجارت و توسعه ملل متحد (آنکتاد)» در خصوص تجارت محصولات زیستی، اصول و معیارهای تجارت محصولات زیستی، و استانداردهای مربوط به تعامل غیرمتعارض با حیات طبیعی زیست‌بوم (حفظ پایداری زیست‌محیطی) و همچنین دربردارنده چگونگی صدور گواهی مربوط به تجارت مسئولانه همچون تجارت منصفانه و مسئولانه نسبت به حیات طبیعی است که مورد تأکید «سازمان‌های بین‌المللی ناظر بر الصاق برچسب تجارت منصفانه»^{۱۷} قرار گرفته است.
- منشور اخلاقی و استانداردهای مربوط به مسئولیت اجتماعی: مجموعه استانداردهای قابل-اجرا در این بخش می‌تواند از میثاق جهانی ملل متحد^{۱۸} یا استانداردهای کار سازمان جهانی کار برگرفته شود.
- مدیریت کیفیت و ایمنی: استاندارد ISO ۹۰۰۱:۲۰۱۵ ناظر بر مدیریت صنایع است که معیارهای مدیریت کیفیت را تعیین می‌کند.
- استانداردهای سلامت غذا: با اینکه این مجموعه استانداردها معمولاً برای مکمل‌های غذایی به-کار می‌رود، شرکت‌های خرده‌فروشی بین‌المللی می‌توانند از صادرکننده تقاضا کنند که استاندارد بین‌المللی غذا (IFS)، استاندارد مدیریت سلامت غذا (ISO ۲۲۰۰۰) و استاندارد مدیریت ریسک (ISO ۳۱۰۰۰) را ارائه دهند.

روندهای عرضه محصولات طبیعی (ارگانیک) در بازار کشورهای غربی

کشاورزی ارگانیک راهکارهایی با احتمال دو سر برد را برای فایق آمدن بر چالش‌ها و مشکلاتی که امروزه کشاورزان در سرتاسر جهان با آن دست و پنجه نرم می‌کنند، در پیش روی آنان قرار می‌دهد. کشاورزی ارگانیک با تقویت هم‌افزایی می‌تواند ضمن تجدید حیات عوامل زیست‌بوم و تنوع‌زیستی به عنوان متغیرهای اساسی در تولید کشاورزی پایدار، موجب افزایش تولید غذا و همچنین امنیت غذا و تغذیه نیز بشود. علاوه بر این، همان‌طور که بسیاری از سیاست‌گذاران همانند آقای داسیلوا، دبیرکل پیشین سازمان جهانی خواروبار و کشاورزی ملل متحد (۲۰۱۴)^{۱۹}، باور دارند، اتخاذ رویکردهایی همچون فعالیت‌های کشاورزی سازگار با

^{۱۷} Fairtrade Labelling Organisations International (FLO)

^{۱۸} United Nations Global Compact

^{۱۹} Agroecology for Food Security and Nutrition. ۲۰۱۴. FAO International Symposium, ۱۸-۱۹ September ۲۰۱۴, Rome, Italy.

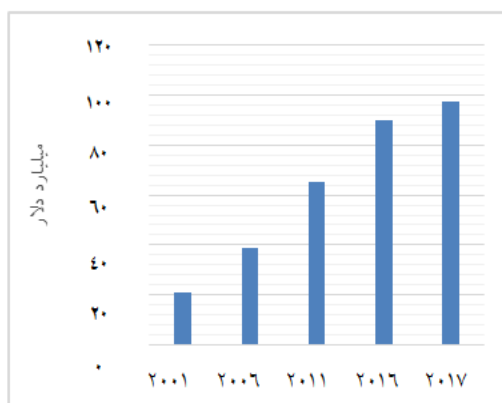
زیست‌بوم کشورها و روآوردن به سمت کشاورزی ارگانیک می‌تواند نقش مهمی در ایجاد انعطاف‌پذیری و تطابق با تغییرات اقلیمی ایفا کند.

سطح اراضی زیر کشت محصولات ارگانیک در سطح جهان، از جمله اراضی در حال انتقال به شیوه کشت ارگانیک، حدود ۷۰ میلیون هکتار گزارش شده است. قاره آسیا به‌تنهایی ۶/۱ میلیون هکتار (۹٪) از اراضی کشاورزی ارگانیک را در اختیار دارد. تقریباً یک چهارم از اراضی زیر کشت کشاورزی ارگانیک (۱۶/۸ میلیون هکتار) و بیش از ۸۷٪ کشاورزان جهان (۲/۴ میلیون نفر) اکنون در کشورهای در حال توسعه و بازارهای نوظهور قرار دارند. در حال حاضر، حدود ۱/۴ درصد از اراضی زراعی جهان زیر کشت ارگانیک قرار دارد. در ۱۴ کشور (در صدر آنها لیختن‌اشتاین با ۳۷/۹ درصد)، ۱۰ درصد از اراضی کشاورزی یا بیشتر از آن به فعالیت‌های ارگانیک اختصاص یافته است. علاوه بر اراضی کشاورزی ارگانیک، اراضی دیگری نیز به سایر فعالیت‌های مرتبط با محصولات ارگانیک اختصاص دارد که بیشتر به جمع‌آوری و برداشت محصولات طبیعی و فعالیت‌های زنبورداری مربوط می‌شود. سایر اراضی شامل فعالیت‌های آبرزی‌پروری، جنگل‌داری و مرتع‌داری و سایر اراضی غیرقابل‌کشاورزی است که به بیش از ۴۲/۴ میلیون هکتار بالغ می‌شود.

بازار محصولات غذایی و نوشیدنی ارگانیک در سال ۲۰۱۷ به ارزشی معادل ۹۷ میلیارد دلار دست یافت. هرچند میزان فروش مواد غذایی ارگانیک به سرعت در حال افزایش است، هنوز چالش‌های سختی پیش رو است. این چالش‌ها شامل افزایش استانداردها، تمرکز تقاضا (حدود ۹۰ درصد فروش محصولات ارگانیک متعلق به آمریکای شمالی و اروپا است)، کمبود عرضه، و رقابت مربوط به الصاق برچسب‌های سازگاری با محیط زیست^{۲۰} است. در سال ۲۰۱۷، کشورهای ایالات متحده آمریکا (با ارزش تقاضایی معادل ۴۰ میلیارد یورو)، آلمان (با ارزش ۱۰ میلیارد یورو) و فرانسه (با ارزش ۷/۹ میلیارد یورو) به ترتیب دارای بزرگ‌ترین اندازه بازار برای عرضه محصولات ارگانیک بودند. بزرگ‌ترین بازار یگانه برای این نوع محصولات به کشور ایالات متحده (با سهم ۴۷ درصد از بازار جهانی) تعلق داشت و پس از آن اتحادیه اروپا (با مجموع ارزش تقاضای ۳۴/۳ میلیارد یورو و سهمی برابر با ۳۷ درصد بازار) و سپس کشور چین (با ارزش ۷/۶ میلیارد و سهمی برابر با ۸ درصد) قرار داشت. بالاترین مصرف سرانه محصولات ارگانیک در سال ۲۰۱۷ با اختصاص هزینه سرانه حدود ۳۰۰ یورو به کشورهای سوئیس و دانمارک تعلق داشت. دانمارک به عنوان اولین کشور دارای سهم بازار بیش از ۱۰ درصد در زمینه محصولات ارگانیک، به بالاترین سهم بازار (حدود ۱۳/۳ درصد) دست یافت و پس از آن کشور سوئد (۹/۱ درصد) و سوئیس (۹ درصد) بیشترین سهم بازار را از آن خود کردند. تصویر کلی بازار جهانی محصولات ارگانیک در شکل شماره ۵ نشان داده شده است.

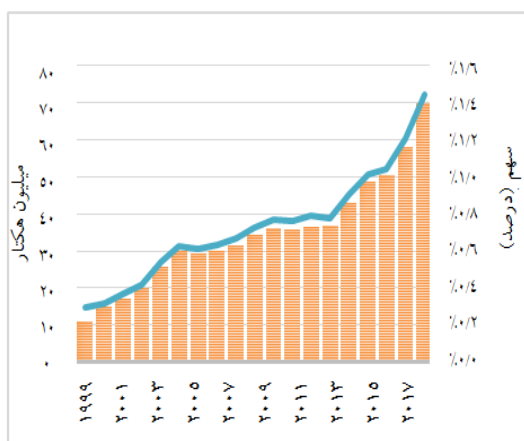
شکل ۱: رشد سطح اراضی کشاورزی ارگانیک و سهم آن از کل اراضی کشاورزی

۱۹۹۹ - ۲۰۱۷

شکل ۲: فروش محصولات غذایی و نوشیدنی ارگانیک در جهان طی سال‌های ۲۰۰۱-۲۰۱۷

۲۰۰۱-۲۰۱۷

Source: Ecovia Intelligence ۲۰۱۹.

شالوده تولیدی منحصر به فرد و رقابتی

گیاهان دارویی ایران بخش اقتصادی مهمی است که به شکل مستقیم و غیرمستقیم در رشد اقتصادی و رشد صادراتی کشور اثرگذار بوده است. طیف گسترده این محصولات چه در مرحله تولید خام یا در مرحله فراوری در زمینه رشد صادرات، توسعه، و ایجاد اشتغال، به‌ویژه در مناطق روستایی، کمک کرده است.

صادرات قابل ملاحظه محصولات گیاهان دارویی منتخب

«ما برای سالیان متمادی صادرکننده گیاهان دارویی بوده‌ایم و شناخت دقیقی از بازارهای خود و نیازهای مشتریان خود داریم.»

فهرست گیاهان دارویی ایران بسیار متنوع است. حدود ۱۰۰۰ گونه از این گروه از نظر داشتن خواص معطر در ایران واجد اهمیت هستند و ۱۰ درصد این گونه‌ها مورد کشت قرار می‌گیرند. با این حال، به منظور

اطمینان از حفظ سایر گونه‌های گیاهی و کاستن از شدت فشار بهره‌برداری از منابع طبیعی، تعداد ۲۰ نوع گیاه دارویی توسط دولت جمهوری اسلامی ایران به عنوان گونه‌های با اولویت صادراتی تعیین شده‌اند. معیارهایی که برای تهیه این فهرست کوتاه صادراتی مورد استفاده قرار گرفته است، شرایط اقلیمی، فرصت بازار و منافع این گونه‌های گیاهی برای فرهنگ و جامعه بوده است. گونه‌های گیاهی منتخب با اولویت صادراتی از قرار زیر است:

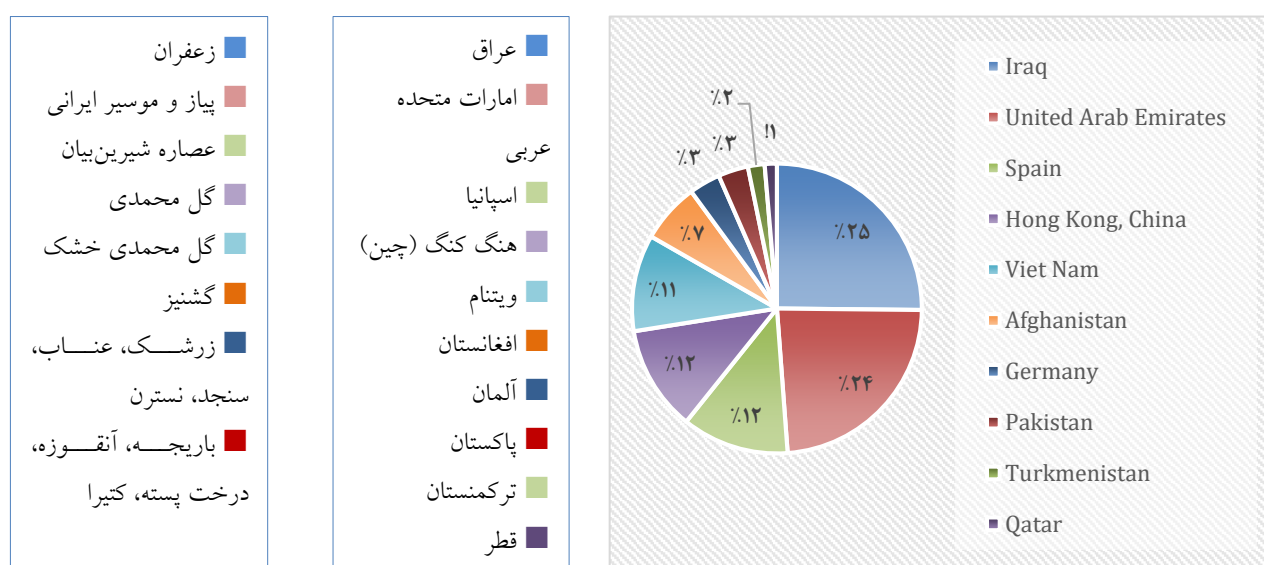
۱. زعفران
۲. گل محمدی
۳. زیره سبز
۴. زیره سیاه
۵. گیاه حنا
۶. نیل یا وسمه
۷. گشنیز
۸. شیرین بیان
۹. سیاهدانه
۱۰. رازیانه
۱۱. گل گاوزبان
۱۲. آویشن شیرازی
۱۳. خاکشیر
۱۴. سیاه دانه
۱۵. انغوزه.
۱۶. باریجه
۱۷. کنگر
۱۸. کور
۱۹. سماق
۲۰. تخم شربتی

با نگاهی به سبد صادراتی فعلی ایران (در گروه گیاهان دارویی)، متوجه می‌شویم که دو محصول اصلی صادراتی کشور را زعفران و پیاز و موسیر ایرانی تشکیل می‌دهند که با هم حدود ۸۱ درصد صادرات را از آن خود کرده‌اند. پس از آن، عصاره شیرین بیان و اسانس گل محمدی با سهم به ترتیب ۶ و ۵ درصد قرار

دارند. ارزش صادرات هر دو محصول زعفران و موسیر ایرانی در سال ۲۰۱۸ بسیار افزایش یافت و تا ۳۵۱ و ۱۲۴ میلیون دلار به ترتیب برای هر یک از دو محصول یادشده بالغ گردید (۸ و ۲۱ درصد بر پایه نرخ رشد مرکب سالانه^{۲۱} ظرف ۱۰ سال گذشته). روند صادرات در سایر گیاهان دارویی ثابت بوده و این امر نشان‌دهنده آن است که رشد تولید عمدتاً در رشد میزان فروش این محصولات در بازار داخلی و رشد صادرات دو محصول اصلی این بخش انعکاس یافته است.

کشور ایران تولیدکننده بیش از ۹۰ درصد زعفران جهان است، حال آنکه حدود ۷۱ درصد از صادرات جهان را در دست دارد. این اهمیت صادرات مجدد و تغییر برند یا نشان تجاری را نشان می‌دهد. امارات متحده عربی و اسپانیا حدود ۵۰ درصد کل صادرات زعفران ایران را در دست دارند. زعفران تولیدی منطقه «مانچا» در اسپانیا فقط نیم تن از صادرات این کشور را تشکیل می‌دهد، حال آنکه میزان صادرات مجدد کل زعفران از مبدأ اسپانیا در سال ۲۰۱۸ حدود ۷۹ تن^{۲۲} بوده است.

شکل ۳: محصولات خام گیاهان دارویی – بازارها و محصولات صادراتی در سال ۲۰۱۸

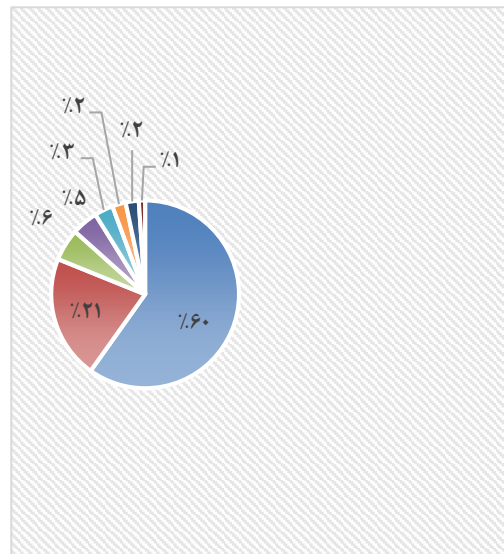

Source: Trademap, ITC.

^{۲۱} compound annual growth rate (CAGR)

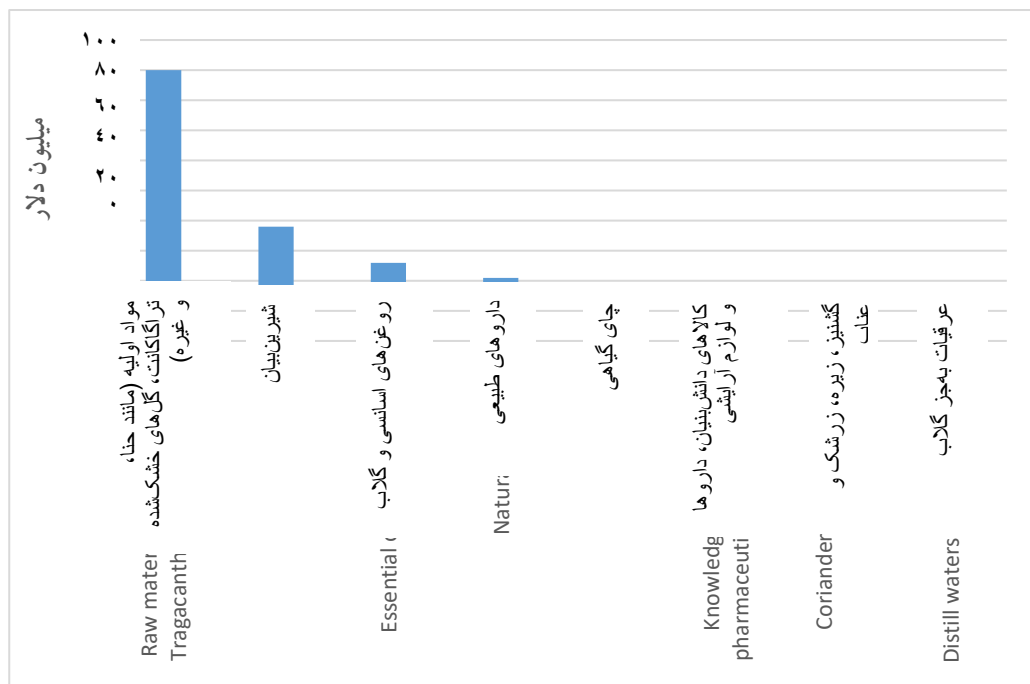
^{۲۲} ITC Trademap, ۲۰۲۰.

شکل ۴: محصولات خام گیاهان دارویی – بازارها و محصولات صادراتی در سال ۲۰۱۸

Source: ITC Trademap, ۲۰۲۰.

شکل ۵: صادرات محصولات با ارزش افزوده در سال ۲۰۱۸

Source: IFDA, ۲۰۱۹.

مزیت‌های طبیعی و نهادهای پشتیبان

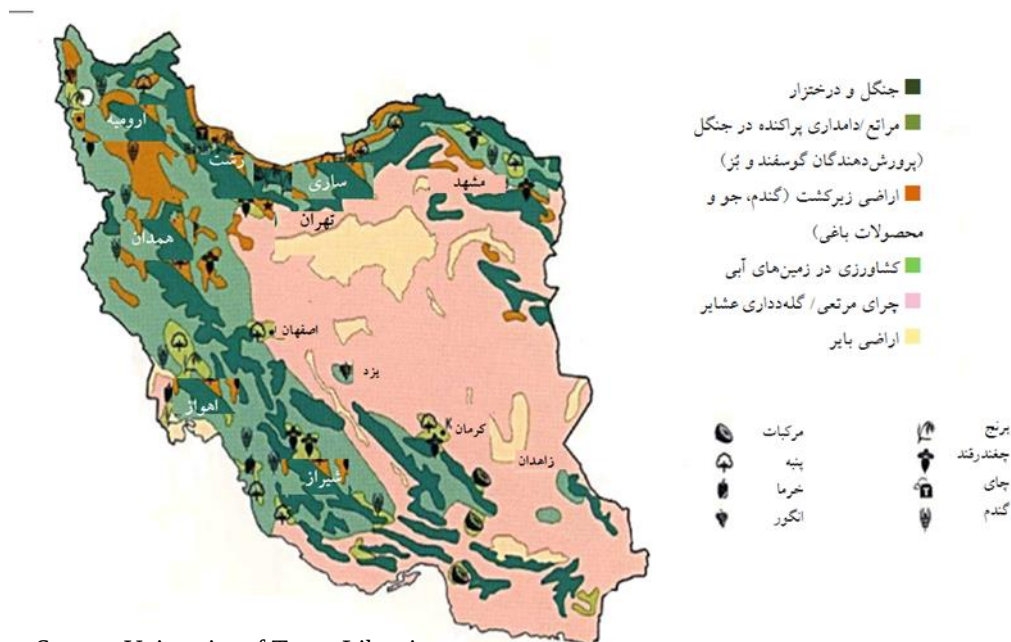
«کشور ما برخوردار از موهبت خدادادی تنوع اقلیمی است، به طوری که انواع آب‌وهوای خشک تا مدیترانه‌ای، مرطوب و حتی سرد را دربرمی‌گیرد. ما آن‌قدر خوش‌شانس هستیم که می‌توانیم هر نوع محصول را پرورش دهیم.»

ایران دارای بیش از ۲۰ میلیون هکتار اراضی مناسب برای کشاورزی است و قیمت‌ها به دو علت وجود فعالیت‌های کشاورزی در مقیاس صنعتی و همچنین کم‌ارزش شدن پول ملی در سطح نازلی باقی مانده است.

آب‌وهوای معتدل ایران عموماً برای تولید گونه‌های متنوع گیاهان کاملاً مناسب است و اقلیم‌های گوناگون و متعدد در سطح کشور برای تولید محصولات خاصی مطلوب است و می‌تواند به ایجاد ارزش بالای اقتصادی و موقعیت صادراتی قدرتمند منجر شود.

با اینکه بیابان‌های واقع شده در داخل کشور کمتر از ۵۰ میلیمتر و مناطق جنوبی و شمال غربی کشور نیز حدود ۵۰۰ میلیمتر بارش باران را در هر سال تجربه می‌کنند، مناطق حاشیه یا ساحلی دریای خزر سالانه از بارش معتدله‌ای بالغ بر ۱۰۰۰ میلیمتر بهره‌مند می‌شوند. علاوه بر نزولات آسمانی، کشور ایران برای آبیاری حدود ۹ میلیون هکتار از اراضی کشاورزی خود متکی به آب‌های سطحی و زیرزمینی است. با این حال، کشت گیاهان دارویی در مناطق مختلف کشور پراکنده شده است.

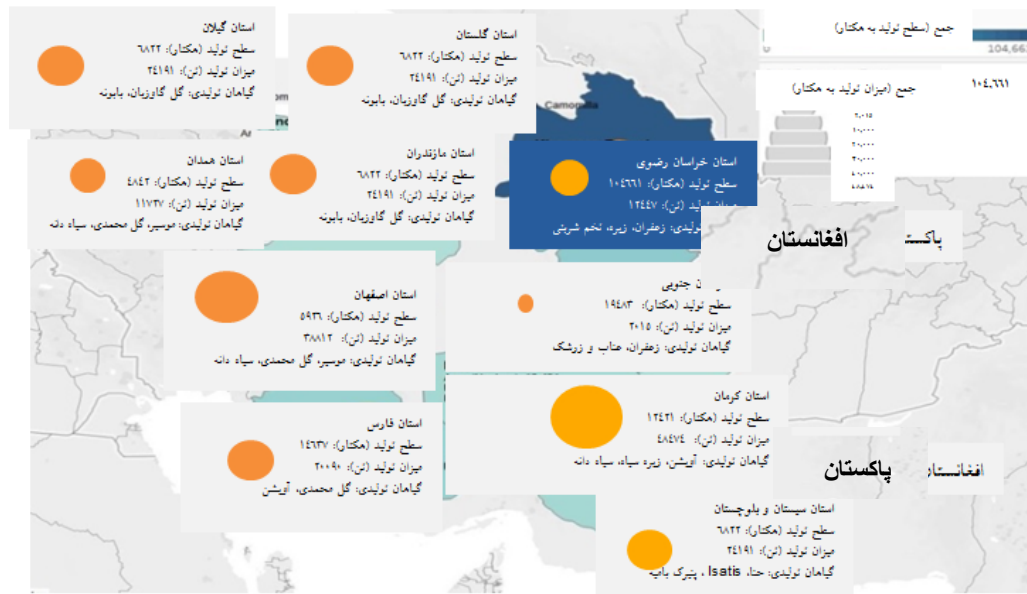
شکل ۶: تخصیص استفاده از زمین در جغرافیای ایران

Source: University of Texas Libraries.

توزیع گسترده جغرافیایی گیاهان دارویی در شکل شماره ۷ نشان داده شده است. بزرگ‌ترین منطقه تولیدی، خراسان رضوی است که بیشتر زعفران در آن تولید می‌شود. بیشترین تولید از نظر وزنی در کرمان به ثبت رسیده است که عمده‌ترین محصولات آن آویشن، زیره سیاه و سیاه‌دانه است. همچنین، شایان ذکر است که جمع‌آوری محصول از عرصه‌های طبیعی، در مناطقی با حدود ۵۰۰۰ هکتار وسعت صورت می‌گیرد.

شکل ۷: توزیع جغرافیایی تولید گیاهان دارویی در ایران

«مادر بزرگ من قبلاً می‌دانست که در صورت کمردرد یا سرماخوردگی دقیقاً کدام گیاه دارویی می‌تواند مفید باشد. استفاده از گیاهان دارویی ایرانی عمیقاً در فرهنگ و سنت ما ریشه دارد و از سابقه تاریخی طولانی برخوردار است.»

محصولات گیاهی ایران یک بخش مجزا نیست، بلکه بخشی جدایی‌ناپذیر از یک نظام پزشکی است. طیف گسترده درمان‌های گیاهی بر پایه مفاهیم و دستورالعمل‌های خاصی تجویز می‌شوند. طب سنتی ایران یکی از کهن‌ترین اشکال طب سنتی است. داروهای سنتی بیش از ۳۰۰۰ سال است که در ایران مورد استفاده قرار می‌گیرند و بیشتر خانواده‌های ایرانی گلبهرگ‌ها، اسانس‌ها و پودرهای گیاهان را برای درمان انواع مختلف بیماری‌ها نگهداری می‌کنند. «سبزی خوردن» یا گیاهان تازه خوراکی را پزشکان و مادر بزرگ‌ها برای درمان همه بیماری‌ها، از درد مفاصل تا کلسترول بالا، تجویز می‌کنند.

طب سنتی ایران یک نظام پزشکی کل‌نگر است که بر تفاوت‌های فردی و مفهوم اساسی و تعیین‌کننده «مزاج» مبتنی است. طبق نظام طب سنتی ایران، همه افراد دارای مزاج مشخصی هستند

که عامل اصلی و تعیین کننده در تمام خصوصیات جسمی یا روحی فرد است. مزاج افراد به ۹ نوع تقسیم می شوند: معتدل، گرم، سرد، تر یا مرطوب، خشک، گرم و خشک، گرم و مرطوب، سرد و خشک، و سرد و مرطوب. مزاج افراد در مورد انسان ها و کلیه عناصر محیط آنها (اندام ها، سن، روان، رنگ ها، فصل ها، غذا و غیره) به کار می رود. بروز یک بیماری بر اساس عدم تعادل یا شدت یکی از مزاج های طبیعی در یک فرد تعیین می شود.

همان طور که قبلاً در مرور روندهای جهانی در تجارت این بخش ذکر شد، اگر گیاهان دارویی بخشی از یک نظام پزشکی سنتی یا جایگزین باشند، امکان رشد سهم آنها در بازار بیشتر خواهد شد. در واقع، در نظر مصرف کنندگان، پشتوانه تاریخی و طولانی استفاده از یک محصول عامل بسیار مهمی تلقی می شود و نشان دهنده آن است که اعتماد بالایی نسبت به کاربرد داروهای برگرفته شده از طبیعت که طی قرن ها مورد آزمایش قرار گرفته اند، وجود دارد.

تولید گیاهان دارویی در دوره ۲۰۱۵-۲۰۱۴ تحرک مثبت و پیوسته ای داشته است. شکل شماره ۱۰ با تأیید رشد مداوم تولید، روند مقدار تولید و مساحت زیر کشت این محصولات را در دوره مذکور نشان می دهد. شکل یادشده همچنین نشان می دهد که عملکرد کلی محصول از سال ۲۰۱۶ به بعد در حال افزایش بوده است.

علاوه بر این، تخمین زده می شود که در کل حدود ۲۱۰۰ هکتار به تولید گیاهان دارویی ارگانیک اختصاص یافته است. این مقدار در حدود ۱ درصد از کل تولید است که نشان می دهد که هنوز جا برای رشد بیشتر وجود دارد.

سطح زیر کشت محصولات ارگانیک (هکتار)

سطح زیر کشت محصولات ارگانیک (هکتار)

شکل ۸: تولید گیاهان دارویی در

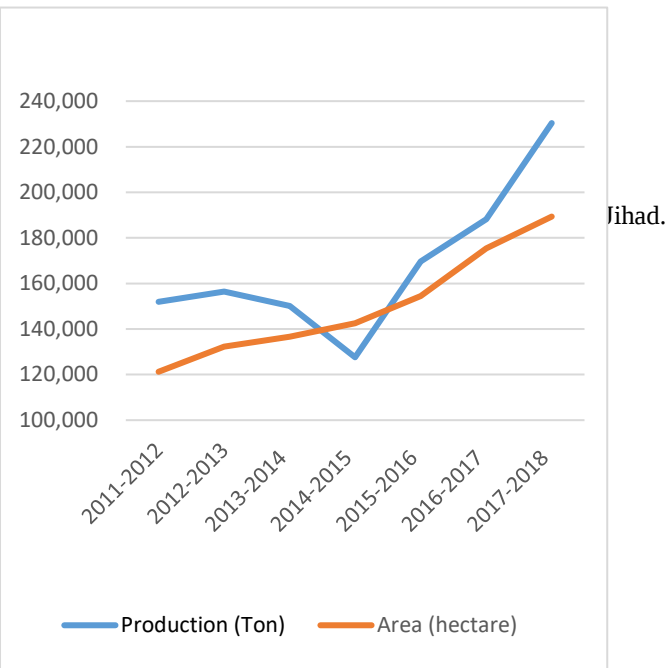
سال های ۲۰۱۸-۲۰۰۱ (مقدار

تولید)

محصول	کل سطح کتنوی زیر کشت	کل سطح در حال انتقال به کشت ارگانیک	جمع کل
زعفران	۶۳۷/۶	۳۹/۱	۶۷۶/۷
گل محمدی (گلاب، روغن)	۱۰۱۴/۹	۰/۳۸	۱۰۱۵/۴۶
سایر گیاهان دارویی	۴۰۵/۸	۱/۴	۴۰۷/۲
جمع سطح زیر کشت			۲۰۹۹/۰۸

۵۰۰۰			سطح تقریبی برداشت از منابع طبیعی (همه گونه‌ها)
------	--	--	---

تولید (تن) سطح (هکتار)

«اگرچه اقتصاد کشور ما به تدریج در حال گذار به بخش‌های دوم و سوم^{۳۳} است، نباید از کشاورزان خود غافل شویم. به همین دلیل، برنامه‌های ما برای نوسازی نیز باید بر بخش‌های سستی تأثیر بگذارد.»

اهمیت توسعه بخش کشاورزی در اکثر برنامه‌ها و سیاست‌های دولت ایران از جمله «چشم‌انداز ملی بیست‌ساله» و برنامه ششم توسعه ملی مورد توجه قرار گرفته است. این ابزارهای سیاستی، اهداف اقتصادی و اجتماعی متعددی را برای کشاورزی و بخش غذایی در ایران تعیین کرده‌اند. اهداف مربوط به رقابت صادراتی شامل افزایش سهم و بهره‌وری اقتصادی، تجاری‌سازی و استفاده پایدار از منابع طبیعی است.

حمایت دولت نیز در قالب ایجاد یک شبکه نهادی قدرتمند در خدمت تولید محصولات کشاورزی و به طور خاص گیاهان دارویی تعریف شده است. این شبکه نهادی علاوه بر تمرکز در تهران، در شهرهای مختلف توزیع شده است. نقش‌آفرینان اصلی این حرکت از سوی دولت عبارت‌اند از:

- وزارت جهاد کشاورزی
- وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی
- مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی
- سازمان حفظ نباتات ایران
- سازمان غذا و داروی ایران
- سازمان محیط زیست ایران
- اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران
- فدراسیون انجمن‌های غذایی ایران
- انجمن صادرکنندگان خشکبار ایران
- سازمان ملی استاندارد ایران.

از نقطه نظر منطقه‌ای/روستایی، ۱۳۷۰ تعاونی کشاورزی در ۳۳۳۲ روستا ایجاد شده است که حدود ۱,۱۴۷ میلیون نفر جمعیت را تحت پوشش خود قرار می‌دهند. انبارهای چندمنظوره دولتی نیز برای تسهیل امور مربوط به توزین، پاکسازی، درجه‌بندی و چینش محصولات در سراسر کشور ایجاد شده است.

^{۳۳} الگوی سه‌بخشی در اقتصاد، اقتصادها را به سه بخش از فعالیت‌ها تقسیم می‌کند: استخراج مواد اولیه (اولیه)، تولید (ثانویه) و خدمات (سوم). در کشورهای بسیار پیشرفته و دارای درآمد بالا، بخش سوم بر کل عملکرد اقتصاد حاکم است.

علاوه بر حمایت‌های نهادی، بخش گیاهان دارویی از زیرساخت‌های تحقیقاتی توانمندی در استان-های تهران، اصفهان و خراسان بهره‌مند است. مؤسسات تحقیقاتی زیر از این بخش پشتیبانی می‌کنند:

- پژوهشکده گیاهان و مواد اولیه دارویی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران
- مؤسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع، بخش گیاهان دارویی، کرج
- پژوهشکده اسانس‌های طبیعی، دانشگاه کاشان، اصفهان
- پژوهشکده زعفران، تربت حیدریه، خراسان
- مؤسسه اصلاح بذر و نهال، کرج.

علاوه بر این، حدود ۱۵ مجله علمی وجود دارند که بخش گیاهان دارویی را پوشش می‌دهند. با این حال، بیشتر پژوهش‌ها فقط به زبان فارسی است که می‌تواند مانعی برای رشد صادرات تلقی شود. در واقع، صدور گواهینامه محصولات گیاهان دارویی مستلزم آن است که راهنماهای دارویی به زبان بازارهای هدف در دسترس باشد.

بیشترین ظرفیت رشد صادرات به محصول زعفران مربوط می‌شود. این محصول ظرفیت صادراتی ۲۸۶ میلیون دلار را دارد که ۲۵ درصد از این ظرفیت هنوز بلااستفاده باقی مانده است. پس از زعفران، پیاز تازه و موسیر (با ظرفیت صادراتی ۱۹۹ میلیون دلار و با ۲۵ درصد ظرفیت صادراتی بلااستفاده) و سپس عصاره شیرین بیان (با ظرفیت صادراتی ۴۰ میلیون دلار و ۴۳ درصد ظرفیت بلااستفاده) قرار دارند.

سایر گیاهان دارویی با ظرفیت صادراتی بالا عبارت‌اند از میوه‌های تازه (سایر) (۱۵ میلیون دلار)، گیاهان زنده و اسپان قارچ (۱۵ میلیون دلار)، و تخم گشنیز (۱۴ میلیون دلار). ظرفیت صادراتی بلااستفاده این محصولات نسبتاً اندک است و بین ۹ تا ۱۷ درصد کل ظرفیت صادراتی برآورد می‌شود.

مقدار کل ظرفیت صادراتی مهم‌ترین محصولات بعدی کمتر است. با این حال، سهم نسبتاً بالای آنها از کل ظرفیت صادراتی بلااستفاده دلالت بر ظرفیت رشد قابل توجه صادراتی آنها دارد. این گروه، محصولاتی همچون «لاک‌ها؛ صمغ طبیعی، رزین‌ها، صمغ‌های رزینی، بلسان‌ها و سایر روغن‌های محلول در آب» (با ظرفیت صادراتی بلااستفاده ۴/۹ میلیون دلار)، «شیره‌ها و اسانس‌های گیاهی» (با ظرفیت صادراتی بلااستفاده ۲/۲ میلیون دلار) و «افدرا و سایر گیاهان» (با ظرفیت صادراتی ۱/۳ میلیون دلار) را شامل می‌شود.

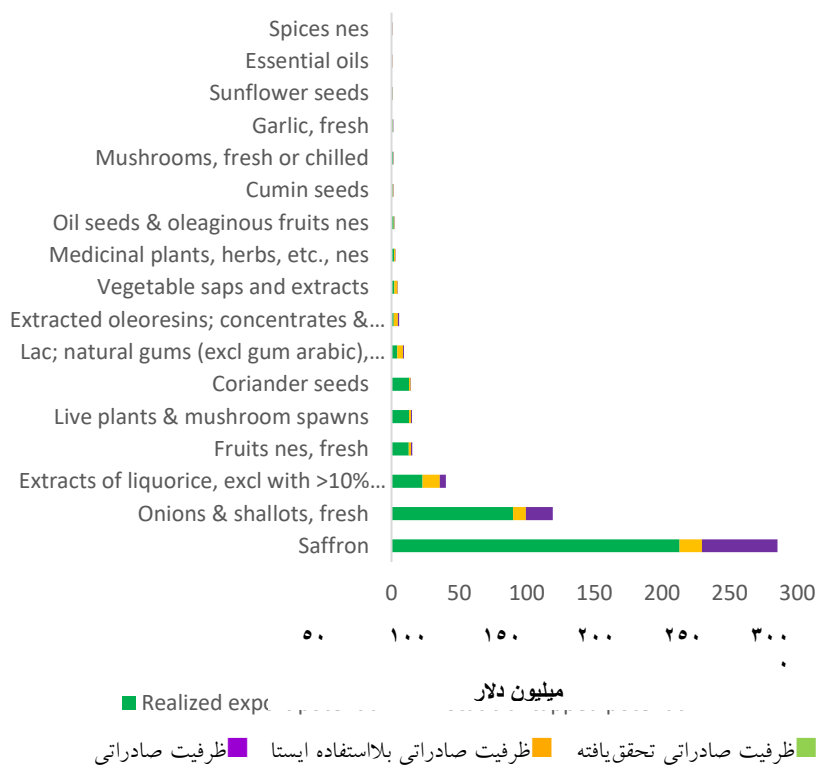
سهم سطح تقاضای ایستا در کل ظرفیت‌های بلااستفاده بازار صادراتی برای اکثر محصولات گیاهان دارویی نسبتاً زیاد است. به استثنای محصولات برتر، یعنی زعفران (۲۳ درصد) و پیاز و موسیر (۳۳ درصد)، بقیه ظرفیت صادراتی یادشده برای کلیه محصولات این گروه بالاتر از ۶۰

درصد است. توجه به محدودیت‌ها و هزینه مبادلات تجاری و سعی در کاهش آنها، به میزان قابل-توجهی به صادرات این محصولات کمک خواهد کرد.

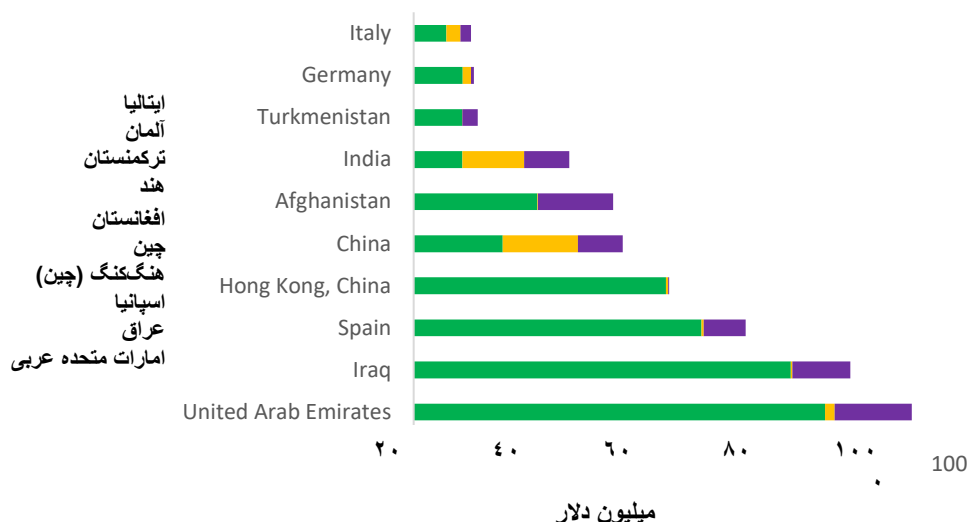
شکل شماره ۱۲ ده بازار برتر را برای صادرات گل و گیاه و گیاهان دارویی ایران نشان می-دهد. بزرگ‌ترین بازار صادراتی ایران کشور امارات متحده عربی با کل ظرفیت صادرات ۹۳ میلیون دلار است که پس از آن با فاصله نزدیکی کشورهای عراق (۸۲ میلیون دلار) و اسپانیا (۶۲ میلیون دلار) قرار دارند. در هر سه بازار برتر، ظرفیت صادراتی بلااستفاده زیاد و پویایی به ارزش ۱۴، ۱۱ و ۸ میلیون دلار به‌ترتیب برای کشورهای امارات، عراق و اسپانیا وجود دارد. افغانستان بازار دیگری با ظرفیت صادراتی بلااستفاده زیاد و پویایی با ارزش ۱۴ میلیون دلار است.

با این حال، دو کشور چین و هند بازارهایی با بیشترین فرصت برای رشد صادرات ایران هستند. درحالی که کل ظرفیت صادراتی فعلی هر دوی آنها فقط ۳۷ میلیون دلار است، ظرفیت صادراتی بلااستفاده این کشورها به‌ترتیب ۲۲ و ۲۰ میلیون دلار است. ظرفیت صادراتی بلااستفاده در این دو بازار تا حد زیادی ناشی از هزینه‌های محدودکننده صادرات (به‌ترتیب ۶۳ و ۵۸ درصد) است. شناسایی و تعدیل محدودیت‌ها و هزینه‌های مبادلات تجاری در خصوص صادرات گیاهان دارویی می‌تواند افزایش قابل‌توجهی را در صادرات به چین و هند امکان‌پذیر کند.

شکل ۹: ظرفیت صادراتی گیاهان دارویی

شکل ۱۰: ده بازار صادراتی هدف برای گل و گیاه و گیاهان دارویی (میلیون دلار آمریکا)

■ ظرفیت صادراتی تحقق یافته ■ ظرفیت بلااستفاده پویا ■ ظرفیت بلااستفاده ایستا

بیشترین ظرفیت رشد صادرات به محصول زعفران مربوط می شود. این محصول ظرفیت صادراتی ۲۸۶ میلیون دلار را دارد که ۲۵ درصد از این ظرفیت هنوز بلااستفاده باقی مانده است. پس از زعفران، پیاز تازه و موسیر (با ظرفیت صادراتی ۱۹۹ میلیون دلار و با ۲۵ درصد ظرفیت صادراتی بلااستفاده) و سپس اسانس شیرین بیان (با ظرفیت صادراتی ۴۰ میلیون دلار و ۴۳ درصد ظرفیت بلااستفاده) قرار دارند.

سایر گیاهان دارویی با ظرفیت صادراتی بالا عبارتند از میوه های تازه (سایر) (۱۵ میلیون دلار)، گیاهان زنده و اسپان قارچ (۱۵ میلیون دلار)، و تخم گشنیز (۱۴ میلیون دلار). ظرفیت صادراتی بلااستفاده این محصولات نسبتاً اندک است و بین ۹ تا ۱۷ درصد کل ظرفیت صادراتی برآورد می شود.

فعالی، برقراری ارتباط از طریق دسترسی و استفاده از اطلاعات و دانش، و ایجاد تغییر و دگرگونی از طریق انطباق با شرایط و فرصت های متحول ریشه می گیرد.

در ارزیابی رقابت پذیری، با بررسی نقاط ضعف موجود در بنگاه ها، فضا یا زیست بوم گسترده تر کسب و کار، و محیط ملی سعی می شود نشان داده شود که چه تنگنایی در شرایط فعلی مانع رشد بنگاه ها می شوند. در این ارزیابی، مراحل مختلف زنجیره ارزش بررسی می شود:

- **دسترسی به نهاده ها و منابع** شامل مسائل مربوط به توانمندی های منابع انسانی، دسترسی به منابع مالی، و دسترسی به تجهیزات و زیرساخت ها می شود.
- **عملیات و تولید بنگاه ها** شامل مسائل مربوط به فرایندهای ایجاد ارزش افزوده، تضمین کیفیت، سرمایه گذاری، تحقیق و توسعه، رقابت و غیره می شود.
- **ورود به بازار** شامل مسائل مربوط به دسترسی به بازارهای ملی و بین المللی، رویه های گمرکی، اطلاعات تجاری، تبلیغات و غیره می شود.

پس از آن، مراحل مختلف زنجیره ارزش به شکلی جزئی تر به سه سطح تقسیم می شوند:

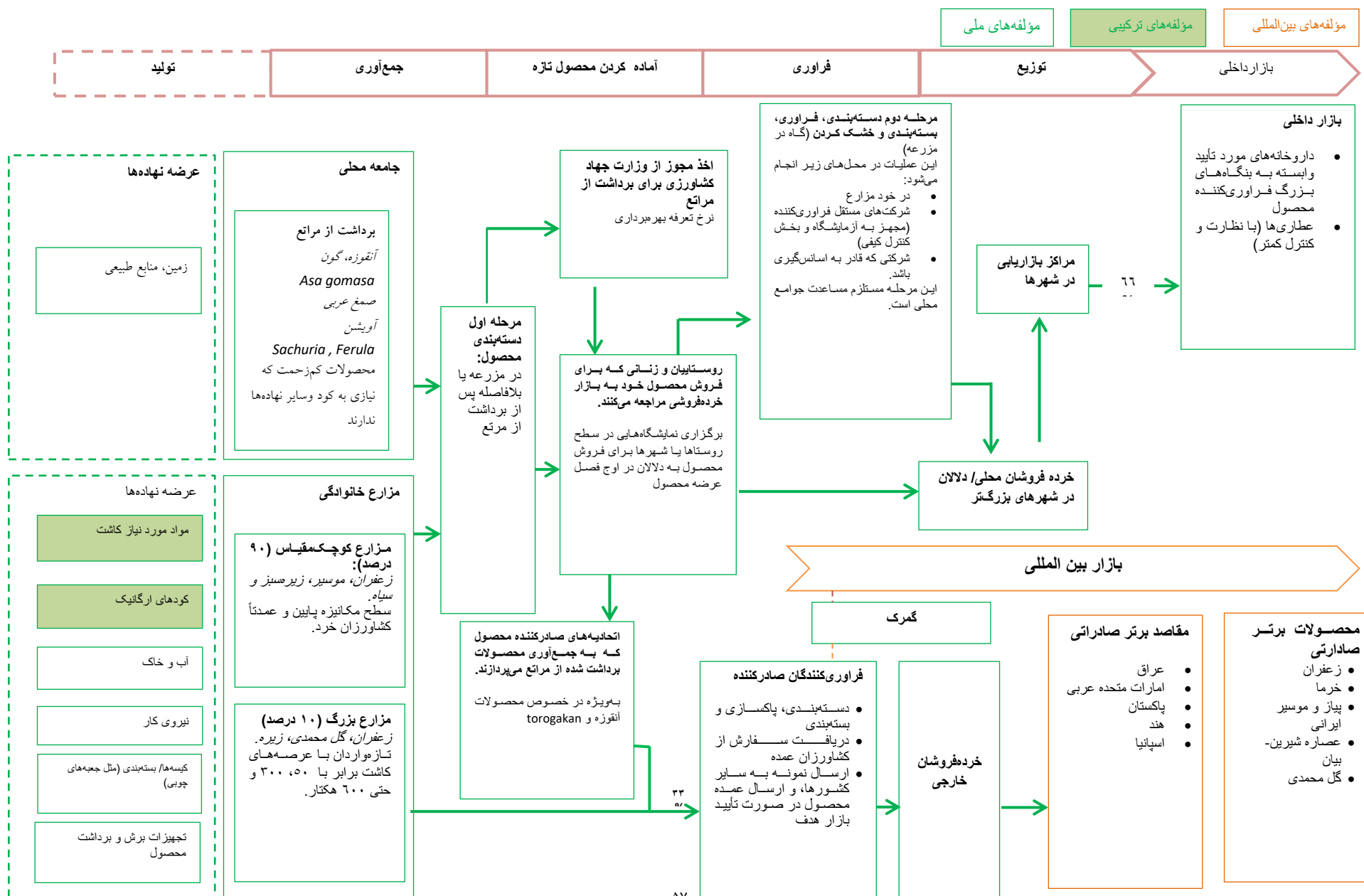
توانایی بنگاه‌ها در مدیریت منابع تحت کنترل خود ارزیابی می‌شود.	توانمندی‌های بنگاه‌ها
شامل نهادهای پشتیبانی که منابع یا توانایی‌های لازم برای رقابتی شدن بنگاه‌ها را تأمین می‌کنند.	فضای کسب‌وکار
به چارچوب وسیع‌تر فعالیت بنگاه‌ها اشاره دارد که نوعاً شامل سیاست-ها و قوانین و مقررات مرتبط می‌شود.	محیط ملی

در قسمت زیر، نمودار زنجیره ارزش بخش گیاهان دارویی در ایران همراه با تصویری کلی از تنگناهای موجود در زنجیره ارزش، توانمندی‌های بنگاه‌ها، فضای کسب‌وکار، و محیط ملی که بر زنجیره ارزش تأثیر می‌گذارند، ارائه خواهد شد.

خلاصه محدودیت‌های رقابتی در حوزه گیاهان دارویی

محیط ملی	فضای کسب‌وکار	سطح مزرعه
• کشت گیاهان دارویی تحت تأثیر تغییرات اقلیمی در معرض خطر است • استفاده محدود از علایم جغرافیایی • نیاز به چارچوب نظارتی قوی‌تر برای حفاظت از منابع طبیعی • شکاف سیاستی در مورد بازاریابی گیاهان دارویی و اشاعه کشاورزی قراردادی	• محدودیت خدمات ترویجی برای برداشت‌کنندگان گیاهان دارویی • محدودیت خدمات ترویجی برای کشاورزان پرورش‌دهنده گیاهان دارویی • فقدان نسبی تصویری از طب سنتی ایران در عرصه بین‌المللی • حمایت محدود در تجارت بین‌المللی • سودآوری تجارت باعث شده است که افراد تازه‌وارد و سوداگران جذب بازار شوند و به شهرت تولیدکنندگان نامدار لطمه بزنند.	• مسائل مربوط به بذر و ارقام یا گونه‌ها • معضل استفاده از کودهای شیمیایی • کنترل محدود علف‌های هرز و کاهش بهره‌وری در مزارع • سطح محدود مکانیزه شدن، از جمله در برداشت • دانش محدود در مورد فنون فراوری محصول

زنجیره ارزش

محدودیت‌ها در سطح مزرعه

مقادیر فعلی مواد خام و اولیه‌ای که قابلیت صادراتی و کیفیت خوبی دارند، به دلایل متعددی نسبتاً اندک است. بیشتر این دلایل ریشه در این واقعیت دارد که اکثر تولیدکنندگان را کشاورزان و بنگاه‌های کوچک تشکیل می‌دهند. این واقعیت (کوچک‌مقیاس بودن) باعث محدود شدن ظرفیت‌های انسانی و مالی، مکانیزه شدن تولید و همچنین امکان ارتباط مستقیم با عرضه‌کنندگان و بازارهای صادراتی می‌شود. از میان مشکلات عدیده رویاروی تولیدکنندگان، این مسئله بیشترین اثر را بر میزان رقابت‌پذیری آنان دارند. کیفیت و کمیت بذرها: بذرهایی مورد استفاده تولیدکنندگان از یکنواختی لازم برخوردار نیستند و همین عامل مانع از تطابق گیاهان (با نمونه‌های شناخته‌شده) در بازارهای خارجی می‌شود. اکثر ارقام بذر مورد استفاده در ایران بومی هستند و میزان عرضه آنها در بازار از نظر کمی محدود است. سرانجام، بذرهایی عرضه‌شده دارای درجه بالایی از نهفتگی هستند که میزان عملکرد را کاهش و هزینه‌های رقابت‌پذیری را افزایش می‌دهد.

استفاده از کودهای شیمیایی: برخی از تولیدکنندگان، به‌ویژه تولیدکنندگان کوچک‌تر، برای افزایش عملکرد خود به استفاده از کودهای شیمیایی، هورمون‌های رشد یا محرک‌های رشد رومی‌آورند. انتخاب روش‌های یادشده به دلیل گران بودن استفاده از کودهای ارگانیک به عنوان کودهای جایگزین است که اغلب تأثیر منفی بر عملکرد دارند. ولی گیاهان تقویت‌شده با کودهای شیمیایی توسط خریداران در بازارهای بین‌المللی بازگردانده می‌شوند. صدور گواهی‌نامه ارگانیک هم حتی برای آن دسته از تولیدکنندگانی که هرگز از کودهای شیمیایی استفاده نکرده‌اند، بسیار دشوار و پرهزینه است.

کنترل محدود علف‌های هرز: کنترل علف‌های هرز در عرصه تولید، موضوعی گسترده است که بر بهره‌وری تأثیر می‌گذارد. کشاورزی در مقیاس کوچک و عموماً با سطح مکانیزاسیون پایین، استفاده از فنون مؤثر برای از بین بردن علف‌های هرز را غیرممکن می‌سازد. دلیل اصلی این مسئله عبارت است از فقدان پژوهش کافی در خصوص فنون کم‌هزینه بالقوه برای کشاورزان کوچک‌مقیاس و عدم انتشار این گونه فنون.

سطوح محدود مکانیزه شدن: درجه مکانیزه شدن در کلیه مراحل تولید در سطح نازلی است. این موضوع تأثیر به‌سزایی را در مرحله برداشت محصول دارد. محدودیت درجه مکانیزه شدن معلول تنوع زیاد انواع گیاهان کشت‌شده و الزامات بسیار متفاوت برداشت هر یک از آنها است. هر گونه گیاهی به تجهیزات متفاوتی نیاز دارد و این تنوع گسترده، میزان سرمایه‌گذاری مورد نیاز بهره‌برداران را افزایش می‌دهد. از سوی دیگر، تولید کوچک‌مقیاس توسط بهره‌برداران هم انگیزه‌ای برای سرمایه‌گذاری در مورد ماشین-آلات ایجاد نمی‌کند.

بخش مهمی از تولیدات از مراتع به دست می‌آید. در این موارد، برداشت‌کنندگان هیچ کنترلی بر تولید گیاه ندارند و به همین علت مسائل مربوط به آلاینده‌ها یک مشکل شایع است. به‌علاوه، خود این موضوع مقادیر محصول قابل برداشت را کاهش می‌دهد.

درک محدود تولیدکنندگان از اهمیت فنون فراوری محصول و تأثیر آنها بر ایمنی محصول نهایی، یکی از مشکلات اصلی در هر دو بازار داخلی و خارجی است. خطرات بهداشتی ناشی از به‌کارگیری فنون فراوری نامطلوب ممکن است به تخریب اعتبار محصولات ایرانی در بازار بینجامد که این امر نهایتاً موجب به‌خطر افتادن امکان ایجاد نشان تجاری ملی برای طب سنتی ایران می‌شود. مراحل متعددی در فراوری محصول طی می‌شوند، اما پرچالش‌ترین آنها مرحله ابتدایی فراوری محصول است که اغلب برعهده خود تولیدکنندگان خرد است.

مهم‌ترین کمبودهایی که در اولین مرحله فراوری محصول وجود دارد، به قرار زیر است:

- گندزدایی و ضدعفونی کردن: عموماً آگاهی نسبت به فنون مناسب گندزدایی در بین بهره‌وران وجود ندارد. فنون مهمی همچون گندزدایی با اشعه گاما، گاز ازن، پرتو اشعه فرابنفش یا فنون فراصوتی را تولیدکنندگان استفاده نمی‌کنند.
- خشک کردن: روش‌های خشک کردن گیاهان دارویی اهمیت اساسی برای حفاظت از آنها و جلوگیری از آفات و کپک‌زدگی دارد. فنون، مدت و تجهیزات خشک کردن برای موفقیت در این فرایند حایز اهمیت است. بااین‌حال، این موضوع خلأ مهمی در مرحله تولید است که موجب بروز مشکلاتی در مراحل بعدی فراوری یا در محصول نهایی می‌شود.
- دسته‌بندی محصول: دسته‌بندی محصول الزاماً در مراحل مختلف اعم از مرحله تولید و مرحله فراوری انجام می‌شود. ناکارآمدی در دسته‌بندی در مورد هر نوع محصولی از جمله دانه‌ها، برگ‌ها و گل‌ها رخ می‌دهد. هر یک از این محصولات، تجهیزات و فنون دسته‌بندی خاص خود را می‌طلبند. در صورت ناکارآمدی، محصول نهایی یکدست نخواهد بود و میزان محصول مرجوعی از بازارهای هدف در فرایند تجاری‌سازی افزایش خواهد یافت.
- بسته‌بندی: بسته‌بندی گیاهان دارویی موضوع بسیار مهمی است. روش‌های رایج بسته‌بندی فله‌ای مانند استفاده از کانتینر یا کفه‌های بارگیری (پالت) در حفظ محصول تأثیر دارد و میزان رقابت-پذیری آن را در بازار کاهش می‌دهد.

محدودیت‌های فضای کسب و کار

«بیشتر زعفران ما از طریق کشور اسپانیا مجدداً به اروپا صادر می‌شود. مصرف‌کنندگان نهایی آگاه نیستند که از زعفران ایرانی استفاده می‌کنند.»

عدم دسترسی گسترده تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان داخلی و بین‌المللی به تحقیقات و دانش موجود که طی قرن‌ها انباشته شده است، واقعیتی غیرقابل انکار است. علاوه بر این، احیای محبوبیت گیاهان دارویی و افزایش تقاضا باعث ورود بازیگران و تولیدکنندگان جدیدی به این بخش شده است. عدم آگاهی نسبت به گیاهان دارویی و کاربرد نهایی آنها، مواد مؤثره درون آنها و فنون برداشت محصول، تأثیری منفی بر ایمنی کل مراحل تولید و بر شهرت این گیاهان نزد مصرف‌کنندگان دارد. فقدان آگاهی و دانش به‌ویژه در سطوح زیر قابل ذکر است:

- **سطح تولید:** عدم آگاهی تولیدکننده در مورد محصول خود و جایگاه آن در زنجیره ارزش که به نوبه خود باعث می‌شود که انگیزه‌ای برای سرمایه‌گذاری در کیفیت محصول وجود نداشته باشد. تولید کوچک‌مقیاس و پراکنده، نظارت و ساماندهی آن را دشوار می‌سازد.

- **مصرف داخلی کشور:** مصرف‌کنندگان در ایران آگاهی کاملی نسبت به گیاهان دارویی و طب سنتی ایرانی ندارند. آنها لزوماً نمی‌توانند منابع قابل‌اعتماد در تولید گیاهان دارویی را از منابع غیرقابل‌اعتماد تمیز دهند. این امر تا حدی معلول عدم آگاهی کافی مصرف‌کنندگان از گواهینامه وزارت جهاد کشاورزی و عدم انتقال نتایج تحقیقات به عموم مردم است.

- **بازارهای صادراتی:** خریداران و مصرف‌کنندگان در بازارهای خارجی هنوز نسبت به گیاهان دارویی ایران و طب سنتی ایرانی آگاهی محدودی دارند. یکی از علل اصلی این امر را میزان صادرات مجدد در بخش گیاهان دارویی ایران (اغلب بر اثر تحریم‌ها) و عدم استفاده از حمایت ناشی از علایم جغرافیایی تشکیل می‌دهد. مصرف‌کنندگان در بازار نهایی غالباً از مصرف کالای ایرانی آگاهی ندارند. اما یک عامل دیگر نیز فقدان ظرفیت ورود به بازار در سطح بنگاه‌ها است. در واقع، صادرکنندگان آگاهی بسیار محدودی در مورد الزامات ورود به بازار (گواهینامه فنی محصول و استانداردهای داوطلبانه)، روندهای فعلی بخش، مزایای استفاده از علایم جغرافیایی و غیره دارند. این معلول این حقیقت است که حمایت صادراتی از فعالان این بخش هنوز اندک است و بیشتر اتحادیه‌ها و خدمات حمایتی معطوف به بازار داخلی است.

«به عنوان مصرف‌کننده، من در مورد داروهای گیاهی سنتی آگاهی کافی دارم، اما به همه خرده‌فروشان اعتماد ندارم. به نظر می‌رسد که سطح کیفیت محصولات به‌ویژه در عطاری‌ها بسیار متغیر است.»

افزایش تقاضا و ورود بنگاه‌های جدید در این بخش به کاهش کلی کیفیت تولید منجر شده است. این امر نیز تأثیر منفی بر تصویر بخش داشته و به تولیدکنندگان محصول با کیفیت بالا لطمه زده است. چند علت اصلی منجر به بروز این مسئله می‌شود:

- مقررات ناظر بر پخش: فقدان مقررات و کنترل بر فعالیت بنگاه‌های تازه‌وارد به بخش و همچنین فقدان مقررات ناظر بر بازار خرده‌فروشان (عطاری‌ها).
- فقدان پژوهش‌هایی که به‌راحتی در دسترس باشند: تحقیقات مربوط به این بخش بیشتر متخصصان و گیاه‌شناسان بخش را هدف قرار می‌دهد و به‌ندرت عموم مردم و مصرف‌کنندگان نهایی را هدف قرار می‌دهد. لازم است به مصرف‌کنندگان نهایی در مورد طب سنتی ایرانی و گیاهان دارویی آموزش داده شود تا درک آنها نسبت به ویژگی‌های کیفیت محصول و مجاری توزیع افزایش یابد.
- فقدان برند یا نشان تجاری برای طب سنتی ایران: فقدان یک برند ابتکاری فراگیر که دیده شدن بهترین تولیدکنندگان ایران را تضمین کند.

محدودیت‌های محیط ملی

«در جایگاه بخش خصوصی و سمن‌ها، ما از اقدام دولت برای تغییر شیوه برداشت محصول از مراتع به شیوه کشت و برداشت در عرصه‌های دست‌کاشت حمایت می‌کنیم. این تنها مسیر موجود برای حفاظت از تنوع غنی گونه‌های گیاهان دارویی در زیست‌بوم کشور است.»

روش استفاده متداول از مراتع برای تولید گیاهان دارویی، خصوصاً با توجه به رشد تقاضا در سطح کشور و همچنین رشد صادرات، تهدیدی مهم برای بخش به حساب می‌آید. بدین لحاظ، فقدان چارچوبی برای برداشت از مراتع ایجاب می‌کند که ایجاد چنین چارچوبی برای اطمینان از رشد پایدار بخش و محدود کردن فرسایش منابع در اولویت قرار گیرد.

مقررات جاری اختیار کامل بهره‌برداری از عرصه‌ها و منابع طبیعی را به جوامع محلی اعطا کرده است. علاوه بر این، جوامع محلی معمولاً از الزامات مربوط به حفظ منابع طبیعی و عدم استفاده از گونه‌های در معرض خطر آگاه نیستند. بنابراین، حساس کردن جوامع محلی اولین گام مؤثر در حفظ مراتع خواهد بود. با این حال، اقدامات گفته‌شده باید با یک چارچوب تنظیمی یا نظارتی تکمیل شود.

بنابراین، هیچ گونه اقدامات حفاظتی یا ابزارهای نظارتی برای منابع طبیعی و برداشت از مراتع

وجود ندارد. تعدادی از نهادهای تحقیقاتی از مسئولین درخواست کرده‌اند که انتقال از شیوه برداشت از مراتع به شیوه کشت در عرصه را سامان دهند.

«میزان خشکسالی در دهه‌های گذشته بیشتر شده است. ما باید بدانیم که چگونه می‌توان آن را پیش‌بینی کرد و میزان خسارت ناشی از آن را به حداقل رساند.»

طبق تعاریف ارائه‌شده در «کنوانسیون چارچوب ملل متحد درباره تغییر آب‌وهوا»^۱، ایران کشوری «آسیب‌پذیر» در برابر تغییر آب‌وهوا شناخته شده است. در زیر عوامل مؤثری که بر کشاورزی و به‌ویژه گیاهان دارویی در حال و آینده تأثیر می‌گذارند، ذکر شده‌اند. این عوامل عبارت‌اند از:

- کاهش میانگین سالانه بارندگی در مناطق خشک

- افزایش طغیان رودخانه‌ها در مناطق مرطوب

- افزایش دما

- افزایش خشکی در حوضه‌های جنوبی

- افزایش تغییرات آب‌وهوا

- کاهش بارندگی در فصول بهار و تابستان.

این نکته در تبیین سیاست‌ها مهم خواهد بود که کلیه این خطرات مد نظر قرار گرفته و از طریق اقدامات هدفمند پیش‌بینی شوند. اولویت دادن به تحقیق و توسعه در مورد گونه‌های مقاوم، یکی از زمینه‌های مهم برای اقدام است.

«ما برای توسعه کشاورزی قراردادی در بخش گیاهان دارویی به حمایت دولت نیاز داریم. این تنها راه برای حصول اطمینان از دستیابی به بالاترین کیفیت از مرحله تولید تا مصرف نهایی است.»

از دیدگاه ذی‌نفعان (در بخش گیاهان دارویی)، کشاورزی قراردادی یکی از راه‌حل‌های اصلی برای حل مسائل مربوط به کمیت و کیفیت در مراحل تولید است. با این حال، وظیفه بازاریابی محصولات کشاورزی در وزارتخانه‌ها در سال‌های گذشته تغییر یافته است. بازاریابی گیاهان دارویی قبلاً تحت مدیریت وزارت صمت بود، به وزارت جهاد کشاورزی منتقل شده است. از آنجا که وزارت جهاد کشاورزی زمینه‌های لازم را برای این کار فراهم نکرده است، برای انجام اقدامات صحیح در مورد کشاورزی قراردادی، با چالش‌هایی از نظر ظرفیت درونی خود روبه‌رو است. برای حمایت از وزارت جهاد کشاورزی، کارگروهی در سطح ملی توسط ذی‌نفعان بخش به نام «کارگروه ملی کشاورزی تجاری» ایجاد شد. این کارگروه بر سه زمینه تمرکز کرده است:

- کشاورزی قراردادی: شناسایی کشاورزان پیشگام در کشاورزی قراردادی و استفاده از آنها برای ارائه

^۱ United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)

خدمات مشاوره‌ای به ۲۰ شرکت جدید به منظور گسترش فرهنگ کشاورزی قراردادی (به طور مثال: زعفران نوین).

- خدمات توسعه کسب‌وکار: ارائه خدمات به شرکت‌ها از طریق سازمان نظام مهندسی کشاورزی.
- توسعه مشارکت بخش دولتی و خصوصی: حوزه‌های خاص شامل انتقال فناوری، تحقیق و ترویج می‌شود.

۲- ابعاد و جنبه‌های تحلیلی فعالیت رسته گیاهان دارویی در کشور

ضرورت اجرای پروژه:

خشک سالی‌های متعدد، فرسایش خاک، کمبود آب، عوارض متعدد مواد شیمیایی، ارزش افزوده بالا، اشتغال زایی، تکالیف قانونی، وجود منابع ژنتیکی ارزشمند، کسب درآمد با ارزش افزوده بالا، وجود دانش طب سنتی، دانشمندان برتر در این حوزه، پایداری آب و خاک کشور و غیره این ضرورت را ایجاد نموده تا به این گیاهان نگاه ویژه‌ای گردد. پس به دلایل ذیل ضرورت دارد پروژه‌های متعدد برنامه ریزی گردد.

- وجود تنوع ژنتیکی بالای گونه‌های دارویی در کشور
- مزیت نسبی گونه‌های انحصاری گونه‌های دارویی
- نیاز پایین به آب و سازگار با شرایط اقلیمی کشور
- اشتغال زایی و دارای ارزش افزوده بالا در چرخه صنایع دارویی و غذایی کشور
- جلوگیری از فرسایش و کمک به محیط زیست و پایداری طبیعت
- تکلیف قانونی برای توسعه کشت و فراوری گیاهان دارویی بر اساس سند گیاهان دارویی کشور

اهداف کلی پروژه:

- ۱- مدیریت مصرف بهینه آب با توسعه کشت گیاهان دارویی و اصلاح الگوی کشت کشاورزی در شرایط آبی
- ۲- افزایش تولید، فرآوری، همچنین بهره‌مندی از مزایای گیاهان دارویی در عرصه‌های زراعی دیم و منابع طبیعی
- ۳- توسعه سلامت و بهداشت عمومی

۴- حضور موثر در بازارهای بین المللی با تولید استاندارد توسعه نشانهای تجاری با هدف افزایش صادرات به منظور ایجاد ارزش افزوده و ارزآوری

۵- احیاء و توسعه رویشگاههای گیاهان دارویی (منابع طبیعی)

افق دستاوردهای گیاهان دارویی در سال ۱۴۰۷

-افزایش سطح:

در نظر است تا افق سال ۱۴۰۷ سطوح زیرکشت گیاهان دارویی در اراضی آبی و دیم شیب دار و کم بازده به میزان ۹۷۸۶۴ هکتار افزایش یابد و سطح زیر کشت به ۳۸۸ هزارهکتار برسد (جدول ۳۵).

جدول ۳۵: برش سالانه سطح زیر کشت گیاهان دارویی طی برنامه اقتصاد مقاومتی تا افق ۱۴۰۷. (کلیه ارقام به هزار هکتار)

سال							
مجموع افزایش سطوح در برنامه هفتم	۱۴۰۷	۱۴۰۶	۱۴۰۵	۱۴۰۴	۱۴۰۳	(سال پایانی برنامه ششم ۱۴۰۲)	(عملکرد سطوح برنامه ۱۴۰۰ سال پایه ششم تا پایان سال)
۹۷۸۶۴	۳۸۸	۳۶۸,۶	۳۴۶,۳	۳۲۴,۳	۳۰۶,۲	۲۹۰	۲۵۳

عرصه های منابع طبیعی

در نظر است تا افق سال ۱۴۰۷ حدود ۳۰۰ هزار هکتار از مراتع احیا و توسعه یابد (جدول ۳۶).

جدول ۳۶: برنامه ۵ ساله احیاء و توسعه گیاهان دارویی و صنعتی سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری تا افق ۱۴۰۷

سطح عملیات (هکتار) به تفکیک سال						نوع عملیات
۱۴۰۷	۱۴۰۶	۱۴۰۵	۱۴۰۴	۱۴۰۳	۱۴۰۰ سال پایانی برنامه	
۸۳۹۳۷	۶۹۶۴۸	۵۷۷۱۲	۴۸۴۶۶	۴۰۲۳۶	۵۰۰۰۰	احیا و توسعه رویشگاه های طبیعی

جدول ۳۷: افزایش صادرات گیاهان دارویی

ردیف	پروژه	شرح هدف کمی	شاخص اندازه گیری	عملکرد برنامه ششم	(سال پایانی برنامه ششم) ۱۴۰۱	اهداف در افق چشم انداز برنامه هفتم				
						۱۴۰۳	۱۴۰۴	۱۴۰۵	۱۴۰۶	۱۴۰۷
۱	پیش بینی صادرات زعفران	۵۰۰ تن	تن	۳۲۵	۳۰۰	۳۲۰	۳۵۰	۴۰۰	۴۵۰	۵۰۰
۲	پیش بینی صادرات گل محمدی	۱۰۰۰۰ تن	تن	۴۲۰۰	۴۵۰۰	۶۰۰۰	۷۰۰۰	۸۰۰۰	۹۰۰۰	۱۰۰۰۰
۳	پیش بینی صادرات گیاهان دارویی	۱۴۰۰۰۰ تن	تن	۷۰۰۰۰	۹۵۰۰۰	۱۰۵۰۰۰	۱۱۰۰۰۰	۱۲۰۰۰۰	۱۳۰۰۰۰	۱۴۰۰۰۰

گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی

وضعیت صنایع تبدیلی و تکمیلی در طی ۱۴۰۳-۱۴۰۷ در جدول ۳۸ و ۳۹ آمده است. لازم به ذکر است بسیاری از واحدهای فعال، به صورت سنتی می باشند.

جدول ۳۸: ظرفیت احداث واحدهای جدید گیاهان دارویی (از ۱۴۰۳ تا ۱۴۰۷)

عنوان فعالیت	عملکرد برنامه ششم	(سال پایانی برنامه ششم) ۱۴۰۱	۱۴۰۳	۱۴۰۴	۱۴۰۵	۱۴۰۶	۱۴۰۷	جمع (تن)
واحدهای تبدیلی و تکمیلی	۵۰۰۰۰۰	۲۵۰۰۰	۲۶۰۹۵	۲۷۵۰۰	۳۰۵۰۰	۳۲۵۰۰	۲۸۵۰۰	۱۴۵۰۹۵

منبع: دفتر صنایع تبدیلی و تکمیلی وزارت جهاد کشاورزی

جدول ۳۹: تعداد واحدهای جدید در برنامه اقتصاد مقاومتی (از ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۵)

عنوان فعالیت	عملکرد برنامه ششم	(سال پایانی برنامه ششم) ۱۴۰۱	۱۴۰۳	۱۴۰۴	۱۴۰۵	۱۴۰۶	۱۴۰۷	تعداد
واحدهای تبدیلی و تکمیلی	-	۲۰	۱۳	۱۳	۱۴	۱۴	۱۳	۶۷

منبع: دفتر صنایع تبدیلی و تکمیلی وزارت جهاد کشاورزی

ایجاد و توسعه بازار و برند سازی در قالب سازمانهای تعاونی و خصوصی

این بخش شامل ۲ بند می باشد؛ که عبارتند از:

✓ ساماندهی تولیدکنندگان و بهره برداران گیاهان دارویی در قالب تعاونی ها و تشکلهای کشاورزی

✓ ایجاد و توسعه بازار و برندسازی

- ساماندهی تولیدکنندگان و بهره برداران گیاهان دارویی در قالب تعاونی ها و تشکلهای کشاورزی

وضعیت موجود و وضعیت در افق ۱۴۰۷ در جدول ۴۰ آورده شده است

جدول ۴۰: تعداد تعاونی های گیاهان دارویی مورد نیاز کشور

تعداد موجود	۵۹ تعاونی
تعداد تا افق ۱۴۰۷	۷۰ تعاونی

منبع: سازمان تعاون روستایی کشور

- ایجاد بازار، توسعه بازار و برند سازی

در حال حاضر بیشترین مصرف گیاهان دارویی از سوی عطاریها و به صورت سنتی عرضه می گردد. خوشبختانه با شناخت مردم نسبت به ارزشهای بی بدیل گیاهان دارویی و داروهای گیاهی، از سوی مراکز علمی و بخش خصوصی برندسازی از طریق تولید محصولات استاندارد مورد اقبال قرار گرفته است.

ذینفعان پروژه:

✓ صندوق های ملی تخصصی محصولی

✓ تشکلهای گیاهان دارویی

✓ مشارکت بخش های عمومی مانند:

- انجمن تولید کنندگان داروها و فرآورده های گیاهان دارویی

- اتحادیه صادرکنندگان گیاهان دارویی و فرآورده های غذایی

- شورای ملی زعفران ایران

- اتحادیه صادرکنندگان زعفران

- صندوق توسعه صادرات زعفران

- بسیج سازندگی

- بنیاد مستضعفان

- آستان قدس رضوی

- بخش اقتصادی کمیته امداد

و همچنین بهره گیری از توان علمی و فنی کارشناسان، جلب و جذب سرمایه گذاری، شرکتهای دانش بنیان، مردم، کشاورزان و دامداران و سایر بخشهای خصوصی

پیش نیازها، الزامات و مفروضات پروژه ها در یک نگاه:

- الزامهای افزایش سطح و تولید

- توسعه و ترویج مزارع آرمانی گیاهان دارویی (الگوهای ترویجی - مشارکتی)
- مساعدت در کاربرد روشهای نوین (تولید محصول ارگانیک)
- اجرای طرح IPM/FFS (مدیریت تلفیقی آفات) با هدف تولید ارگانیک
- اجرای طرح تحقیقی - ترویجی
- اجرای طرح تحقیقی - تطبیقی
- ایجاد بانک اطلاعات
- خرید خشک کن کابینتی (مساعدت در خرید هیترو و استقرار HACCP)
- تجهیز مرکز تکنولوژی و فناوری به ماشین آلات مدرن
- ارتقاء دانش شرکت های خدمات مشاوره فنی و مهندسی کشاورزی
- اشاعه کاربرد ابزار مدیریت بهداشت (HACCP) پس از تولید تا خشکاندن (توزیع لوازم بهداشتی)

- مساعدت در تامین مواد آلی مورد نیاز خاک با هدف تولید محصول ارگانیک
- آموزش تنظیم و کاربرد ماشین آلات کاشت و فراوری گیاهان دارویی
- برگزاری همایش ویژه تولیدکنندگان برتر
- نظارت بر مراحل تولید (کاشت تا برداشت)
- تأمین نهاده‌های تولید (بذر، پیاز استاندارد، کود و ...) و برآورد هزینه‌های مترتب بر آن در برنامه های وزارت جهاد کشاورزی.
- استمرار بیمه گیاهان دارویی (با پوشش مطلوب برای سرمازدگی و آثار خشکسالی) توام با افزایش سطح پوشش بیمه محصول در ردیف برنامه های صندوق بیمه محصولات کشاورزی.
- اطلاع رسانی به هنگام (اطلاعات هواشناسی کشاورزی) به منظور پیش بینی و آمادگی تولیدکنندگان برای مواجه شدن با سرمازدگی، خشکسالی، آفات و گرمزدگی تابستانه.
- افزایش توان مالی تولیدکنندگان (اعطای تسهیلات به صورت وام های کوتاه مدت (۱۰ ماهه) با کارمزد پایین).
- تقویت ساختار و کادر تخصصی و فنی (مروجین، کارشناسان فنی موضوعی و....) در بدنه واحد های دولتی.
- ارتقاء فرهنگ تولید کیفی با کاربرد شاخص‌های بهداشتی و استانداردهای بهبود کیفی تولید.
- گسترش ضریب مشارکت تولید کنندگان در طرح های مکانیزاسیون، نوسازی مزارع و ...
- تاکید بر به کارگیری کارشناسان آموزش دیده در مدیریت مزارع گیاهان دارویی (با تاکید بر بهره گیری از شرکتهای خدمات مشاوره فنی و مهندسی کشاورزی و مهندسين ناظر ساکن در روستا).

- الزامات گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی

- برخورد با واحدهای فاقد پروانه بسته بندی (زیرپله ای - غیربهداشتی) فعال
- قرار گرفتن طرحهای نوین فراوری و بسته بندی در فهرست اولویت های سرمایه گذاری وزارت صنعت، معدن و تجارت
- صدور گواهی HACCP و اعطای نشان ایمنی و سلامت به واحدهای بسته بندی.
- کاربرد روشهای نوین در فراوری، کنترل کیفی و خشکاندن.
- افزایش ارزش افزوده صادراتی محصولات تولیدی (فراورده های جانبی).

- تلاش در جهت اخذ گواهینامه های معتبر بین المللی HACCP-ISO22000.
- احداث و تجهیز کارگاه های بهداشتی درجه بندی و خشکاندن ویژه مناطق روستایی
- احداث واحدهای سورتینگ
- تجهیز خطوط درجه بندی بسته بندی و فرآوری (انجماد تحت خلاء و...)
- استقرار HACCP پس از تولید تا فرآوری و اخذ گواهی نامه معتبر بین المللی مدیریت بهداشتی واحدها (ISO22000)
- مساعدت در احداث انبار فنی
- ایجاد کارگاه های طراحی و ساخت ماشین آلات
- توسعه و به سازی واحدهای خانواری خشکاندن و فرآوری (در مناطق تولید روستایی)
- مساعدت به مخترعین و مبتکرین (سازندگان ماشین ها و ادوات)
- احداث و یا تجهیز خطوط فرآوری و بسته بندی مدرن محصولات نوین جانبی
- کمک به واحدهای تحقیق و توسعه R & D فرآورده های جدید
- کمک به واحدهای تحقیق و توسعه R & D برای افزایش سهم بازار
- احداث سردخانه های مجهز
- احداث ترمینال توزیع (بارانداز)
- ایجاد انبار سرد
- کمک به خرید دستگاههای مورد نیاز واحد اسانس گیری
- کمک به احداث کارگاههای فرآوری و عرقیات گیاهان دارویی
- کمک به احداث سالن های خشک کن گیاهان دارویی
- ایجاد آزمایشگاه آکرودیته جهت کنترل کیفی گیاهان دارویی
- تجدید نظر یا اصلاح استانداردهای ملی و تلاش در جهت اجرای استانداردهای اجباری و رعایت استانداردهای کشورهای هدف.

الزامات ایجاد و توسعه بازار و برند سازی در قالب سازمانهای تعاونی و خصوصی

- کمک به احداث پایانه تبادلات داخلی و خارجی گیاهان دارویی

-
- تدوین استانداردهای تولید زراعی GAP گیاهان دارویی
 - کیفی دقیق‌تر محموله های صادراتی (اجرای استاندارد برای صادرات اجباری می باشد).
 - همگرایی بیشتر سازمان ملی استاندارد با مراجع ذیربط (جهاد کشاورزی، صنعت، معدن و تجارت) به منظور تدوین استانداردهای پیشنهاد شده در برنامه ملی بهبود محصول ایران.
 - اعمال نظارت بیشتر سازمان ملی استاندارد بر آزمایشگاه ها و خطوط فرآوری و بسته بندی و مبادی صادراتی (گمرکات).
 - ایجاد ساختار راهبردی تدوین و نظارت بر استانداردهای محصول (با مشارکت مراجع دولتی و غیردولتی مرتبط) با هدف تدوین اجرا و نظارت بر استانداردهای مورد نیاز تولید، فرآوری، بسته بندی، توزیع و صادرات.
 - برگزاری نمایشگاه های تخصصی محصولات و فرآورده های که منطبق بر استانداردهای ارائه شده می باشند.
 - تدوین و اجرای طرح ملی آموزش استاندارد به گروه های هدف فعال در محصول (تولید کنندگان، واحدهای فرآوری و...).
 - اختصاص جایزه ملی کیفیت به صادرکنندگان، تولیدکنندگان و واحدهای فرآوری و بسته بندی برتر
 - تنوع بخشیدن در محموله های صادراتی بر اساس سلائق و ذائقه های مصرف کنندگان
 - ایجاد برند ملی ایران به منظور اطمینان بخشی در بازارهای مصرف جهانی.
 - گسترش شبکه فروش از طریق ایجاد شرکت های مشترک با فعالان بازار توزیع به منظور توسعه شبکه فروش در کشورهای هدف.
 - توسعه دفاتر بازرگانی جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور توسط بخش غیردولتی، با همکاری و همگرایی سازمان توسعه تجارت، سفارت خانه های ایران و رایزن های فرهنگی و بخش های اقتصادی وزارت
 - بهره گیری از مشاوران و شرکت های موفق و اعطای مشوق ها به شرکت های فعال در تجارت الکترونیک گیاهان دارویی
 - دستیابی به بازارهای جدید صادراتی و ارتقاء جایگاه کشور در تجارت جهانی گیاهان دارویی
 - حمایت از تبلیغات در بازارهای هدف از طریق رسانه های جمعی و ماهواره، تهیه اقلام تبلیغی

شامل کاتالوگ، بروشور، فیلم و... در دو سطح ملی و بنگاهی.

- بررسی، راه اندازی و نگهداری بازار فروش اینترنتی، بورس محصول، برند سازی در بازارهای هدف و تشویق صادرکنندگان نمونه.
- کمک به اعزام و یا میزبانی هیات تجاری، بازاریابی، سرمایه گذاری، تحقیقاتی و مطالعاتی در سال.
- کمک به برگزاری نمایشگاهها، همایش ها، کنگره ها و جشنواره های بین المللی.
- حمایت از تحقیقات بازار، همکاریهای مشترک علمی، تحقیقاتی با رویکرد بازار سازی و تجاری سازی تحقیقات علمی و ثبت آنها در نشریات و محافل علمی و بین المللی.
- اعطای تسهیلات بانکی طی هر سال جهت مدیریت بازار
- حمایت از ایجاد زیرساخت های صادراتی؛ نظیر ایجاد انبار های تخصصی، گسترش صنایع بسته بندی صادراتی و صنایع فرآوری.
- کمک به ایجاد شبکه مویرگی، تسهیل حضور در فروشگاه های زنجیره ای و کمک به ایجاد آزمایشگاههای تخصصی در بازارهای هدف صادراتی.

الزامات توسعه آموزش و پژوهش

- افزایش عملکرد کمی و کیفی گیاهان دارویی و تولید محصول سالم
- پتانسیل یابی مناطق مستعد برای توسعه کشت گیاهان دارویی
- پژوهش در زمینه گسترش کشت دیم گیاهان دارویی
- بررسی سازگاری و روشهای افزایش مواد موثره برخی گونه های پرمصرف
- افزایش عملکرد کمی و کیفی گیاهان دارویی با معرفی گونه های جدید و نخبه
- دستیابی به روشهای فراوری محصولات فرعی برای جلوگیری از صادرات مواد خام
- بررسی امکان استقرار و تولید گل محمدی و گیاهان دارویی در شرایط دیم و مراتع تخریب یافته کشور
- مدیریت تلفیقی کنترل غیر شیمیایی عوامل خسارت زای گیاهان دارویی مهم
- گزینش ژنوتیپ های برتر گیاهان دارویی از لحاظ صفات مورفولوژیکی و مولکولی برای تولید اسانس
- تولید بذور اصلاح شده گیاهان دارویی

- ایجاد محصولات دانش بنیان
- استاندارد سازی اسانسها و عصاره ها و تهیه فرمولاسیون خاص
- تهیه نشریات اطلاع رسانی در زمینه گیاهان دارویی
- تهیه فیلم آموزشی و ترویجی در زمینه گیاهان دارویی
- آموزش کارشناسان و مدیران
- آموزش بهره برداران
- اختصاص نسبتی از عوارض اخذ شده وزارت صنعت، معدن و تجارت به اجرای طرحهای تحقیقاتی و استاندارد کردن محصولات.
- تحقیقات صنعتی، مکانیزاسیون و صنایع تبدیلی در فهرست طرحهای اولویت دار قرار گیرد.
- ایجاد یک واحد متمرکز مطالعات استراتژیک (تولید، فرآوری، بازاریابی و صادرات) در نهاد ریاست جمهوری (با مشارکت صاحبان صنایع، تجار و نمایندگان تولیدکنندگان) با هدف ارائه راهبردهای ملی - بین المللی و انجام تحقیقات کاربردی - صنعتی.
- گسترش ارتباط با تولیدکنندگان عمده صنایع دارویی، عطرسازی و صنایع غذایی به منظور تجاری سازی تحقیقات کاربرد.
- تقویت عناصر انسانی و ردیف های اعتباری تحقیقاتی ویژه گیاهان دارویی در وزارت جهاد کشاورزی با هدف اجرای طرح های تحقیقاتی به زراعی، به نژادی، تغذیه و آبیاری، گیاه پزشکی، مکانیزاسیون، اقتصاد کشاورزی، صنایع فرآوری و بسته بندی و تجهیز و ایجاد ایستگاه های تحقیقاتی گیاهان دارویی.
- حمایت از شرکتهای فعال در زمینه مکانیزاسیون گیاهان دارویی.
- معرفی رقم گیاهان دارویی زراعی ایران و تعیین روش های مناسب کشت آنها در مناطق مختلف
- بررسی مسائل اکوفیزیولوژیکی و کلیماتولوژیکی بر عملکرد گیاهان دارویی.
- تعیین روشهای تولید ارگانیک محصولات گیاهان دارویی
- بررسی سیستم های آبیاری مناسب در زراعت
- تهیه مدل شبیه سازی رشد و عملکرد
- تجزیه و تحلیل خلاء عملکرد در تولید مناطق مختلف
- مطالعه امکان کاربرد فناوری های نوین (نانو) در تولید و فرآوری

- انجام تحقیقات کاربردی طراحی خطوط تولیدات و فرمولاسیون محصولات جانبی
- طراحی، ساخت و ارزیابی دستگاه سورت و بسته بندی
- طراحی، ساخت و ارزیابی دستگاه کمباین برداشت گیاهان دارویی
- شناسایی، ارزیابی و معرفی روشهای جدید کنترل کیفی (بهداشتی) فرآوری و بسته بندی
- مقایسه تطبیقی استانداردها، روش های آزمون و تولیدی در جهان
- مطالعه و بررسی در خصوص استانداردهای بسته بندی مورد مصرف در بازارهای جهانی
- مطالعه شناخت بازار و برنامه ریزی استراتژیک برندسازی
- مطالعه تعیین حداقل نرم تجارت برای واحدهای توزیعی عمده فروش و صادرکنندگان

روش اجرای پروژه:

در این پروژه ابتدا بنابر اطلاعات بدست آمده از تحقیقات و شورای مشورتی با تشکلهای، استانهای محل اجرای طرح و نوع گیاهان اولویت دار تعیین گردیدند.

قطب بندی گیاهان دارویی بر اساس دو رویکرد ظرفیت های موجود و محصولات اصلی

اولویت دار در استان ها

- ظرفیت های موجود

براساس پتانسیل ها و قابلیت های موجود در استانها اعم از سطوح زیر کشت گیاهان دارویی، تنوع گونه های گیاهی و بومی غنی در منطقه، امکان ایجاد مجتمع های بزرگ کشت و صنعت جهت تولید تا فرآوری گیاهان دارویی در دو سطح دیم و آبی به شرح زیر می باشد.

جدول ۴۱: قطب بندی کلی گیاهان دارویی در شرایط آبی

نام استان ها	پهنه بندی گونه های گیاهان دارویی
آذربایجان شرقی	آویشن، بومادران، سنجد، سماق، اسطوخودوس، مرزه، گل محمدی، سنبل الطیب، بادرنبویه، مریم گلی، رازک، کاپاریس، ثعلب، کدو پوست کاغذی، سیاهدانه، زیره، موسیر، تخم شربتی، بزرک و کتان
آذربایجان غربی	آویشن، بومادران، سنجد، بادرنبویه، خاکشیر، کاپاریس، سماق، اسطوخودوس، نعنای، خارمریم، سیاهدانه، ثعلب کوهی
اردبیل	آویشن، گل راعی، کدو پوست کاغذی، بابونه، بادرنبویه، پنیرک، خارمریم، کاپاریس، موسیر، همیشه بهار، ثعلب کوهی
اصفهان	سنبل الطیب، موسیر، آویشن، کرفس کوهی، زرین گیاه، گل محمدی، باریجه، آنگوزه، بابونه، آویشن، زیره
البرز	آویشن، گل محمدی، بادرنبویه، نعنای، اسطوخودوس، رزماری، زیره
ایلام	نعنای، اسطوخودوس، رزماری، شیرین بیان، خارمریم، سیاهدانه، زیره، گل محمدی، بادرنبویه، ترخون، تخم شربتی
بوشهر	آلئه ورا، حنا، اسفرزه، کور، سیاهدانه، خرفه، زنجبیل، زردچوبه، آویشن، زیره
تهران	باریجه، پنیرک، گل محمدی، زعفران، نعنای، بادرنبویه، کاسنی
جنوب کرمان	آویشن، آنگوزه، زیره، کاپاریس، حنا، وسمه، چای ترش، پنیرک، ختمی، نعنای، اسفرزه
چهارمحال و بختیاری	کرفس کوهی، موسیر، باریجه، پنیرک، زرین گیاه، سیاهدانه، زیره، گل محمدی، زعفران، نسترن
خراسان جنوبی	زعفران، زرشک، عناب، آویشن، آنگوزه، مریم گلی، باریجه، زیره، خاکشیر، قدومه
خراسان رضوی	زعفران، باریجه، آویشن، پنیرک، آنگوزه، مریم گلی، پنیرک، زیره، تخم شربتی
خراسان شمالی	گل محمدی، زعفران، باریجه، اسطوخودوس، زیره، خرفه،
خوزستان	مرزه، مورد، گل گاوزبان، نعنای، آلئه ورا، رزماری، گل گاوزبان، چای ترش، پنیرک، کور، مریم گلی، ترخون
زنجان	آویشن، باریجه، نسترن، گل محمدی، زعفران، خارمریم، اسطوخودوس، بادرنبویه
سمنان	گل محمدی، باریجه، پنیرک، آویشن، آنگوزه، زیره، اسفرزه، خرفه،
سیستان و بلوچستان	آویشن، پنیرک، سیاهدانه، آنگوزه، حنا وسمه، خرفه، اسفرزه، زعفران، گل محمدی، زیره، چای ترش، خارمریم
فارس	گل محمدی، زعفران، شیرین بیان، موسیر، ترخون، بابونه، مورد، کتان، زیره، خارمریم، حنا، خرفه، خاکشیر، اسفرزه
قزوین	مریم گلی، شیرین بیان، نعنای، کاپاریس، گل محمدی، گل گاوزبان، زعفران
قم	باریجه، بابونه، گل محمدی، زعفران، اسفرزه، زیره، سیاهدانه
کردستان	آویشن، خارمریم، موسیر، بنه، ثعلب، گل محمدی، نعنای، بنفشه معطر، سیاهدانه، زیره، خرفه، شیرین بیان، ترخون
کرمان	زعفران، گل محمدی، شیرین بیان، آنگوزه، زیره، مریم گلی، پنیرک، ترخون
کرمانشاه	زعفران، گل محمدی، شیرین بیان، کتیرا، ختمی، پنیرک، نعنای، آویشن، گشنیز، سیاهدانه، بابونه، زیره
کهکیلویه و بویراحمد	کرفس کوهی، زرین گیاه، آنگوزه، بنه، مورد، اسطوخودوس، خارمریم، به لیمو، گل محمدی، شیرین بیان، ختمی، گشنیز
گلستان	زیره، رازک، مرزه، نعنای، پنیرک، گل ساعتی، اسطوخودوس، سیاهدانه، گل محمدی، گل گاوزبان، گل راعی
گیلان	مرزه، رازک، پنیرک، نعنای، زوفا، رازیانه، گل گاوزبان، بنفشه معطر، گل محمدی، اسطوخودوس، سیاهدانه
لرستان	موسیر، کرفس کوهی، گشنیز، مرزه، مورد، نعنای، رازیانه، سیاهدانه، به لیمو، اسطوخودوس، رزماری
مازندران	گل گاوزبان، رازک، نعنای، ثعلب، گل ساعتی، روناس، گل راعی، گل محمدی، گزنه، بنفشه معطر
مرکزی	باریجه، پنیرک، زیره، سیاهدانه، قدومه، اسطوخودوس، گل محمدی، رزماری
هرمزگان	حنا، آویشن، آلئه ورا، آنگوزه، مورینگا، چای ترش، پنیرک، اسفرزه
همدان	آویشن، بومادران، گشنیز، زیره، سیاهدانه، موسیر، زعفران، اسطوخودوس، گل راعی، نعنای
یزد	زعفران، زیره، آنگوزه، شیرین بیان، پنیرک، روناس، گل محمدی

جدول ۴۲: قطب بندی تولید گیاهان دارویی در شرایط دیم در استان‌های هدف

جدول برآورد متناسب کشت گیاهان دارویی با ویژگی قطب بندی و تفکیک استانی در دیم زارهای کشور		
ردیف	استان	گیاهان دارویی بر اساس قطب بندی
۱	آذربایجان شرقی	گل محمدی، کور، موسیر، سیاهدانه، بالنگو، زیره ها، بزرک و کتان، تخم شربتی، سماق
۲	آذربایجان غربی	گل محمدی، کور، موسیر، زیره سبز، سیاهدانه، شیرین بیان، بزرک، باریجه، بالنگو، بابونهف کنگر خوراکی
۳	اصفهان	گل محمدی، کور، موسیر، خاکشیر، شیرین بیان، انغوزه و باریجه
۴	اردبیل	گل محمدی، کور، شیرین بیان، گل گاوزبان، زیره سبز، بالنگو، خاکشیر، سیاهدانه، خارمریم
۵	ایلام	گل محمدی، کور، گل گاوزبان، زیره سبز، بالنگو، شیرین بیان،
۶	چهارمحال و بختیاری	گل محمدی، موسیر، زیره سبز، خاکشیر، سیاهدانه، شیرین بیان، انغوزه و باریجه، بالنگو، کرفس کوهی، کنگر خوراکی
۷	خراسان رضوی	زیره سبز، خاکشیر، انغوزه و باریجه، بالنگو
۸	خراسان شمالی	گل محمدی، کور، گل گاوزبان، موسیر، زیره سبز، خاکشیر، سیاهدانه، شیرین بیان، باریجه، بالنگو
۹	خوزستان	کور، گل گاوزبان، موسیر، زیره سبز، خاکشیر، سیاهدانه، شیرین بیان، بالنگو، علف گاوزبان
۱۰	زنجان	گل محمدی، کور، گل گاوزبان، موسیر، زیره سبز، خاکشیر، شیرین بیان، باریجه، بالنگوف کنگر خوراکی
۱۱	سمنان	کور، زیره سبز، خاکشیر، شیرین بیان، انغوزه و باریجه، بالنگو، بزرک
۱۲	فارس	گل محمدی، کور، گل گاوزبان، موسیر، زیره سبز، خاکشیر، سیاهدانه، شیرین بیان، انغوزه، بالنگو، علف گاوزبان
۱۳	قزوین	گل محمدی، کور، زیره سبز، خاکشیر، شیرین بیان، انغوزه و باریجه
۱۴	کردستان	گل محمدی، گل گاوزبان، موسیر، زیره سبز، سیاهدانه، شیرین بیان، بالنگو، کنگر خوراکی
۱۵	کرمانشاه	گل محمدی، کور، موسیر، زیره سبز، خاکشیر، سیاهدانه، شیرین بیان، انغوزه و باریجه، بالنگو، کنگر خوراکی
۱۶	کهگیلویه و بویراحمد	گل محمدی، کور، گل گاوزبان، موسیر، زیره سبز، خاکشیر، سیاهدانه، شیرین بیان، انغوزه و باریجه، کنگر خوراکی
۱۷	گلستان	گل محمدی، گل گاوزبان، زیره سبز، خاکشیر، سیاهدانه، شیرین بیان، انغوزه و باریجه، بالنگو
۱۸	لرستان	گل محمدی، موسیر، زیره سبز، سیاهدانه، شیرین بیان، انغوزه و باریجه، بالنگوف کنگر خوراکی
۱۹	مازندران	گل محمدی، گل گاوزبان، موسیر، سیاهدانه، باریجه، ثعلب کوهی، بنفشه معطر
۲۰	مرکزی	گل محمدی، کور، موسیر، زیره سبز، خاکشیر، شیرین بیان، انغوزه،
۲۱	همدان	گل محمدی، کور، موسیر، زیره سبز، خاکشیر، شیرین بیان، انغوزه و باریجه، بالنگو

جدول ۴۳: قطب بندی و تعیین استانهای معین و پشتیبان بر اساس محصولات اصلی اولویت دار

ردیف	گونه ها	نام علمی	استان معین	استان همکار
۱	باریجه	<i>Ferula gummosa</i>	خراسان شمالی	اصفهان، سمنان، کهگیلویه و بویر احمد
۲	آنگوزه	<i>Ferula assa foetida L</i>	فارس	خراسان رضوی، لرستان، یزد، کهگیلویه و بویر احمد
۳	حنا	<i>Lawsonia Inermis L</i>	جنوب کرمان	سیستان و بلوچستان، کرمان، هرمزگان، خوزستان
۵	زیره سبز	<i>Cuminum cyminum</i>	خراسان رضوی	خراسان جنوبی، خراسان شمالی، سمنان، قزوین، آذربایجان شرقی
۶	زیره سیاه	<i>Bunium Persicum</i>	خراسان رضوی	اصفهان، یزد، کرمان
۷	سیاهدانه	<i>Nigella Sativa</i>	گلستان	کردستان، فارس، لرستان، آذربایجان شرقی
۸	شیرین بیان	<i>Glycyrrhiza glabra</i>	کرمان	فارس، خراسان رضوی، کردستان، کرمانشاه
۹	کلوس	<i>Kelussia odoratissima Mozaff</i>	اصفهان	خوزستان، چهارمحال و بختیاری، لرستان
۱۰	کور	<i>Capparis spinosa</i>	خوزستان	فارس، آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی
۱۱	گشنیز	<i>Coriandrum sativum</i>	همدان	کرمانشاه، لرستان
۱۲	گل گاوزبان	<i>Echium amoenum</i>	گیلان	مازندران، گلستان، قزوین
۱۳	گل محمدی	<i>Rosa damascena</i>	فارس	کرمان، اصفهان، آذربایجان شرقی
۱۴	موسیر	<i>Allium hirtifolium</i>	چهارمحال و بختیاری	لرستان، کردستان، اصفهان
۱۵	بالنگو	<i>Lalemantia iberica</i>	آذربایجان شرقی	آذربایجان غربی، اردبیل، خراسان رضوی
۱۶	کنگر فرنگی	<i>Cynara scolymus</i>	کردستان	کرمانشاه، اصفهان، چهارمحال و بختیاری، لرستان، اردبیل

پس از بررسیهای انجام شده در دفتر طرح ملی گیاهان دارویی و با در نظر گرفتن ملاکهایی چون میزان تجارت بین‌المللی، سطوح کشت، میزان تولید، جغرافیای پراکنش و فن‌آوری‌های موجود، ۲۰ گیاه دارویی به عنوان الویت‌های منتخب در فاز اول برنامه اقتصاد مقاومتی در نظر گرفته شد؛ که عبارتند از: زعفران، گل محمدی، آویشن، نعنا فلفلی، بابونه، زیره سبز، گشنیز، شیرین بیان، گل گاو زبان، آنغوزه، سیاهدانه، حنا، چای ترش، اسطوخودوس، رزماری، تخم شربتی، موسیر، زیره سیاه، باریجه، کنگر خوراکی، کور.

کلیه دستورالعمل‌های کاشت، داشت، برداشت، فراوری اولیه و ثانویه بر اساس استانداردهای روز دنیا تدوین گردیده تا با اجرای آنها ارزش افزوده مناسب حاصل شود. برای دستیابی به اهداف کلیه برنامه‌ها به تفکیک در ذیل در قسمت بودجه بندی آورده شده است.

جدول ۴۴: برنامه عمل

اهداف راهبردی	اهداف عملیاتی	فعالیت	اولویت	دوره زمانی					اهداف کمی	نهاد اجرایی راهبر	نهادهای اجرایی پشتیبان	الزامات	استانهای هدف
				۸۰۳۱	۱۰۳۱	۵۰۳۱	۳۰۳۱	۲۰۳۱					
۱- بروزرسانی دانش مربوط به گیاهان دارویی و پایداری کشت و استفاده از آنها	۱-۱- تقویت خدمات آموزشی و ترویجی مربوط به گیاهان دارویی	۱-۱-۱- تدوین و اجرای برنامه آموزش ملی برای تولیدکنندگان و بهره‌برداران گیاهان دارویی در زمینه‌های زیر: ۱- تولید بذرها ۲- استفاده از کودهای ارگانیک ۳- کنترل علف‌های هرز ۴- استفاده از مکانیزاسیون ۵- فعالیت‌های مربوط به عملیات کاشت تا پس از برداشت	۱	*	*	*	*	*	• برگزاری کلاس‌های آموزشی برای گیاهان دارویی اولویت دار «۳۰ ساعت برای هر گیاه»	دفتر مجری طرح گیاهان دارویی وزارت جهاد کشاورزی	سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی- بخش خصوصی، دانشگاه‌ها، جهاد دانشگاهی، سازمان فنی و حرفه‌ای	- تامین اعتبار لازم برای اجرای برنامه آموزشی ملی - آمادگی و تامین زیرساخت‌های لازم سازمان صدا و سیما و رسانه‌های خبری	تمام استانهای کشور
		۲-۱-۱- خدمات ترویجی	۱	*	*	*	*	*	• گنجاندن پنج عنوان پیش-گفته در ذیل ردیف ۱-۱-۱ در خدمات ترویجی	دفتر مجری طرح گیاهان دارویی وزارت جهاد کشاورزی	سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، بخش خصوصی و تعاونی‌های تولید	- تامین اعتبار لازم برای ترویج گیاهان اولویت دار	استانهای قطب و پشتیبان
		۳-۱-۱- مزارع نمونه یا نمایشی در محل-های تولید.	۲	*	*	*	*	*	• ایجاد ده مزرعه نمونه از هر گیاه اولویت دار در مناطق قطب و پشتیبان	دفتر مجری طرح گیاهان دارویی وزارت جهاد کشاورزی	مؤسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع- مؤسسه تحقیقات باغبانی- معاونت آموزش و ترویج سازمان تات- بخش خصوصی و جهاد دانشگاهی	تامین اعتبار لازم و همکاری نهادهای اجرایی پشتیبان	استانهای قطب و پشتیبان

اهداف راهبردی	اهداف عملیاتی	فعالیت	اولویت	دوره زمانی					اهداف کمی	نهاد اجرایی راهبر	نهادهای اجرایی پشتیبان	الزامات	استانهای هدف
				۱۴۰۶	۱۴۰۷	۱۴۰۸	۱۴۰۹	۱۴۱۰					
	۲-۱- بهبود روش های مستندسازی و طبقه بندی گیاهان دارویی ایران	۱-۲-۱- ایجاد یک سامانه قابل دسترسی گسترده برای ثبت گیاهان دارویی	۱	*	*	*	*	*	• تهیه یک راهنمای فراگیر درباره گیاهان دارویی و ترجمه آن به زبان انگلیسی	دفتر مجری طرح گیاهان دارویی وزارت جهاد کشاورزی و ستاد گیاهان دارویی در معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری	جهاد دانشگاهی و سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی	تامین اعتبار لازم و همکاری نهادهای اجرایی پشتیبان	تهران
		۱-۲-۲- ایجاد فهرست ردیف های تعرفه- ای و کدهای نظام هماهنگ	۱	*	*	*	*	*	• ایجاد فهرست کامل از کدهای تعرفه ای نظام هماهنگ	دفتر مجری طرح گیاهان دارویی وزارت جهاد کشاورزی	معاونت بازرگانی وزارت جهاد کشاورزی و وزارت صمت	حمایت و هماهنگی وزارت جهاد کشاورزی و وزارت صمت	-
		۱-۲-۳- بانک اطلاعاتی برای تولید و مصرف گیاهان دارویی	۱	*	*	*	*	*	• ایجاد سامانه برخط برای رصد و نظارت بر تولید گیاهان دارویی	وزارت جهاد کشاورزی، ستاد گیاهان دارویی در معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری	سازمانهای جهاد کشاورزی استانها، وزارت صمت، جهاد دانشگاهی	تامین اعتبار لازم برای ایجاد زیر ساخت بانک اطلاعاتی و تکمیل داده ها	کل کشور

اهداف راهبردی	اهداف عملیاتی	فعالیت	اولویت	دوره زمانی					اهداف کمی	نهاد اجرایی راهبر	نهادهای اجرایی پشتیبان	الزامات	استانهای هدف
				۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۴	۱۴۰۵					
	۳-۱- تهیه مطالب قابل دسترسی و انجام فعالیت های تبلیغاتی برای اشاعه طب ایرانی باکیفیت بالا به موازات طب متعارف	۱-۳-۱- دستنامه ای مرجع درباره طب ایرانی و نحوه تعامل آن با طب متعارف، تاریخچه آن، اصول مترتب بر آن، و گونه های گیاهی مورد استفاده و موارد کاربرد درمانی آنها در این نوع طب تهیه کنید. مخاطبان این اقدام جامعه مدنی است و هدف آن افزایش حساسیت مردم در مورد الزامات کیفی این نوع محصولات و جا انداختن دانش سنتی در میان مصرف کنندگان است.	۱	*	*	*	*	*	• تهیه یک دستنامه مرجع درخصوص طب سنتی ایران از جمله زبان انگلیسی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	انجمن تولیدکنندگان داروها و فراورده های گیاهان دارویی	- تامین اعتبار لازم - حمایت و هماهنگی و همکاری بین وزارت بهداشت و وزارت درمان و آموزش پزشکی و وزارت صحت	کل کشور
		۲-۳-۱- کارزاری تبلیغاتی در مورد طب سنتی ایران و نقاط قوت و ضعف آن ایجاد کنید و حساسیت مردم را در مورد برجسب ها و گواهینامه های ضروری در این بخش افزایش دهید تا فقط از تولیدکنندگان محصولات باکیفیت حمایت کنند. از رسانه های اجتماعی و متعارف برای اشاعه این کارزار استفاده کنید.	۱	*	*	*	*	*	• اجرای کارزاری ملی برای افزایش حساسیت مردم و آگاهی مصرف کنندگان	وزارت بهداشت و کشاورزی و وزارت بهداشت	اتحادیه ها و انجمن های گیاهان دارویی و داروهای گیاهی	تامین اعتبار لازم و هماهنگی استانداردها با رسانه های خبری جهت ایجاد کارزار تبلیغاتی	کل کشور
		۳-۳-۱- واحدهای آموزشی اختیاری گیاهان دارویی در برنامه های درسی آموزش پزشکی گنجانده و آموزش داروسازان متخصص در طب سنتی تقویت شود. حساسیت درباره طب ایرانی را در مدارس بالا ببرید و پزشکان را با استفاده از گیاهان دارویی در درمان بیماران خود آشنا کنید.	۲	*	*	*	*	*	• ایجاد واحدهای اختیاری در برنامه درسی دانشگاهی درخصوص طب ایرانی و روش های درمانی آن	وزارت علوم و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	دانشگاه ها و مؤسسات آموزشی خصوصی	تامین اعتبار لازم	کل کشور
	۲- کنترل کیفیت و ایمنی محصولات گیاهان دارویی	۱-۲-۱- کشاورزی قراردادی	۱	*	*	*	*	*	• کشت قراردادی سالیانه ۲۰ هزار هکتار گیاه دارویی	مرکز طرح ملی گیاهان دارویی وزارت بهداشت و کشاورزی	اتحادیه ها و تشکلهای مربوط به گیاهان دارویی	تامین اعتبار لازم و تدوین دستورالعملهای مناسب برای ایجاد کشاورزی قراردادی	کل کشور

اهداف راهبردی	اهداف عملیاتی	فعالیت	اولویت	دوره زمانی					اهداف کمی	نهاد اجرایی راهبر	نهادهای اجرایی پشتیبان	الزامات	استانهای هدف
				۱۴۰۷	۱۴۰۸	۱۴۰۹	۱۴۱۰	۱۴۱۱					
ایران برای صادرات		۲-۱-۲- کشاورزان گیاهان دارویی و همچنین برداشت کنندگان از مراتع را از طریق ایجاد اتحادیه‌های استانی متشکل کنید و از آنها برای هماهنگی و انتشار اطلاعات و فنون استفاده کنید.	۲	*	*	*	*	*	• ایجاد حداقل ده اتحادیه استانی تولیدکنندگان	مرکز طرح ملی گیاهان دارویی وزارت جهاد کشاورزی، سازمان منابع طبیعی کشور	سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران-وزارت تعاون کار و امور اجتماعی-وزارت کشور، سازمان تات	تامین اعتبار لازم و هماهنگی بین واحدها	کل کشور
		۲-۱-۳- استفاده از سازوکار کشاورزی قراردادی برای ایجاد طرح‌های آزمایشی (پایلوت) مکانیزه و ارگانیک	۲	*	*	*	*	*	• اجرای حداقل پنجاه طرح پایلوت کاملاً ارگانیک	مرکز طرح ملی گیاهان دارویی	تشکل ها و اتحادیه‌های گیاهان دارویی- جهاد دانشگاهی	تامین اعتبار لازم و مکان یابی و تعیین کشاورزان پیش رو	استانهای قطب و استانهای پشتیبان

اهداف راهبردی	اهداف عملیاتی	فعالیت	اولویت	دوره زمانی					اهداف کمی	نهاد اجرایی راهبر	نهادهای اجرایی پشتیبان	الزامات	استانهای هدف
				۱۴۰۷	۱۴۰۸	۱۴۰۹	۱۴۱۰	۱۴۱۱					
		۲-۱-۴- تولید و واردات بذور اصلاح شده مانند: حنا * زیره سبز سیاهدانه گشنیز زعفران گل محمدی شیرین بیان * موسیر ایرانی * زیره سیاه رازیانه دانه کنف آویشن آنگوزه باریجه خاکشیر گل گاوزبان انیسون	۲	*	*	*	*	*	اصلاح حداقل ۱۵ گونه گیاهی و واردات بیش از بیست گونه گیاه دارویی	دفتر مجری طرح گیاهان دارویی وزارت جهاد کشاورزی	مؤسسه تحقیقات جنگل ها و مراتع - دانشگاه ها- موسسات باغبانی- ثبت و گواهی بذر- بخش خصوصی	-تامین اعتبار همکاری موسسات و دانشگاهها	کل کشور
	۲-۲- حمایت از مکانیزه شدن تولید و برداشت محصول	۲-۲-۱- تولید و واردات انواع دستگاههای کاشت، داشت، برداشت و پس از برداشت	۲	*	*	*	*	*	حداقل ۵۰ دستگاه تولید و یا وارد گردد	وزارت جهاد کشاورزی	مؤسسه تحقیقات فنی و مهندسی- جهاد دانشگاهی- بخش خصوصی- دانشگاه ها و وزارت کشور	تامین اعتبار لازم و هماهنگی برای تولید و واردات نمونه های پایلوت	همه استانها

اهداف راهبردی	اهداف عملیاتی	فعالیت	اولویت	دوره زمانی					اهداف کمی	نهاد اجرایی راهبر	نهادهای اجرایی پشتیبان	الزامات	استانهای هدف
				۱۴۰۶	۱۴۰۷	۱۴۰۸	۱۴۰۹	۱۴۱۰					
		۲-۲-۲- شناسایی و تهیه فهرستی ماشین آلات مورد نیاز کشت و کار گیاهان دارویی متناسب با اقلیم منطقه و عرضه کنندگان احتمالی آنها تهیه و نسبت به انتشار اطلاعات از طریق اتحادیه ها و تعاونی ها اقدام شود.	۱	*	*	*	*	*	- تهیه تعداد ماشین آلات مورد نیاز کاشت، داشت و برداشت گیاهان دارویی - انتشار دستنامه بین بهره برداران - روزآمد کردن دستنامه هر سه سال یک بار	دفتر طرح ملی گیاهان دارویی وزارت جهاد کشاورزی	مرکز مکانیزاسیون وزارت جهاد کشاورزی و وزارت صمت، بخش خصوصی با همکاری اتحادیه- های گیاهان دارویی و تشکل ها	- تامین اعتبارات لازم - تدوین آیین کار های مستقل برای تولید و واردات ماشین آلات گیاهان دارویی	کلیه استان های کشور
		۲-۳-۲- ایجاد بنگاه هایی برای مکانیزه کردن کاشت، داشت و برداشت	۲	*	*	*	*	*	ایجاد بنگاه های مکانیزاسیون در قطب گیاهان دارویی اولویت دار	مرکز مکانیزاسیون وزارت جهاد کشاورزی	بخش خصوصی و وزارت صمت	تامین اعتبار لازم تدوین آیین کار برای ایجاد بنگاه ها و	کلیه استان های کشور
		۲-۲-۴- سیاست های خوشه سازی (ایجاد پارک های صنعتی و غیره)، تشویق سرمایه گذاری و بهبود دسترسی به تجهیزات وارداتی مورد نیاز فراوری محصول	۲	*	*	*	*	*	- اجرای سیاست خوشه سازی - تسهیل دسترسی به تجهیزات وارداتی	مرکز طرح ملی گیاهان دارویی وزارت جهاد کشاورزی	وزارت صمت، سازمان تعاون روستایی، موسسه آموزش و ترویج، بخش خصوصی با همکاری اتحادیه- های گیاهان دارویی	تامین اعتبار لازم، همکاری وزارت صمت و وزارت کشور جهت ایجاد خوشه های مورد نظر	کلیه استان های کشور
	۲-۳-۲- همتراز کردن فناوری ها و صنایع فراوری با الزامات بازارهای صادراتی	۲-۳-۱- برنامه ها یا پودمان های ظرفیت سازی درباره روش های پایدار در خصوص خشک کردن محصول و گندزدایی (از جمله روش های استفاده از اشعه گاما، اشعه فرابنفش، مایکروویو، اُژن و فراصوتی و ...) جهت تامین نیازهای بهره برداران را تهیه و در اختیار فراوری کنندگان قرار گیرد.	۱	*	*	*	*	*	- تدوین برنامه های ظرفیت سازی - به روز رسانی در هر سال	وزارت جهاد کشاورزی (دفتر توسعه صنایع تبدیلی) با همکاری وزارت صمت	وزارت کشور	تامین اعتبار لازم و تدوین آیین کار	کلیه استان های کشور

اهداف راهبردی	اهداف عملیاتی	فعالیت	اولویت	دوره زمانی					اهداف کمی	نهاد اجرایی راهبر	نهادهای اجرایی پشتیبان	الزامات	استانهای هدف
				۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۴	۱۴۰۵					
		۲-۳-۲- دستنامه‌ها و دستورالعمل‌های لازم برای ظرفیت‌سازی در زمینه روش‌های بسته بندی محصول، برندسازی و سایر الزامات رهگیری محصول برای فراوری‌کنندگان گیاهان دارویی فراهم گردد.	۲	*	*	*	*	*	• تهیه دستورالعمل برای کشت و کار گیاهان دارویی اولویت دار	وزارت جهاد کشاورزی و وزارت صمت	- وزارت کشور - وزارت صمت	تامین اعتبار لازم و تدوین آیین کار	کلیه استان های کشور
		۲-۳-۳- دستورالعمل‌های مارکتینگ، توسعه بازار و ایجاد نشان تجاری و بسته‌بندی های گیاهان دارویی ایران تهیه گردد.	۱	*	*	*	*	*	• تدوین برنامه های ظرفیت‌سازی گیاهان دارویی اولویت دار	وزارت جهاد کشاورزی و وزارت صمت	وزارت کشور و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	تامین اعتبار لازم و تدوین آیین کار	کلیه استان های کشور
	۲-۴- افزایش نظارت بر برداشت گیاهان دارویی از مراتع به منظور حفاظت از منابع طبیعی	۲-۴-۱- تقویت ستاد گیاهان دارویی برای ساماندهی و مدیریت توسعه زنجیره ارزش گیاهان دارویی در استان	۳	*	*	*	*	*	• ایجاد یک مرکز مدیریت منطقه- ای تولید برای هر گیاه دارویی	وزارت جهاد کشاورزی	مؤسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع با همکاری بخش خصوصی، اتحادیه‌های گیاهان دارویی و تشکلهای وزارت کشور و پژوهشکده های گیاهان دارویی	تامین اعتبار لازم و تدوین آیین کار	کلیه استان های کشور
		۲-۴-۲- مجاری انتقال اطلاعات به جوامع محلی و جمعیت‌های عشایری درخصوص آسیب‌پذیری‌های محلی را توسعه و از طریق عرضه زمین‌های کوچک و آموزش فنون کاشت، آنها را با منافع حاصل از گذار به کاشت محصول آشنا شود	۱	*	*	*	*	*	• اجرای دوره- های آموزشی برای جوامع دوردست و عشایری سالی یک بار	وزارت جهاد کشاورزی (سازمان امور عشایر)	سازمان تات، دفتر طرح ملی گیاهان دارویی و بخش خصوصی با همکاری اتحادیه- های گیاهان دارویی و تشکلهای	تامین اعتبار لازم و تدوین آیین کار	استان های هدف

اهداف راهبردی	اهداف عملیاتی	فعالیت	اولویت	دوره زمانی					اهداف کمی	نهاد اجرایی راهبر	نهادهای اجرایی پشتیبان	الزامات	استانهای هدف
				۱۴۰۳	۱۴۰۴	۱۴۰۵	۱۴۰۶	۱۴۰۷					
		۲-۴-۳- نظارت بر مراتع از طریق توسعه نرم افزارهای دیجیتالی و استفاده از سامانه موقعیت یابی جهانی (جی پی اس) و پایگاه-های داده ها تقویت شود.	۱	*	*	*	*	*	• توسعه نرم-افزارهای کاربردی	وزارت جهاد کشاورزی (مرکز فناوری و اطلاعات)	دفتر طرح ملی گیاهان دارویی، موسسه تحقیقات جنگل ها و مراتع کشور	تامین اعتبار لازم و تدوین آیین کار	کلیه استان های کشور
	۲-۵- ترویج اخذ گواهینامه بین المللی در بین تولیدکنندگان گیاهان دارویی ایران	۲-۵-۱- انطباق صادرات محصولات گیاهان دارویی با بهره گیری از روش های خوب کشاورزی و بهره برداری (GACP)، روشهای خوب ساخت (GMP)، مفاد کنوانسیون تجارت بین المللی گونه های جانوری و گیاهی وحشی در معرض خطر (CITES)، تحلیل خطر و نقاط کنترل بحرانی (HACCP)، مفاد موافقت نامه اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی (SPS) و شرایط دسترسی و تقسیم منافع در کنوانسیون تنوع زیستی (CBD) حمایت شود.	۲	*	*	*	*	*	• تعداد مجوزهای صادر شده در چارچوب موارد فوق	وزارت جهاد کشاورزی (معاونت توسعه بازرگانی)	مرکز توسعه صادرات و بخش خصوصی	تامین اعتبار لازم و تدوین آیین کار	کلیه استان های کشور
		۲-۵-۲- تولید گیاهان دارویی ارگانیک	۱	*	*	*	*	*	• صدور گواهی محصولات ارگانیک	دفتر طرح ملی گیاهان دارویی شرکتهای صادر کننده مجوز	دفتر گیاهان دارویی و اتحادیه ملی گیاهان دارویی و شرکتهای دانش بنیان	تامین اعتبار لازم و تدوین آیین کار	کلیه استان های کشور

اهداف راهبردی	اهداف عملیاتی	فعالیت	اولویت	دوره زمانی					اهداف کمی	نهاد اجرایی راهبر	نهادهای اجرایی پشتیبان	الزامات	استانهای هدف
				۱۴۰۷	۱۴۰۸	۱۴۰۹	۱۴۱۰	۱۴۱۱					
		۲-۵-۳- ایجاد مرکز ارتباطات بین المللی به منظور ارتباط با بازار اتحادیه اروپا و سایر موارد مرتبط در راستای آگاهی صادر کنندگان برای همسویی با مقررات اروپا	۱	*	*	*	*	*	• تعداد مجوزهای صادر شده و تفاهم نامه های منعقد شده	دفتر طرح ملی گیاهان دارویی وزارت جهاد کشاورزی، اتاق بازرگانی و مرکز توسعه صادرات	وزارت جهاد صمت	تامین اعتبار لازم و تدوین آیین کار	کلیه استان های کشور
		۲-۵-۴- انتشار عمومی فهرست استانداردهای مورد نیاز در بازارهای هدف، از جمله استانداردهای لازم برای محصول ارگانیک و سالم، گواهی پایداری زیست-محیطی محصول و گواهی مسئولیت اجتماعی شرکتها (CSR)	۲	*	*	*	*	*	• دسترسی برخط به فهرست کامل استانداردهای مورد نیاز در بازارهای جهانی و اتحادیه اروپا	مرکز طرح ملی گیاهان دارویی وزارت جهاد کشاورزی	بخش خصوصی اتحادیه های تخصصی و سازمان ملی استاندارد ایران و مرکز توسعه صادرات	تامین اعتبار لازم و تشکیل کارگروه ها و تدوین استانداردهای مورد نیاز	استان های هدف
		۲-۵-۵- نظام های ضمانت مشارکتی (PGS) به عنوان نظام های محلی تضمین کیفیت در کشاورزی ارگانیک و تولید محصول سالم در مناطق اصلی تولید برقرار شود.	۱	*	*	*	*	*	• اجرای حداقل ۱۰ نمونه آزمایشی از نظام ضمانت مشارکتی • توسعه رویکرد فوق در صورت موفقیت	مرکز طرح ملی گیاهان دارویی وزارت جهاد کشاورزی	سازمان های وزارت جهاد کشاورزی، بخش خصوص و اتحادیه ها، تشکله	تامین اعتبار لازم و تدوین آیین کار	کلیه استان های کشور

اهداف راهبردی	اهداف عملیاتی	فعالیت	اولویت	دوره زمانی					اهداف کمی	نهاد اجرایی راهبر	نهادهای اجرایی پشتیبان	الزامات	استانهای هدف
				۱۴۰۳	۱۴۰۴	۱۴۰۵	۱۴۰۶	۱۴۰۷					
۳- ایجاد تصویری بین-المللی از طب سنتی ایران و برقراری مسیرهای مطمئن ترویج آن در جامعه جهانی	۳-۱- ایجاد یک نشان تجاری بین-المللی برای داروهای گیاهی ایران	۳-۱-۱- با استفاده از متخصصان بین‌المللی برندسازی و با همکاری مرکز تجارت جهانی (ITC) و کشورهای هند و چین، و با هدف دستیابی به بازارهای صادراتی و گردشگری، بسترهای لازم برای معرفی نشان تجاری طب ایرانی فراهم گردد.	۱	*	*	*	*	*	• تعداد مجوزهای صادر شده برای بهره‌مندی از نشان تجاری طب ایرانی	دفتر طرح ملی گیاهان دارویی وزارت جهاد کشاورزی با همکاری معاونت علمی و فناوری و بنیان نهاد ریاست جمهوری	مرکز توسعه تجارت وزارت صمت و اسناد و املاک کشور	مقررات و مراحل صدور گواهینامه برای استفاده از نشان تجاری ملی را براساس عواملی مانند: ارزش افزوده اقتصادی، کیفیت محصول، پایداری زیست‌محیطی و موارد استاندارد شده لازم با همکاری مراکز مرتبط	کلیه استان های کشور
		۳-۱-۲- نشان‌های تجاری محصولات صادراتی با نشان ملی هماهنگ شود.	۲	*	*	*	*	*	• ایجاد ۱۰ نشان تجاری از محصولات اولویت دار	دفتر طرح ملی گیاهان دارویی و مرکز توسعه صادرات	وزارت صمت، اتحادیه‌ها و تشکل های تخصصی گیاهان دارویی و بخش خصوصی	تامین اعتبار لازم و تدوین آیین کار	کلیه استان های کشور
		۳-۱-۳- حقوق مالکیت فکری مناسب برای حمایت از محصولات جدید و محصولات موجود فاقد حمایت حقوق مالکیت فکری شناسایی شود. یک راهبرد ثبت بین‌المللی برای ترویج نشان‌های تجاری در بازارهای صادراتی اتخاذ گردد (علایم تجاری، علایم جمعی، یا حق اختراع در مورد محصولات نوآورانه).	۱	*	*	*	*	*	• شناسایی سازوکار حمایت از حقوق مالکیت فکری در مورد نشان ملی • تعیین راهبر برای امور اجرایی و عملیاتی مصوبات کارگروه	دفتر طرح ملی گیاهان دارویی و مرکز توسعه صادرات و سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	وزارت صمت، اتحادیه‌ها، تشکلهای و بخش خصوصی حوزه گیاهان دارویی	تامین اعتبار لازم و تدوین آیین کار	کلیه استان های کشور

اهداف راهبردی	اهداف عملیاتی	فعالیت	اولویت	دوره زمانی					اهداف کمی	نهاد اجرایی راهبر	نهادهای اجرایی پشتیبان	الزامات	استانهای هدف
				۱۴۰۶	۱۴۰۷	۱۴۰۸	۱۴۰۹	۱۴۱۰					
		۱-۲-۳- زیربخش های گردشگری جامعه- محور (CBT)، بوم گردشگری (اکوتوریسم) و گردشگری سلامت مورد هدف قرار گیرد و مراکز اطلاع رسانی و عرضه محصولات در اماکن تفریحی و رفاهی، مراکز توان- بخشی و سایر موارد مرتبط ایجاد شود.	۱	*	*	*	*	*	- تهیه و توزیع بروشورها و ارایه برنامه های آموزشی صمعی و بصری در حوزه گردشگری سلامت - تهیه پنج پروژه در زمینه گردشگری سلامت	دفتر طرح ملی گیاهان دارویی سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی	معاونت علمی و فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری، وزارت بهداشت و درمان و وزارت کشور	تامین اعتبار لازم و تدوین آیین کار	کلیه استان های کشور
	۲-۳- توسعه و ارتباطات لازم برای گردشگری سلامت در ایران	۲-۳- محصولات گردشگری معطوف به طب سنتی ایران در مراکز گردشگری سلامت و توان بخشی عرضه شود. به منظور اطمینان از کیفیت و ایمنی بالای محصولات عرضه شده در حوزه گردشگری با همکاری مراکز درمانی آیورودا و وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی در ایجاد مقررات و ضوابط مربوط و همچنین تهیه استانداردهای لازم برای محصولات قابل عرضه در گردشگری اقدامات لازم معمول گردد.	۲	*	*	*	*	*	- برگزاری دوجشنواره به منظور معرفی محصولات اخذ گواهی شده - بستر سازی برای جذب حامیان سرمایه گذاری محصولات اخذ گواهی شده	سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی با همکاری بخش خصوصی و تشکل ها	دفتر طرح ملی گیاهان دارویی و معاونت علمی و فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری و وزارت صمت	تامین اعتبار لازم و تدوین آیین کار	کلیه استان های کشور

اهداف راهبردی	اهداف عملیاتی	فعالیت	اولویت	دوره زمانی					اهداف کمی	نهاد اجرایی راهبر	نهادهای اجرایی پشتیبان	الزامات	استانهای هدف
				۱۴۰۷	۱۴۰۸	۱۴۰۹	۱۴۱۰	۱۴۱۱					
	۳-۳- ثبت علایم جغرافیایی برای گیاهان دارویی اولویت دار ایران	۳-۳-۱- ثبت نشان ملی برای زعفران ایران	۳	*	*	*	*	*	• حمایت از شناسایی و تحقیقات علمی در مناطق مستعد کشت زعفران در کشور حداقل به ۲۵ استان کشور	دفتر طرح ملی گیاهان دارویی و شورای ملی زعفران و پژوهشگاه بیوتکنولوژی	معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، سازمان تحقیقات، ترویج و آموزش کشاورزی و سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	تأمین اعتبار لازم و تدوین آیین کار و انجام پژوهش های مورد نیاز	استان های هدف
		۳-۳-۲- حمایت از ثبت نشان جغرافیایی برای گیاهان دارویی اولویت دار	۲	*	*	*	*	*	• ثبت نشان جغرافیایی حداقل برای ۱۰ گونه گیاهی با سه منطقه	دفتر طرح ملی گیاهان دارویی	وزارت کشور، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، سازمان تات و سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	تأمین اعتبار لازم و تدوین آیین کار و انجام پژوهش های مورد نیاز	استان های هدف
	۳-۴- تقویت شبکه ها برای ترویج طب ایرانی و گیاهان دارویی ایران و تأمین اطلاعات بازار	۳-۴-۱- خوشه های صادراتی تحت نظارت نهاد تخصصی به منظور ایجاد هماهنگی در شبکه ذینفعان و فعالان صادراتی ایجاد گردد.	۲	*	*	*	*	*	• ایجاد حداقل پنج خوشه صادراتی	دفتر طرح ملی گیاهان دارویی	سازمان توسعه تجارت و اتحادیه های و تشکل های تخصصی	ارائه مدل، تأمین اعتبار لازم و تدوین آیین کار	کلیه استان های کشور

اهداف راهبردی	اهداف عملیاتی	فعالیت	اولویت	دوره زمانی					اهداف کمی	نهاد اجرایی راهبر	نهادهای اجرایی پشتیبان	الزامات	استانهای هدف
				۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۴	۱۴۰۵					
		۳-۴- استفاده از ظرفیت های سفارتخانه- های جمهوری اسلامی و اتاق های بازرگانی مشترک با کشورهای هدف- به منظور ایجاد و توسعه بازار، مبادله اطلاعات و ترویج استفاده از گیاهان دارویی، داروهای گیاهی و سایر فرآورده های مرتبط	۱	*	*	*	*	*	• برگزاری حداقل ۵ دوره توجیهی برای تبیین زنجیره ارزش گیاهان دارویی به منظور افزایش آگاهی و شناخت رایزنان اقتصادی سفارتخانه های جمهوری اسلامی	وزارت امور خارجه	دفتر طرح ملی گیاهان دارویی، سازمان توسعه تجارت و معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی	تدوین سرفصل های آموزشی مرتبط با حلقه های زنجیره ارزش گیاهان دارویی، تامین اعتبار و تدوین آیین کار	سفارت خانه های جمهوری اسلامی ایران در کشورهای هدف
	۳-۵- بهبود دسترسی به اطلاعات مربوط به بازار عرضه و صادرات محصول	۳-۵-۱- جمعیت اطلاعات و داده های موجود و تلاش به منظور دسترسی به آخرین اطلاعات و داده های معتبر بین المللی با هدف ایجاد پایگاه های داده پردازی به روز، یکپارچه و قابل دسترس برای همگان	۱	*	*	*	*	*	• ایجاد پایگاه های جدید و بر خط حاوی کلیه اطلاعات مود نیاز فعالان بازار	وزارت جهاد کشاورزی (مرکز توسعه فناوری و اطلاعات) با همکاری سازمان توسعه تجارت	دفتر طرح ملی گیاهان دارویی، اتحادیه ها و تشکل های تخصصی گیاهان دارویی	دسترسی به کلیه اطلاعات موجود در پایگاه های تخصصی ملی و بین المللی، تامین اعتبار و تدوین آیین کار	کلیه استان های کشور و کشورهای هدف
		۳-۵-۲- برگزاری کارگاه ها و دوره های تخصصی مرتبط به منظور آموزش نحوه دسترسی و بهره مندی از اطلاعات موجود در سامانه ها و پایگاه های داده	۲	*	*	*	*	*	• برگزاری ۲۰ دوره کارگاه تخصصی از طریق اتحادیه ها و تشکل ها (هر سال ۴ دوره فصلی)	مرکز طرح ملی گیاهان دارویی وزارت جهاد کشاورزی	اتحادیه های گیاهان دارویی با همکاری تشکل ها، دانشگاه ها؛ معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری؛ سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی	تدوین سرفصل های آموزشی مرتبط با حلقه های زنجیره ارزش گیاهان دارویی، تامین اعتبار و تدوین آیین کار	کلیه استان های کشور

